

Oscar Matute: "Hurrengo saioaren oinarrian ere Lizarrak egon behar du"

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

Kalamua eta Osasuna

ONARTZEKE DAGOEN BOTIKA

Pier Paul Berzaitz

"Pastorala ez da antzinako sozietatearen miraila"

- Euskara ulerterrazean idatzia
- Koloretsua eta arina
- Euskara ikasten ari garenontzat aproposa

Labetik atera berria

aekren aldizkaria

aizu! jaso nahi dut!

Izen abizenak
 Helbidea P.K.
 Herria Herrialdea Telefonoa
 Bankua/Kutxa Sukurtsala
 Kontu zka. IFK/NAN
 (20 digituak)

Urte osoko harpidetza

- Hego Euskal Herria eta Espainia: 2.500 pezeta
- Ipar Euskal Herria eta Frantzia: 180 libera.
- Gainontzeko herrialdeak: 4.500 pezeta / 180 libera

Harpidetza egiteko txartela honako helbidera bidal ezazu

Aizu!
 Perro kalea 1, 5.
 48005 BILBO
aizu-bizkaia@aekeuskaltegiak.net
 tel. 94 415 95 12 • Fax 94 416 65 55

Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ **Oscar Matute:** "Hurrengo saioaren oinarrian ere Lizarrak egon behar du" **9**

■ **Farmazian ate joka ari da kalamua** **16**

■ **Pier Paul Berzaitz:** "Pastorala ez da antzinako sozietatearen miraila" **28**

■ **Euskaigintzaren arrastoa seinalatu diguten bi saio** **34**

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Oscar Matute.	
Xabier Letona	9

EUSKARA

Euskalkidetza: zerbitzu enpresa nazionala.	
Daniel Udalaiz	12

GIZARTEA

Jaialdi 2000: nazioarteko euskal jaia Boisen.	
Katixa Garate	14
Farmazian ate joka ari da kalamua.	
Nagore Irazustabarrena	16
XVI. mendeko memoria Garibairen lumatik.	
Nagore Irazustabarrena	22
Bisita gidatua animalien igeri, hegaldi eta orroeta- ra. Iosu Etxaniz	25
Elkarrizketa: Pier Paul Berzaitz.	
Mikel Asurmendi	28

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	32
Euskaigintzaren arrastoa seinalatu diguten bi saio.	
Mikel Asurmendi	34
Musika garaikidea XX. mendean sartzeko.	
Xabier Sagardia	38

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	42
Telebista-Irratia. Beñat Doxandabaratx	44
Agenda	47
Ihesi	49
Bizia	54
Denborapasak	55

IRITZIAK

Politika: Antxon Morcillo	8
Kultura: Koldo Biguri	41
Azkena: Emilio Lopez Adan, 'Beltza'	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioa laguntzaile.

kutxa gizarte-ekintza
obra social

FATIMAKO segeretuaK

..eta ondotik
LENINGRAD
ez da gehiago hala
izaten, baina
SANPETES BURGER,
ETA BAR BAR BAR

GOSTAS
BICHINHÁ
?!?

ACCIK©

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapirain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Eloseei.

HELBIDEAK

GIPIZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
 (komertziala).
IPARRALDEA: Xalbardin baita.
 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxa: 559 47 60 01.
NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3. eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.
POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com
WEB ORRIALDEA
 www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetzak sariak:

Hego Euskal Herria .15.600 pta./93,76 euro
 Ipar Euskal Herria .746 lib./113,73 euro
 Espainia .15.600 pta./93,76 euro
 Beste atzerriak .20.100 pta./120,8 euro
 Airez .31.450 pta./189,02 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaila Taldeko partaidea da

Vicente Ferrer-ekin lotuta, iraultza ez hain isila

Alberto Oliveras-en liburua "Vicente Ferrer la revolución silenciosa" (Planeta) leitu-
 tuz Indiako nekazari txiro eta atsekabetuen
 defendatzaile sutsua Vicente Ferrer ediren
 dugu. Indian milioiek bizirik irauten dute
 miseria gorrian, ur eta elikagairik gabe.

Berak eta lagun eli txiki batek milaka
 putzu hondeatzen dituzte, ahal dituzten
 kooperatiba gehien eregiz, honela
 elkartasunezko zinezko, dirdaitu eta
 sinestarazle adibide adierazgarri emanez,
 txiro eta etsiak ikaragarritzko esklabutza
 horretatik askatzeko. Aitzitik, elkartasunezko
 adibide bete honek, oso gutxi antzeratua
 dagoenak, ez du izan eta ez du izango samur,
 topo egingo baitu botere politikoarekin, zeina,
 suminduta, bere lekukotasun
 eskuzabalengatik, ahalegingo den, ahalik eta
 kalte gehien egiten, kanporatzea barne.

Hala eta guztiz ere pertsonaia honek, bere
 jaidurarekin dena arriskuan jartzen du.
 Zentzuzko gizon honek, eginkizun heroiko
 batean sartuta, bere izaeraren indarra eta bere
 sinesmenaren bultzada erakusten ditu,
 ezbeharraren aitzinean adoretuz. Vicente
 Ferrer-ek hitz zurituak erabili ordez, bere
 lanarekin mintzatzen da, eta daukan adore
 guztia darabil Lurrako behartsuen bizi
 baldintzak hobetzeko.

Berarentzat ez da nahiko behartsuarekiko
 maitasun eta errukia sentitzea, horrela ikusita
 demagogia baino ez litzatekeena izango.
 Horregatik hitzez hitz adierazten du:

"garrantzitsuena ez da Jaungoikoa, baizik eta
 aurrean daukadan eria, beraz berarekiko
 maitasuna dela eta ekintza Jaungoikoa uztean
 datza" Eta jarraitzen du: "Lehenengo lerroko
 borrokalariak gara, ez Elizaren funtzionario
 erritualistak. Gainera Eliza honetan infernuari
 eta bekatuari buruz baizik ez da berba egiten,
 elkartasuna, justizia eta maitasuna aldarrikatu
 ordez". Hori dela kausa Elizaren jerarkiarekin
 daukan harremana etengo du bere hitzekin
 horrela baieztatuz: "ni beti saiatu naiz
 alferrikako baliabide oro uzten beharrezko
 dena egiteko ez banau laguntzen, on egitea,
 hain zuzen ere.

**TOMAS ANGEL GONZALEZ
 ZORROTZA (BILBO)**

Zuzendari jauna

Odon Elorza berriro ere zinismo merkez
 beteta etorri zaigu (ARGIA 1767. alea).
 ETak IRAK emandako urratsa bete beharko
 lukeela? eta noizko unionista (edo berak
 nahiago balu "Constitucionalista")
 espainiarrek ingelesek emandakoa? hots
 Euskal Herriari bere geroari buruz (zein
 subirotasun maila eta zein leku Europako
 Batasunean eduki nahi dituen) erabakitze
 eskubidea noiz onartuko, ingelesek Ipar
 Irlandari egin dioten bezala?

Bera, unionista espainiar talde bateko goi
 kidea izanik, Mugica Herzog, Ares, Rojo,
 Díez, Chaves eta PSOE eta GAL talde
 paramilitarreko gainerakoei konbentzitzeko
 gai izango ote da? eta noizko?

**I. I. UNZUETA
 DONOSTIA (GIPIZKOA)**

Hiruko Txikian

POLITIKO GIZARAJOKAK

Ez dakit nik zaila ote den politi-
 kagintzan asmatzea. Niri asma-
 ezina gertatu zaidanez, biziki
 zaila zait irudikatzea politiko profesio-
 nalararen jardura. Gaztaroaren poe-
 tikak gure pausoak politikara zuzen-
 duarazi gintuenontzat egungo egoera
 jasangaizta zaigu oso. Alta, gainbalor-
 ratu egin genuen poesiaren indarra
 gorrotatu eta errotik irauliarazi nahi
 genuen gizarte aldarazteko lanabes-
 tzat onartu genuelarik. Ez dakit nik
 egun itxurazko zerbait lortzeko ezin-
 bestekoa bilakatu den lanabesa, ospea
 alegia, ez ote den berez eragozpen
 nagusia gizarte aurrerakoia eraiki-

tzeko. Zeren badakidana, eskarmen-
 tuz, ospetsu bilakatze horretan jo
 beharreko ostikadek, ukondokadek
 kopetakadek, zangokadek eta ama-
 rruek, kultura sortzen dutela, putaku-
 meena artetsutzat pasaraziz. Eta ospe-
 laritza jardunean bestela deitoratzen
 dugun horixe bera, ontzat jotzen
 dugula. Ohitzen ari alegia. Erreparatu
 bestela PSOEn agintaritzak eskura-
 tzeko ahaleginetan dabilen giza piz-
 tien ehizari. Ustelena nagusi. Egia dut
 nik armarik azkarrena zion poeta hura
 jada ez dagoela manualetan ●

◆ **JOXE MARI OSTOLAZA**

T E R M O

TXANPONA

HOBETUZ

Hobetuz Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako langileen etengabeko prestakuntza bideratzeko sortutako fundazioa da. ELAK, LABek, CCOOk, UGTk, patronalak eta Eusko Jaurlaritzak koordinatzen dute. Bere finantziazioa orain arte euskal fundazio horrekin negoziatzen zen zuzenean. Orain, ordea, badirudi Madrilek Hobetuzen finantziazioa Forcemen bitartez negoziatu nahi duela, Espainiako Gobernuak, espainiar patronalak eta CCOO eta UGT espainiar sindikatuak kontrolatua den erakundearen bitartez. Berriro Madrileko Gobernuak euskal eragileei xantaia egiten saiatu da; horretarako, bere legalitatea bortxatuz, zeinak Hobetuz gizarte eragile espainiarren kontrolik pasa gabe zuzenean finantziatzera behartzen duen. Berriro Madrileko Gobernuak Jaurlaritzari burua makurrarazten saiatu da. Berriro frogatu da Autonomi Estatutua ez dela baliagarria euskal langileentzat. Berriro frogatu da Euskal Herriak subiranotasuna izan ezean, Iturgaitz, Mayor Oreja, Aznar eta halakoen menpean egongo garela. Bizkitartean, Jaurlaritzak egoera horri aurre egin beharko lioke eta erakunde gatazka mahaigaineratu.

◆ DANIEL UDALAITZ

ETA-REN ERASOALDIA

ETAK indar agerpena egin du joan den astean: IRAk Londresen egindakoaren estilora, asteazkenean bonba-autoa Madril erdian, larunbatean Jose Maria Martin Carpena Malagako PPko zinegotziaren hilketa eta igandean Soriako Agredako Guardia Zibilaren kuartelaren aurkako bonba-autoa. Seigarren hildakoa su-etena bertan behera utzi zuenetik. ETak bere indarrak berrantolatuak dituela erakutsi du, gutxienez polizi indarrek komando desberdinak desegin arte. Ohiko gupila da, bide polizialak ezer konpontzen ez duen agerle. Bitartean, EAJ eta EA espainiar batera politiko-mediatikoei aurre egin beharrean dira. Jesus Maria Pedrosa Durangoko PPko zinegotziaren hilketaren ondoren hasitako udal akordioaren apurketak segida izango du aste honetan Gipuzkoan. Giro politikoa gogorra izan arren, ordea, eta Berrizen ikusitako moduan, gauzak ez bide dira Bizkaiko gainerako apurketak bezain samurrak izango, EAK ere iragarria baitu ez duela apurketa orokorren alde egingo.

KONTITUZIOAREN ALDAKETA

KORSIKAKO Lurralde Asanbleak botere legegilea bereganatu lezake, Frantziako Konstituzioa aldatuko balitz. Frantziako Gobernuak eskema bat aurkeztu die hautetsi korsikarrei. Bertan, botere legegilea, fiskalitatea, ekonomia-aren finantzaketa, korsikar hizkuntza eta programazio legea aztergaiak biltzen dira. Hautetsien %84 eskema honen alde azaldu da. Hautetsien hauek, era berean, Korsikan egun dauden bi departamenduak desagertzearen alde dira, Lurralde Asanblea soilik izan dadin. Sozialdemokratek, nazionalistek, eskuindarrek eta zen-tristek alde bozkatu dute, ezker muturrekoek eta komunistek, berriz, aurka.

UDALBILTZAREN ZAILTASUNAK

UDALBILTZAKO bost lan batzordeek

JOSEBA OLALDE

beren azterketa lanak aurkeztu dizkiote batzorde iraunkorrari. Honek lanak onartzeaz gain, Udalbiltzaren 400 milioi pezetako (16 milioi libera) aurrekontua onartu du. 275 milioi pezeta lan egitasmoak bideratzeko eta 90 Iruñean eta Donostian Udalbiltzako egoitza bana ireki eta lan kontratazioak egiteko erabiliko dira. Jaurlaritzak eta Foru Aldundiek izoztu dituzten dirulaguntzei dagokienez, uztailaren jasotzea eskatu du Udalbiltzaren batzorde iraunkorrek. Traba askoren artean ari da ematen bere lehen urratsak Udalbiltza, eta ez dirudi erakundearen beraren izaera eta etorkizuna argituko direnik, egungo euskal egoera politikoak argi apur bat ikusi arte.

HB-KO NAZIOARTEKO TALDEA

BOST milioi pezetako fiantza (200.000 bat

B A H E A

- Joseba Permach, HBko Mahai Nazionalakidea: "Europar parekorik ez duen judikatura eta legedi antiterroristaren orrialde beltzenetako epaia da Eneko Olza zigortzen duena".
- Joaquin Navarro, Madrilgo Lurralde Entzutegiko epailea: "Eneko Olza gazteari 10 urteko kartzela zigorra jartzea astakeria da. PPko lehendakari batek Intxaurrendotik gobernatuko luke".
- "Ermuko izpiritua indartsuagoa den neurrian, ETaren ahuldadea gero eta indartsuagoa

METROA

libera) ordaindu ondoren atara ziren Soto del Real eta Alcalako karteletatik Mikel Korta, Sabin del Bado eta Iñigo Elkoro HBko nazioarteko taldeko kideak. Espetxean dira oraindik Mikel Egibar, Miriam Kanpos, Elena Beloki eta Gorka Martinez.

ZENTRALISMOAREN ERASOALDIA

AZKEN asteetan, PPren gobernuak azken lau urteetan ehundu duen eraso zentralistaren zantzuak ikusten ari gara han-hemenka. Humanidade arloan izan da lehenbizi eta orain CESen (kontseilu ekonomiko eta soziala) ekonomia eta sozial eremukoa. Espainiako organu eraginkor honek egindako txostenak, dezentralizatutako arlo ugariaren berzentralizazioa proposatzen du "espainiar guztien berdintasunaren izenean".

izango da", dio Javier Arenas PPko idazkari nagusiak.

- Jose Maria Aznar Espainiako Gobernuako lehendakaria: "EAEko lehendakaria EAJkoa ez denean izango da normalitatea".
- Adolfo Suarez, Espainiako Gobernuako lehendakari ohia: "Konstituziopean dena da posible, berau dinamitatzearen ahaleginaren pean ezer ez".
- Jon Enparantza, Felix Lopez de Lacalleren abokatua: "Espainiako Gobernua Frantziako epaitegien erabakiez futitu da, eta berdin egin dezake Europako Gortean".

AURRERA BEGIRA

Egungo euskal abagune politikoa aztertuta, Ibarretxe lehendakariaren elkarrizketarako proposamenak, aurrera ateratzeko zirrikiturik ez duela esan liteke. Zaila da esatea non egongo den indar politiko guztiak bildu arazi ditzakeen gutxiengo hori, baina nonbaitetik hasi beharko da. Gainerako prozesuetan ere hala izan da. Jarritako bitartekoak sendoak diren ala ez aurrerago ikusiko da, zerbait gauzatzekotan aurtengoan ez da izango eta. Halako prozesuen denbora beharraz ez da zalantzarik. Bitartean, ordea, eta PPren zentralismo goseak dakarren eraso uholdeari nola egin aurre pentsatu beharko lukete serio indar abertzale desberdinek.

Azken urteetan eskumen ugari ihes egin dio espainiar zentralismoari: kanpotik Europako Batasunera eta barrutik autonomietara, bereziki historikoetara, eta horrekin moztekotan dago PP, Espainia beraren izaera arriskuan ikusten du eta. Hemen, aldiz, ez da ageri asmo hauekiko erantzun gorriarik eta hori larria da.

PRESOEN ESKUBIDEEN ALDEKO MARTXA BERE AZKEN TXANPAN

EUSKAL HERRIKO lurralde desberdinak zeharkatu ondoren larunbatean iritsiko da preso-en eskubideen aldeko martxa Bilbora. Martxak herriz herri eramanez hiru aldarrikapen nagusi: preso-en Euskal Herriratzeara eta, gaixo larriak eta zigorraren hiru laurdenak beteta dituzten preso-en askatasuna.

■ Enrique Mujika.

IZPIAK

Enrique Mujika Herzog Espainiako Herriaren Defendatzailea defentsa kontuetan baino eraso lanean ari da gutxienez euskal gatazkari lotutako gaietan. Ibarretxe lehendakariak alderdiei bake mahaia osatzeko bidalitako proposamena ez duela irakurri onartu ondoren, honek ezertarako balio ez duela eta lehendakariari itzuli beharko litzaiokeela esan du.

Eneko Olza gazteari 10 urteko espetxe zigorra ezarri dio Espainiako Entzutegi Nazionalak kutzazain automatiko baten erreketaren erruduntzat jo ondoren.

Jose Angel Cuerda Gasteizko alkate ohia alderdian barne organoen aurrean kontu ematera deitu du EAJko Araba Buru Batzararak, honek azken boladan egin adierazpenak alderdian aurkakoak direlakoan.

■ J. Angel Cuerda.

PPrekin konfrontazio demokratikora jotzeko beharra dago Araban

Gaurko euskal egoera politikoa nahasi samar antzematen da: iragana nahasia da, zeren eta, oro har, euskal gizartean oso zabalduta baitago inpresio oker bat, PNV eta Ezker Abertzalearen arteko elkarlana eta prozesu politikoa-
ren iturburua ETaren sueten aldebakarrekoan datzala uste izan baita, eta ez da hartzen kontuan, ordea, jeltzaleen eta erakunde armatuaren arteko hitzarmena, esaterako. Egoera nahasia da gaur egun ere, eremu abertzaleak erasoaldi politiko eta mediatikoa-
ren aurrean defentsibari jokatzeko duelako, are gehiago PNVk PSOarekin ezinezko itun baten bila ahalegin guztiak jarri dituenen. Eta etorkizun hurbila ere korapilatsua izango da, gurutze honetan, marko politiko honen agonia luzatzeak, gatazka, enfrontamendu militarra eta guztion sufrimendua dakartzalako, eta horren alternatiba gisa, burujabetzaren estrategian sakontzeak, hainbat galdera jarriko dituelako mahai gainean. Bizitzea tokatu zaigun egoera kritiko hau, indar espainiarren aldetik, batik bat, Araba bezalako herrialde batean ez da alferrik erabiltzen ari.

LEHENIK ETA BEHIN, UAk jorratutako bideari jarraituz, euskal nazio eraikuntzaren egitasmoaren desatxikimendua garbiki planteatzen du eta horretarako euskal nortasunaren indar soziala ukatzen dute (Arabako gehiengo zabal batek bere burua euskal hiritartzat jotzen badu ere, eta irakaskuntzan, euskaldun ereduak aukeratuena izan arren), abertzaleen indarra gutxietsiz (arabar hautesleen %40k indar abertzaleen hautua egiten du) eta Arabako eskualdeen errealitate soziologikoa desitxuratuz (Arabako zortzi eskualdeetatik espainolismoa soilik Gasteizen dugu nagusi).

Bigarrenik, PNVren kudeaketa ereduaren porrotaz baliatzen dira, 20 urtetan baino gehiagotan ez baitu euskal kontzientzia garatzeko balio izan. "Nacionalismo del Bienestar" delakoa, Foru Aldundiko eta Gasteizko Udaleko gobernu jeltzaleen etengabeko leloa izan den arren, praktikan araututako sare klientelarra besterik ez du ekarri, interes pertsonaletan oinarrituta abertzale ideologia zikindu duena, eta azken fine-

an, abertzaleen eremuan tirabirak eta mesfidantzak sortarazi dituen (horra hor ELAren jarrera Vital Kutxan).

Hirugarrenik, Rabanerak eta Alonsok jakin badakite euskara edo kultura guretzat diren bezain gai garrantzitsuetan PNVren politika erraz gandi dezaketela eta horrela izaten ari da emandako dirulaguntzekin, inbertsioekin, eta abar. Gasteizen aurrekontuaren inguruan gertatutakoa barne, zeinean soilik PPri euskaraz akats potoloak sartzea gerta dakioken, Cuerdak beti erdera hutsez egiten baitzuen.

Gauzak honela, espainolismoaren botere politikoa sendotzen ari da, PNVrena, ordea, desagitzen. Gaur egun, Oion da PNVk duen udal garrantzitsu bakarra, oraingoz, eta gainerakoetan lehia politikotik erabat alboratuta dago, ez baitaiki oposizioa egiten, are gehiago PNVk berak egindakoaren parekoa gertatzen denean udalen gestioingintza.

HALA ERE, abertzale eremuak pairatzen duen eraso politiko eta mediatikoa inoiz baino handiagoa da, egun inoiz ez bezala, estaltzen gaituzte, ukatzen gaituzte, baztertzen gaituzte. PPk, PSO-Eren ezinbesteko laguntzarekin, pentsamendu bakarraren filosofia inposatzen du, pentsamendu baztertzalea alegia, zeinean espainiar-tasunaren defentsan guztiak balio duen; beraz, demokrazia oinarritik hausten dute. Gauzak honela, indar ideologiko eta sozial gisa, bloke abertzalea sortzea premiazkoa da, gainera, ikuspuntu aurrera-

koi batetik abiatuta, PPren gizarte ereduaren alternatiba gisa.

Guk, ezker abertzale arabarrak, oso argi daukagu zein den bidea, eta zinez, gaitasun eta indar nahikoa dagoelakoan, gizarteak PPrekin konfrontazio demokratikora jo behar duela irizten dugu. Oraingoan, udal kudeaketa ereduak eskaini ditzakegu, PPrenak baino askoz demokratikagoak, integritzaileagoak eta sozialagoak. Gure ustez, dagoeneko arabar abertzaleen exijentzia da, bere gain hartu nahi duenarentzat erronka, eta EH, zalantzarik ez, dagokion papera hartzeko prest egon badago ●

JOSEBA OLALDE

Antxon Morcillo
HBko Mahai Nazionaleko kidea.

"Arabako abertzale eremuak pairatzen duen eraso politiko eta mediatikoa inoiz baino handiagoa da, egun inoiz ez bezala, estaltzen gaituzte, ukatzen gaituzte, baztertzen gaituzte"

Bere gaztetasunean, 27 urte, Ezker Batuko (EB) lehendakaritzako koordinatzailea da iaz geroztik. Marcos komandanteordea, Bertoll Brechten olerkiak eta "Constitución 18 años de mentiras" kartelaren itzalpean egin dugu elkarrizketa, Bilboko EBko egoitzan.

"HURRENGO SAIOAREN OINARRIAN ERE LIZARRAK EGON BEHAR DU"

Bere garaian Lizarra-Garaziko foroa utzi zenuten, nahiz eta akordioaren edukiarekin ados zinetela aipatu. Gaur egun zein irtenbide ikusten diozue Lizarra-Garaziri?

Gaur egun ere Lizarra-Garaziko metodologia egokiena dela esaten dugu, eta guk ez dugu gure sinadura inoiz erretratuko akordio horretatik. Ez genuen asmatu azaltzen hura ez zela soberaniaranzko bidaideen elkargunea, baizik eta bakea bilatzeko metodo bat. Hori akats handia izan zen. ETak jarduera armatuari berrekiteak Lizarraren aurka egin du, eta Mayor Oreja eta enparauen eraso ere bortitza izan zen. Hurrengo saiakerak oinarrian Lizarra-Garaziko akordioa izan beharko du, baina oraindik modu zabalgan.

■ Hor bada beste mahai bat eratzeko Ibarretxe lehendakariaren beste saio bat, eta zuek adostasuna erakutsi diozue proposamenari. Nola egituratu beharko litzateke mahai hori zuen ustez eta zein edukirekin?

Unean uneko abagunea kontuan hartu barik eraman beharko litzateke aurrera elkarrizketa, hori ezinbestekoa da, bestela jai dago eta. Munduko gainerrako gatazketan ere horrela izan da. Elkarrizketa eta negoziazioa dira irtenbidea, ez dago besterik, ezin gara zain egon biolentzia amaitu arte gauzak konpontzen hasteko. Garrantzitsuena ez da biolentzia gaitzestea; ezer ez gaitzetsi behar izatea biolentziarik ez dagoelako, hori da funtsezkoena. Nola egiten da hori? Bakoi-tzak mahaiaren gainean bere edukiak jarri eta hitz egiten hasiz. Baina oso argi dut ezin dugula egin trantsizioan egin zena, hau da, zazpi alderdi ados jarri eta kito. Orduan herria traizionatua sentitu zen. Azken hitza Euskal Herriak bere

■ "Azken hitza Euskal Herriak bere osotasunean izan behar du, hori bai egun diren errealitate desberdinak kontuan hartuz".

osotasunean izan behar du, hori bai, Euskal Herrian egun diren errealitate desberdinak kontuan hartuz.

■ **Euskal erabaki esparruaz ari zara. Zehaztuz, nola eraman daiteke egungo errealitatera Euskal Herriaren erabaki gaitasun hori?**

Bi aukera defendatzen ditugu. Batetik autodeterminazio eskubidea, herri bateko herritarrek gainerako herriekin izan nahi duten harremana finkatzeko; bigarren maila batean legoke Elkarrik bere garaian eskubide historikoen haritik egindako proposamena. Guretzat autodeterminazioarena egokiagoa da, baina eskubide historikoen gatazkatik ateratzeko tresna moduan balio badu, bada guk ez dugu oztopatuko.

■ **Eta nola gauzatzen da autodeterminazio eskubidea hiru administrazioetan zatitutako herrian?**

Gauza bat da desioa eta bestea erreallitatea. Desioa epe laburreko helburutzat hartzen badugu, nekez lortuko dugu zer-bait. EAE, Nafarroa eta Iparraldeko egoera egungo egoera desberdinetatik abiatuz, etorkizunean gure desioak erreallitate egingo dituzten markoak landu behar ditugu. Hori denbora luzea da. Nafarroan esate baterako, argi dago UPN euskal nazionalismoaren zabalkundeari aurre egiteko sortu zela, baina ikuspegi abertzaleetik sentsibilitate eza handia izan zen Nafarroako erreallitate eta arazoei. Nafarren eta Iparraldekoen borondatea errespetatu beharra dago. Era guztietako lokarriak ehundu behar ditugu, etorkizunean gure herri proiektuak gauzatu ahal ditzagun.

■ **Beraz, gaur egun ezin dira?**

Defendatu al dira baina ezin dira gauzatu. Eta hau frogatzeko ez dago beti hitz egiten proiektu independentistaz. Gure proiektu federalistarekin ere berdina gertatzen da, nahi beste defendatu dezakegu estatu federala baina ezin dugu praktika-
ra eraman, Konstituzioak debekatu egiten

■ **"Ezer ez gaitzetsi behar izatea biolentziarik ez dagoelako, hori da garrantzitsuena".**

digulako.

Beraz, hori debekatuko ez duen markoa lortu behar dugu, gero federalismoa lortzeko. Berdina litzateke independentziarekin edo nahi den helburuarekin.

■ **Eta zu Euskal Herri batu horren alde agertzen zara?**

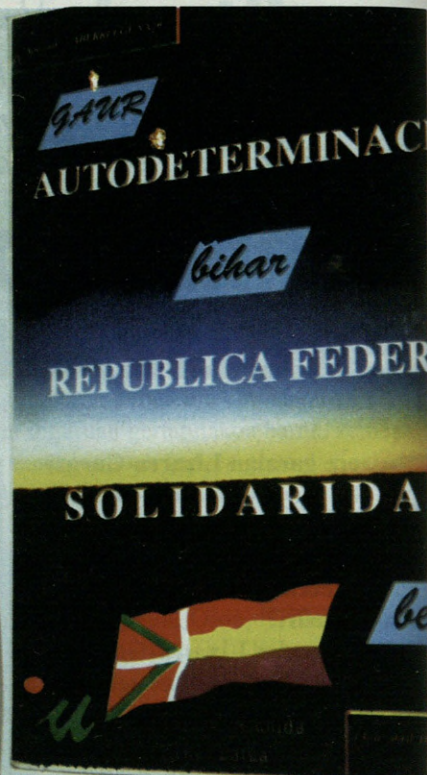
Bai, jakina. Baina horrek ez du esan gura independentzia. Guk Euskal Herria-

□ **"Ezker Batuaren bidea argi jorratzen ez badugu, beste batzuek egin dezaketen lan txarraren botoen menpe gera gaitzke"**

ren herri izaera defendatzen dugu, bere kultur ezaugarri guztiekin, eta herri gisa erabakitze ahalmenarekin. Gero ikusiko dugu zer eratako harremana landuko den inguratzen gaituzten herriekin.

■ **Horrela hitz eginda batek baino gehiagok pentsa dezake zu EHkoa izan zaitzkeela?**

Niretzat garrantzitsuena ez da non zauden, norberaren alderdia. Nik ideiei ematen diet garrantzia, proiektuei, eta hauek aurrera eramateko zein tresna -alderdia- erabiltzen duzun hori bigarren mailakoa da. Seguru EHko jende askore-

kin bat natorrela gauza askotan, baina ez helburuak lortzeko bitarteko erabileraz egiten den hausnarketaz. Eta hau esanda ez ditut identifikatzen borroka armatua eta EH, oso ondo baitakit ETA gauza bat dela eta EH beste bat. Ez naiz parekatze merke horietan eroriko. Horrez gain, iruditzen zait helburu abertzaleek helburu sozialak zokoratzen dituztela EHn. Ondago burujabetza kontuak lantzea baina beste herrietako langile eta behe mailako klaseekin harremanak sendotu eta bul-tzatu beharko lirateke, eta eremu hori nahiko utzita dutela irudi-tzen zait. Ez, gaurkoz, Ezker Batuaren

pluralitateak aukera gehiago eskaintzen dit ezkerreko ideien alde borrokatzeko.

■ **Nafarroako Ezker Batukoak eta daude ados nazio esparruarekiko zuki esan dituzun gehienekin.**

Hala da bai. Baina nahigo dut beraiekin hitz egin behar dudana guztia hitz egitea, gure arteko desberdintasunak direla eta elkarlanean ez aritzea baino. Horrez gain, Nafarroako Ezker Batua nahiko plurala da eta badira nik esandakoetatik oso gertu daudenak. Harremanak behar ditugu Nafarroarekin, bide horretatik eroriko baitira tartean eraiki diren harre-

siak. Nire ustez oso garrantzitsua izan zen Nafarroako EB Lizarra-Garazin sartzea, nahiz eta gero berehala ateratu zen.

■ **Urrian Estatu mailako Izquierda Unidaren (IU) VII. batzarra izango da. Hor ari dira Francisco Frutos eta Gaspar Llamazares borrokan. Ezker Batuak nola ikusten du lehia hori?**

Ardura handiarekin ikusten dugu, guk orain estatuan dagoen lehia hori aurretik bizi izan dugulako. Nire ustez, Izquierda Unidak gizarteko sektore alternatiboekin konektatu behar du, mugimendu sozialekin, Estatuaren arrazoiarekin zer ikusirik ez duen diskurtsoa egin behar du... Hori egiten ez badu, IU ezer gutxitan geratuko da. IUREn mezua eta politika egiteko modua berritatuko dituzten pertsonak behar dira.

■ **Eta Llamazaresek egin al dezake hori?**

Nik egingo nukeen bezala seguruenik ez, baina horretatik Frutos baino gertuago egongo da. Nik ez dakit zer dagoen Llamazaresen atzean baina Frutosen atzean, azken finean, PCEren ideia zaharra dago. PCE IUREn zati bat da baina ez da bera IUREn osotasuna; hori aldatzen ez bada, PCEk erabaki ahalmena eta gehiengoa duen tresna elektoral izango da IU. PCEk IU kontrolatzen jarraitu nahi badu, berriro emango dira kanporaketak eta abar, eta hori ez da bidea. Hemengo EBtik oso kritikoak izan ginen Nueva Izquierdaren kanporatzearekin, nahiz eta beraiekin ez dugun zerikusirik. Edo Esquerda Galegaren kanporatzearekin PSGrekin ituna egin zuelako. Urtebete geroago estatu mailako IUK egin zuen

EKAITZAKO ORDEZKARI

Azken urteetan Ezker Batuan (EB) gogor eragin duen Ekaitza korrontekoa da. Bilbotarra izan arren, gurasoak nafarrak dira eta lurralde harekiko arreta berezia erakusten du. 19 urtekin ekin zion EBn eta 27rekin EBko lehendakartzako koordinatzailea da, iazko V. biltzarren ondoren.

Intsumitua izandakoa, gizarte mugimenduei lotua dago, ikasle giroan lehenbizi -enpresa zientzietan lizentziatua da- eta intsumisioan ondoren. Ametsa: euskal ezkeraren batasuna.

berdina PSOErekin azken hauteskunde orokorretarako.

■ **Estatu mailan IUREn egoera ez da samurra baina EAEn Ezker Batuarena ere ez, kontuan hartuta azken hauteskundeetako emaitzak.**

Bai, ez dugu horrelakorik ezkututzen. Zer eratako Ezker Batua behar dugun hausnartu behar dugu, argi jakiteko euskal gizarteari eskaintzen diogun proiektua erabat argia dela, koherentea, eta IUK nahi duen hori herritarrek samur ulertuko dutena. Uda eta gero aipatutako ezaugarrien ildotik abiatutako diskurtsoa egituratzea lortzen ez badugu, oso zaila izango dugu. Gure bidea argi eta garbi jorratzen ez badugu, gure botoak beste batzuek egin dezaketen lan txarraren ondorioz etorritako jokaldiaren menpe geratuko gara.

■ **Hipotesia. ETAREN su-eten prozesuak denbora luzeago iraun izan balu,**

Ezker Batuak parte hartu ahal izango zukeen Batasuna moduko prozesu batean?

ETAK su-eten iraunkorra aldarrikatuko balu eta borroka armatuak zentzurik ez duela erabakiko balu, HBko zuzendaritzak gizarte hone tan dagoen mestizaia errespetatuko lukeen ezkeraren aldeko apustu plurala egingo balu eta, Euskadirekiko burujabetzarekiko errespetutik, beste batzuekiko bide bateratuak jorratuko balitu, ez dakit Ezker Batua horrelako prozesu batean legokeen ala ez, baina badakit Ezker Batuari botoa ematen dion jende askok horren alde egingo lukeela, eta Ezker Batuko jende askok ere bai. Baina gaur egun ez dirudi hau guztia posible litzatekeenik. Euskal

eroldaren inguruko mezuekin-eta, ez dirudi ezker horrek BNG edo Txunta Aragonesistaren gisako diskurtsoa egingo lukeenik, bi adibide aipatzeagatik.

■ **Lehenxeago hauteskundeak buruz mintzatu gara. Aurreratu egin behar-ko lirateke hauteskundeak EAEn?**

Ez, ez luke ezer konponduko. Ez litzaidake gustatuko hemengo hauteskundeak amerikarren tankerakoak izatea, hau da, bi izar-hautagai eta horien artean erabaki beharra. Ibarretxe eta Mayor Orejaren arteko plebiszito bat saihestu nahi badugu, hauteskundeak saihestu behar ditugu. Horrez gain, bi pertsonaia horiek eskuinekoak dira eta, beraz, eskuina aterako litzateke irabazle, euskal eskuina eta espainiar eskuina, eta lehia horretan ezkerre baztertuta geratuko litzateke. Proiektu politikoak ikusi behar ditugu eta ez pertsonak ●

◆ XABIER LETONA

RESA GUIPUZCOANA, S.A.

GIPUZKOAKO KONTZESIONARIO BAKARRA

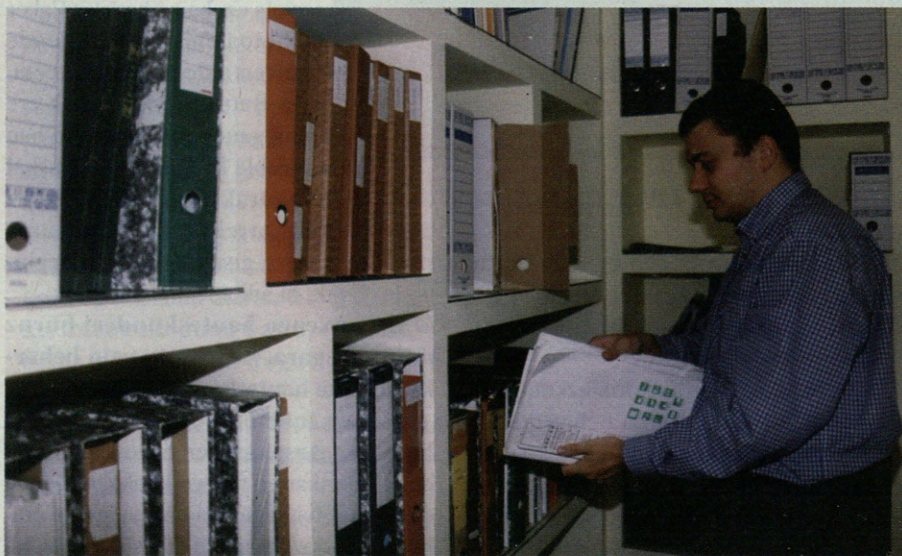

N-1 444. km.a
Billabona (Gipuzkoa)
Tel.: 943 69 04 00
(8 linea)

Arlo guztietan aitzindariak

Duela aste gutxi Euskalkidetza kooperatibak bere burua aurkeztu zuen, Bilbon. Izaera nazional eta euskalduneko zerbitzu enpresa alternatibo horren berri jakiteko asmoz, kooperatibako idazkari nagusi Alfredo Gomez Kortazarrekin mintzatu gara.

EUSKALKIDETZA: ZERBITZU ENPRESA NAZIONALA

MONIKA DEL VALLE

■ "Errentagarritasun soziala, kulturala eta linguistikoa ere bilatzen dugu".

Duela gutxi aurkeztu zen Euskalkidetza kooperatiba, baina zer da Euskalkidetza enpresa?

Euskalkidetza ekonomiaren alor desberdinetan euskarazko zerbitzuak osatzeko xedez sortutako kooperatiba da. Bere helburuen artean enpresa eta lan munduan euskaldunak askatasun osoz gure hizkuntzan aritu ahal izateko bitartekoak sortzea dago, hau da, merkatu segmentu bakoitzean beren zerbitzuak euskaraz eskaintzen dituzten egituren sorrera sustatzea eta daudenak bultzatu eta koordintzea.

■ Zein da bere jatorria eta zergatik sortzen da?

Aspaldidanik euskaltzale dezente kezkatuta agertu da euskarari enpresa munduan aitortzen zaion presentzia urriagatik. Egoera hori aldatzen hasteko asmoz, Gipuzkoa eta Bizkaiko zenbait euskaltzale batzen hasi zen duela bost urte eta horren ondorioz, gaur egun Laneratzten elkartearen izenarekin ezagutzen dugun erakundea eratu zuten. Elkartek kideen ekarpenak jaso eta euskaldunon finantza erakunde bat sortzeko proiektua osatzera bideratu zituen. Horrelako egitura bat antolatzeak lehenago ekonomia-

ren bestelako segmentuetan jardura bat edukitzea eskatzen duenez, atal desberdinak bildu zitzakeen enpresa bat eratzekeo proiektua osatu genuen: Euskalkidetza, kooperatibaren egitura juridikoa duen eta euskaltzaleon zerbitzura dagoen erakunde sozioekonomiko berria.

■ Nortzuk sortu zuten eta osatzen dute Euskalkidetza?

Bazkideak tankera desberdinetako euskaltzaleak gara, bakoitzak modu batera edo bestera laguntzen dugu ekimena sustatzen. Euskalkidetzaaren sustatzaileen artean, besteak beste, honako eragile hauek topatu daitezke: Euskal Herrian Euskaraz, Zenbat Gara Kultur Elkartea eta Bizigai Kontsumo Alternatiboko Elkartea.

■ Norengana dago zuzenduta?

Munduan dagoen euskaldun ororengana zein, erdaldunak izan arren, euskaltzaleak direla aldarrikatzen duten guztiengana. Gizartea eraldatu nahi dutenei eta euskalgintzan aritzen direnei gonbita berezia egiten diegu. Gaur egun, asko dira zenbait alor profesionaletan euskarazko prestakuntza egokia jaso duten langileak, baina zoritxarrez, euskaltzaleoi hainbeste esfortzu kostatu zaigun heziketa eredu hori lan merkatuan balio erantsi gisa erakutsi ahal izateko sortutako egiturak oso gutxi dira.

■ Zeintzuk dira Euskalkidetza eskaintzen dituen zerbitzuak?

Dagoeneko zerbitzuak eskaintzen hasiak gara kooperatibaren bi atalen bidez. "Kudeatzen" euskaraz eskaintzen den lehenengo gestoria-aholkularitza zerbitzu integrala da. Kontabilitatea, Gizarte Segurantzaren eta Ogasuneko dokumentazioa, kontratuak, errenta aitortpenak... bideratzen ditu. "Zuhar" atalak informatika zerbitzuak eskaintzen ditu, enpresa txikiek, elkarteek eta norbanakoek oro

Euskara sailaren babeslea:

ae

Aukera paregabea

har dituzten beharrianetara egokituta: mantenimendua, multimedia, webgunek, Internet zerbitzuak...

■ Nola finantzatzen da Euskalkidetza?

Fondo propioekin eta zehazkiago, bere bazkideen diru ekarpenen bidez. Horrez gain, kooperatibaren jardueraren bitartez sortzen diren urteroko irabazien parte handi bat enpresa sendotzera bideratuko da. Bestetik, Euskalkidetza bezalako enpresen bideragarritasuna, euskaltzaleok erakusten dugun koherentzia eta ausardi mailaren araberakoa izango da.

■ Zein da Euskalkidetzaarentzat aurreikusten duzuen etorkizuna?

Euskararentzat euskaltzaleok espero duguna bezain oparoa izatea nahi genuke. Izan ere, gure kooperatibaren jardueraz ez da izatez daukagun helburu bakarra, enpresa munduan euskararen normalkuntza lortzeko bitartekoa baizik. Ezinbestekoa den errentagarritasun ekonomikoaz gain, bestelako alderdiei ere begiratzen diegu. Hitz batean, errentagarritasun soziala, kulturala eta linguistikoa ere bilatzen dugu.

■ Gizarte eragileak eta erakunde publikoen artean nortzuk laguntzen zaituztete?

Lehen aipatutako eragile euskaltzaleak eta beste batzuek gain, batetik, Euskal Autonomia Erkidegoko Kooperatiben Kontseiluak emandako aholkuak eta iradokizunak eta bestetik, Nafarroako Enpresa Laboralak batzen dituen ANE-Letik eta Iparraldeko Herriko enpresa taldearen inguruko jendeak erakutsitako atxikimendua eskertu beharrean gaude.

■ Uste duzue zuen kooperatibak Euskal Autonomia Erkidegoaz gain Iparraldean eta Nafarroan bere zerbitzuak eskaini ditzakeela?

Gure proiektua euskalduna, alternatiboa eta nazionala da. Pairatzen dugun zoritxarreko zatiketa politiko-administratiboaz gain, proiektu sozioekonomiko komunak egiteko tradizioz ez dugu Euskal Herrian; eta bestetik, herrialde guztietako eragileek gutunak edo aurkezpenen bidez gure ekimenaren berri izan badute ere, ekimena gipuzkoar eta bizkaitarrez osatutako lan talde batean oinarrituta abiarazi behar izan dugu. Gaur egungo garraio eta informatika azpiegiturakin zerbitzua txoko guztietara heldu daitekeelakoan gaude ●

♦ DANIEL UDALAITZ

Arturo Campion

Arturoren kaiera

AITZINAPAUSSOA BESTERIK EZ

Euskal Konfederazioaren iritziz, Frantziako Estatuak Kontratu Planaren inguruan proposatu zuen hizkuntz plan-gintza "hastapen gisa aitzinapausoa" da. Hala ere, "une bateko diru banaketa batek ez du hizkuntz politika bat egiten. Egiazko hizkuntz politika batek botere publikoei dagozkien betebeharrak eta herri elkarteek egiten dutena uztartu behar ditu", gaineratu zuten.

ERROTIK ABARRA, AHOTIK EUSKARA

Tituluko leloa jarri diote, izan ere, Oztibarreko ikastolak eta Donaixtiko Manex Erdozaintzi Etxart ikastetxeak abiatu berri duten informazio kanpainari. Bi zentroek egoitza arazo larriak dituzte eta egoerari aurre egiteko, bi hektareako lur eremua erosi dute Larzabal, Oztibarreko erdigunean. Kanpainaren bigarren urratsean, tokiko hautetsi eta arduradunekin harremanetan jartzeko asmoa dute, eraikuntza berrirako finantziazio publikoa lortzeko.

HABE ALDIZKARI DIDAKTIKOA

Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundeak (HABE) argitaratzen duen aldizkariak aro berriari ekin dio. Paper formatuko materialarekin batera CD bitarteko grabazioak dakartzatza, ikasgelatik kanpo euskara landu nahi duenarentzat lanabes aproposa izate aldera. Halaber, aldizkariaren formatoa eta maketazioa aldatu ditu, eta aurrerantzean paper birziklatuan argitaratuko da hilabetekaria.

EUSKARAREN AHOLKU BATZORDEA

Hemendik aurrera, Euskara Biziberritzeko Plan Nagusiaren garapenaren jarraipen lanak egiteko ardura Euskararen Aholku Batzordeak izango du, Eusko Jaurlaritzak onartutako dekretuari esker. Halaber, euskararen erabileraren normalkuntza lanez arduratzen da, Euskararen Legearen ondorio den organu hori.

Urrea

■ Udalbiltzako batzorde iraunkorrak aurtengo gestio plana eta 275 milioi pezetako (11 milioi liberako) aurrekontua onartu ditu. Besteak beste, Iparraldeko irratigintza eta udalen euskararen sustapenera 45 milioi pezeta bideratuko dira, eta euskarazko irakaskuntza berritzeko planerako 75 milioi pezeta.

■ Arabako Foru Aldundiak ez ditu onartu 2000. urteko aurrekontuei oposizioko alderdiek proposatutako zuzenketak. Hala, euskararen promozio eta beharretarako iaz baino 29 milioi pezeta gutxiago bideratuko dira. Alderdi abertzaleek PPK euskara hizkuntza ofiziala izanik hura sustatzeko duen interesik eza salatu zuten.

I k a t z a

Uztaileko azken asteburuan euskal jai handia ospatuko da Boisen. Euskal komunitate zabaleko hirian, euskal jatorriko estatubatuarrak euskal kulturaz blaituko dira lau eguneko jaialdian. Euskal Herritik hara propio joango denik ere ez da faltako, noski.

JAIALDI 2000: NAZIOARTEKO EUSKAL JAIA BOISEN

Datorren uztailaren 27an jai handia hasiko da Boisen, EEBBeko Idaho estatuan. Hiru egunez Euskal Herriko dantza, musika eta kirolez gozatzeko parada izango da. Boisen? Harritu egingo zaio hori entzutea askori. Ez da, ordea, hain arraroa. Izan ere, estatu horretan euskaldun kopuru handia dago. Garai batean Euskal Herritik Ameriketara emigratu zutenak eta oraindik ere euskaldun sentitzen direnak. Denek ez dute hala bizi, baina sustraiak gordetzen dituztenak lan handia egiten ari dira euren nortasunari eusteko.

Uztailaren 27 eta 30a bitarte ekitaldi franko izango da Boisen. Uztailearen 27an, osteguna, herri kirol gaua izango da. Bertan aizkolari eta harri jasotzaileak egongo dira, hala Euskal Herritik propio etorritakoak nola EEBB bertakoak. Ostiralean, Euskal Auzoan festa handia egingo da. Herri kirol, erakusketa eta famili eta lagun arteko topaketak ekitaldi nagusi izango dira. Gauean, aldiz, Euskal Herriko dantzari eta musikariek eskainitako "Festara" emanaldia izango da Idahora hurbiltzen diren guztien gozagarri. Egun horretantxe, NABOk (Ipar Amerikako Euskal Etxeen Elkarteak) kongresua egingo du. Larunbatean, Jaialdi 2000 ekitaldia hasiko da. Bi egunetan zehar,

hainbat gunetan dantza taldeak, musikariak, herri kirolak izango dira. Halaber, oroigarriak, euskal jakiak eta arte lanak erosteko dendak ez dira faltako. Larunbata egun nagusia izango da. Hala, arratsalde-

ko zazpitan meza egongo da St. John's eliza nagusian. Eta festa giroko egun hori amaitzeko, berbena izango da bederatzietatik goizaldeko ordu bitara. Dena den, igandean ere ekitaldiak izango dira noiznahi festazale sutsuak asebetetzeko.

Jaialdia bost urtetan behin egiten dute eta arrakasta handia izaten du. 1995ean 10.000 lagunetik gora bildu ziren Boisen. EEBBeko alde guztietatik ezezik, Mexiko, Uruguay, Kanada eta Eus-

■ San Inazio eguneko picnic baten argazki historikoa.

kal Herritik joandako jendea elkartu zen. Aurtengorako Australia, Peru, Kanada, Ingalaterra, Mexiko eta Euskal Herriko jendea gerturatuko da euskal nortasuna eta kulturaren gorazarre egingo den festara.

■ Dantzari bikotea jaialdia gozatuz.

Aipatu bezala, Euskal Herritik jende andana joango da Jaialdi 2000ra. Aurtengo edizioan dantza talde, musikari eta bertsolari ugari abiatuko da festa honetara eskualde hartara. Besteak beste, Tapia eta Leturia, Txorimaloak trikitixa taldea, Harkaitz dantza taldea, Urnietako Ugarte anaia txalapartariak, Katti eta Xantal abeslariak, Jon Lopategi eta Jon Enbeita bertsolariak eta Donosti Ereski abesbatza. Bestalde, Gernikako udaleko ordezkariak izango dira. Gernikarekin senidetuta baitago Boise. Aldi berean, Eusko Jaurlaritzako Kanpo

Harremanetarako bulegoko Josu Legarreta eta Bizkaiko apezpiku laguntzailea izango dira jaian.

BOISEKO EUSKAL KOMUNITATEA. Jaialdia izango da Boisen, baina, jakina, jaialdia bertan euskal komunitate bat dagoelako egingo da. Ezagutu dezagun bada. Idahon oro har, euskal jatorriko 10.000 pertsona inguru daude, halarik ere, horietako guztiek ez dute euskal nortasuna mantentzen edo ez diete haien seme-alabei transmititu. Boisen, euskal jatorriko 800 bat familia dira euskal etxeko kide, "Euskaldunak Incorporated" delakoaren kide. Gehientsuenak Bizkaitik emigratutakoak dira. Elkarre honetako kide izateko, euskal jatorrikoa izan behar du izena ematen duenak edo familiako kide batek behintzat. Euskal Etxeak duela 51 urte ekin zion bideari, eta ez da gutxi jaso duen uzta. Garai hartan euskaldunak nahikoa sakabatuak zeuden eta, eta haien biltoki izateko asmoz sortu zen. Eta laster euskal ospakizun lokalen txoko bihurtu zen. Halaber, hilabete ugariz mendian egoten ziren artzainak herrira etortzen zireneko topaleku bilakatu zen. Gaur egun zeregin bera izaten jarraitzen du, euskaldunen gune izatekoa, alegia. Taberna eta dantza aretoa ditu, eta igandetan dantzan eta kartetan aritzen den jendez beteta egoten da. Frontoi txiki bat ere badute, pilotan eta paletan jokatzeko. Urtero egiten dituzten ekimenen artean aipagarriak dira azoka, odolki afaria, briska eta mus txapelketak, San Inazio festibala, udazkeneko dantzaldia eta bost urtean behin antolatzen duten Jaialdia.

Euskal etxea, taberna eta frontoiak "Basque block" delakoan kokatzen dira. Boiseko erdigunean dagoen euskal gune horretan, euskal museo eta zentro kulturala

daude. Bertan, euskara eta sukaldaritza eskolak ematen dira. Eta, noski, museoak izaki, euskaldunen historia eta Idahon izan duten ibilbidea ezagutu daiteke. Orobat, liburutegia eta opari denda bat dute martxan eta genealogia ikerketa zentroa eta folklore, argazki eta ahozko historiaren artxiboak eratzen ari dira.

"Oinkari dancers" dantza taldea dugu Euskal Etxeko fruituetako bat. Duela 40 urte jaioa, 50 helduk osatzen dute taldea eta erregulariki emanaldiak eskaintzen dituzte EEBBetako mendebaldean. Gazteen taldea ere badute: "Boiseko gazteak" Berau 120 "txiki"z -beraiek dioten bezala- osatua dago. Bi taldeek museoan eta euskal etxean burutzen dituzte euren entseguak.

Bigarrena, Bihotzetik abesbatza da, 70 hamarkadan ziharduen "Anaiak Danok" abesbatzaren oinordekoa. 40 partaide ditu eta 1986tik euskal kantak abestu dituzte ekitaldi ugaritan.

Bestalde, eta agian fruiturik deigarriena 1998an zabaldu zen ikastola da. Aurten 17 ikasle aritu dira erbesteko ikastola horretan eta datorren ikasturtean hogeitakuro dira. Goizez 2 eta 5 urte bitarteko haurrak ariko dira, eskola oro euskaraz jasoz. Arratsaldean, aldiz, sei urtekoak ari tuko dira. Sei urteko haurrak Estatu Batuetako eskola sisteman ikasiko dute goizez eta ikastolan arratsaldean. Ipuinen liburutegi bat osatu nahi dute eta egoitza propioa lortu. Izan ere, orain Boiseko unibertsitatearen ikasle egoitza katolikoan bi gela

■ Boiseko ikastolan 17 ikasle izan dira aurtengo ikasturtean. Behean, aurreko Jaialdi bateko "Festara" emankizunaren irudi bat.

dituzte alokaturik. Egoitza berria lortze aldera, "Ikastolako lagunak" elkarteak sortu nahi dute, bazkietza bitartez euskara eusteko asmoz abiatu duten proiektuak babesa izan dezan.

BA AL DAKITE EUSKARAZ?

Hango euskaldunak, lehen belaunaldiko emigranteak direnean, euskarari eusten diote. Zenbat eta beranduago joan Ameriketara, orduan eta aukera gehiago euskaraz jakiteko. Euskal Etxean euskara entzuten da tarteka; gazteen artean, ordea, salbuespena izan ohi da euskara entzutea. Hala ere, azken bi hamarkadetan euskara berreskuratzeko joera nabari da gazteengan. 18 eta 30 urte bitarteko gazte ugari Euskal Herrira etortzen da unibertsitate, euskaltegi edo barnetegietara euskara ikastera. Eta horiek euren seme-alabei erakusten diete, sustriak gogoan izan ditzaten ●

◆ KATIXA GARATE

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde!

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

FARMAZIAN ATE JOKI

“Marihuana whiskya baino ehun aldiz hobea da. Asmarentzako ona da eta nerbioak lasaitzen ditu”. Hitzok ez zituen mediku batek esan; Louis Armstrong jazzaren errege eta kalamu kontsumitzaileak bota zituen. Azken hamarkadatan burututako ikerketek musikariari arrazoia eman diote; cannabisaren osagai aktibo nagusiak, Tetrahidrocannabinol izeneko substantziak, efektu bronkodilatadoreak ditu eta asmarentzako ona da. Baita beste gaixotasun eta disfunzio batzuetarako ere. Aplikaziorik ezagunena minbizia dutenengan kimioterapiaren ondorio negatiboak apaltzearena da. Ez da ahaztu behar, ordea, cannabis droga bat dela eta kalteak ere eragin ditzakeela; dena den, urte luzetan aipatu izan direnak baino gutxiago direla frogatu da azken urteotan. Oraindik ikerketa ugari dago egiteke esparru honetan eta trabak ere ez dira gutxi. Egun, Euskal Herrian, Hegoaldean nahiz Iparraldean legez kanpokoa da kalamua helburu terapeutikoekin kontsumitzea.

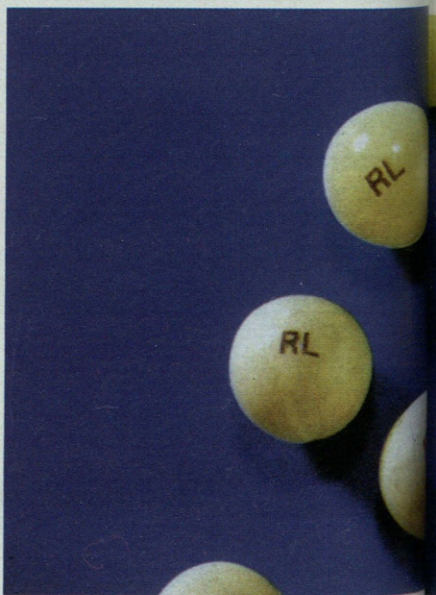
*Testuak:
Nagore Irazustabarrena*

Estatu Batuetako Drug Enforcement Agency-ko (DEA) administrazio epaile Francis Young-en hitzetan, “marihuana, egoera naturalean, terapeutikoki aktiboak diren substantzien artean seguruenetakoa da”. Azken urteetan egindako ikerketa medikuek ere hala diote, baina oraindik, cannabisak dakartzan onurak eta kalteak zehazteko esparru honetan egin beharreko bidea luzea da.

Kalamuaren osagai aktibo nagusia Tetrahidrocannabinola edo THCa da. Kalamuaren efektua THCaren eta portzentaje desberdinetan biltzen diren beste 63 substantzia cannabinoideren jardueraren emaitza da. Substantzia konbinaketa desberdinek efektu terapeutiko desberdina ekartzen dute.

Kalamua antiemetikoa, bronkodilatadorea, analgesikoa eta apetitu estimulatzailea da, besteak beste (hurrengo orriko taulan erabilera terapeutiko desberdinak zehaztu ditugu, balizko efektu negatiboekin batera).

Seguruenik kimioterapiaren dauden minbizi gaixoen zainketa antiemetiko bezala da ezagunena kalamua sendagai bezala. Kimioterapiak goragalea ekartzen du eta kalamuak efektu hori deusezten laguntzen du. Kalamudiako (Cannabisaren Ikerketarako Elkarte) kide Martin

■ Marinol pilulak, Tetrahidrocannabinol

KARI DA KALAMUA

Barriusok esan digunez, elkartera kontsulta terapeutikoa egitera hurbildu zen lehena horrelako kasu bat izan zen. Kimioterapian zegoen emakume hori kalamua ahotik hartzen hasi eta ondorioak baikorrak izan omen ziren. Egun erabat frogatua eta onartua dago marihuana-aren efektu hau.

Esklerosia eta migrainaren kasuak ere ikertu eta frogatuak izan dira. Bronkodilatazioa eragiten duenez asmarentzako mesedegarria da. Eta hiesa duten gaixoentzat onuragarria gertatzen da erabilera. Minbiziaren kasuan bezala, horrek ez du esan nahi gaixotasuna sendatzen duenik, baina bai haren kalteak eramangarriago egiten dituela. Hiesaren kasuan, morfina THCarekin nahasturik bere efektua hirukoiztu egiten du. Oinazea berdindu dio gaixoari horrela, baina morfina-rikiko menpekotasunerako arriskua murrizten da.

Ikerketek aurrera egin ahala erabilera berriak frogatu eta gehiago zehaztuko dira. Baina droga honen egoera ilegalak ikerketari berari oztopoak jartzen dizkio

eta astiro egiten da aurrera esparru honetan.

□ Kalamua antiemetikoa, bronkodilatadorea, analgesikoa eta apetitu estimulatzailea da, besteak beste

MARINOL. THC sintetikoa ere ekoizten da eta munduko hainbat herrialdetan legezkota da berau erabiltzea. Marinol izenez merkaturatu da, izen generikoa Dronabinol bada ere. Martin Barriusok ez du botika hau begi onez ikusten: *"THCaren efektuak bestelako cannabinoideekin nahasturik ematen dira; THC puruaren emaitzak ez dira berberak"*. Gainera substantzia ahotik hartzea ez omen da egokiena, arnasturik hartzean hobeto kontrolatzen baita dosia eta honen efektua. Beste alde

negatibo bat ere gehitu behar zaio: "Marjuana Medical Handbook" izenburuko liburuan agertzen denez, Marinol erreze-ta bakoitzak EEBBetan 300 dolar baino gehiago balio du (50.000 pezeta eta 2.000 libera inguru), prezio izugarria cannabisa ekoiztea berez oso merkea dela kontuan hartuz gero.

THC sintetikoaren gaiak ez du oraingoz eragin handirik Euskal Herrian, ez baitago ez Frantzia eta ez Espainiako gobernuek legeztatua. *"Espainiako legeak dio kalamua ez dela terapeutikoa"* dio Barriusok, *"eta sekulako hipokrisia dago hor, zientifikoki erabat onartua baitago bere erabilera terapeutikoa. Interes handiak mugitzen dira gai honen inguruan"*. Egun gure inguruan kalamua sendagai gisa erabili nahi duenak legearekin arazoak izan ditzake, Ipar Euskal Herrian bereziki, Frantziako legedia zentzu honetan Espainiakoa baino gogorragoa delako.

Kalamuaren kontsumitzaile terapeutikoak lehenago kontsumitzaile ludikoak izanak dira sarritan. Baina badira bestelako kasuak ere, aukeraren berri izan eta probatzen dutenak. Medikuek ere gomendatu egiten diete gaixoei batzuetan, modu extraofizialean beti ere. Dena den, Kalamudiako kideak dioenez,

ANDRE GROSSMANN / TRICHOME TECHNOLOGIES

sintetikoa.

BALIZKO EFEKTU NEGATIBOAK

✖ **Inmunitatea.** Ebidentzia klinikorik ez badago ere, zelula immunitatea kaltetu dezake, baina kaltea behin behinekoa da, neurri txikian ematen da eta immunitatea berreskuratu daiteke.

✖ **Kromosomak.** Kromosometako anormaltasunean hazkunde txiki bat ekar dezake, baina gaia sakon aztertzeke dago oraindik.

✖ **Haurdunaldia eta fetuaren garapena.** Haurdunaldian zehar kontsumitzeak, jaiotze pisu txikiagoa, gestazio laburragoa eta malformazio gehiago ekar ditzake, inkesten emaitzen arabera, baina klinikoki ez da oraindik horrelakorik frogatu.

✖ **Zelulen metabolismoa.** Kalamua erretzea, tabakoa bezala, kaltegarria da biriketako zelulentzat.

✖ Psikopatologiak.

- Ikara erreakzio larria. Esperientziarik gabeko kontsumitzaileek dosi handiegia hartzean gertatu ohi da. Kontrol galera dakar, baina berehala itzuli ohi da normaltasunera.
- Delirio toxikoa. Memoria galtzea eta nahasmendua sor dezake, baina dosi altuak hartuta soilik.
- Paranoia egoera larriak. Drogaren egoera ilegalak eta hartzailearen paranoiarekiko joerak eraginda ager daitezke.
- Psikosia. Hipomania, pertsekuzio-mania, entzumen haluzinazioak... ekar ditzake baina gehienetan kontsumo jarraituak psikosia sortu baino joera azaleratu egiten du.
- Analepsia. Hartzaileak flashback modukoak izan ditzake. Drogarik hartu ez duenean drogarekin izandako esperientziak bizitzen ditu berriro. Erreakzio arinak dira eta ez dute tratamendu jakinik behar.
- Biolentzia. Agresibitateko joera berezia dutenengan eragin dezake zenbait kasutan. Orokorrean agresibitatea apaltzen du gehiago, eragin baino.
- Motibaziorik ezaren sindromea. Gehiegizko kontsumoak motibazioak behera egitea ekar dezake zeharka, baina ez da klinikoki harreman zuzenik frogatu.
- Psikomotrizitatea. Kontsumo oso handiak kalteak eragin ditzake.
- Garun atrofia. Alkoholarekin bezala, kantitate oso altuek garun atrofia eragin dezakeela pentsatzen da, baina oso zaila litzateke.

✖ **Dependentzia fisikoa.** Oso arraroa da abstinentsia sindromea eragitea. Dosi handiak eta jarraituak behar dira eta sintomak arinak izaten dira.

✖ **Efektu endokrino eta metabolikoak.** Testosterona mailak behera egiteko dosi jarraituak luzaroan beharko lirateke. Emakumei dagokionez, kontsumo jarraituak obulaziorik gabeko hileko gehiago ekar dezake. Hipogluzemia sor dezakeela esan izan bada ere, egun hainbat azterketak hori ukatu egiten du.

✖ **Biriketako arazoak.** Klinikoki frogatzeke badago ere, kontsumitzaileak joera handiagoa izan dezake biriketan bakteriek sortutako infekzioak hartzeko. Erretzen den neurrian, bestelako arazoak ere sor ditzake, baina tabakoak baino neurri txikiagotan.

✖ **Arazo kardiobaskularrak.** Dosi handiak takikardia sortzen du, horregatik kaltegarri izan daiteke bularreko angina edo bihotz arazoak dituztenentzat.

✖ **Ikusmen arazoak.** Fotofobia, begi globoaren injekzioa, korneako nerbioen ikusmena areagotzea... gerta daiteke kontsumitzeko unean. Pupilaren erreakzioak motel daitezke, baina ikusmenaren zorrotasunean ez du eraginik. Efektuak iraganorrak dira eta ez dira metatzen.

✖ **Droga akumulazioa.** Kalamuaren elementu aktibo nagusia, THC, ez da prozesu metabolikoei esker ezabatzen; eraginik ez duen gorputz ataletan, gorputz osoko eta garuneko gantz guneetan gordetzen da. Baina substantzia ez da une horretan aktiboa eta ez du ondorio negatiborik ekartzen.

✖ **Arazoak gidatzeko orduan.** Gidatzeko ahalmenean kalteak sortzen ditu, baina alkoholak baino neurri txikiagoan.

KUTUAK OSASUNEAN

ERABILERA TERAPEUTIKOA

✓ **Kimioterapiaren dauden minbizi gaixoentzako antiemetikoa.** Kimioterapiak goragale egoera larriak ekartzen ditu, kalamuaren THCarekin saihestu daitezkeenak.

✓ **Glaukoma.** Kalamuak begi presio intraokularra jaisten du eta glaukoma saihesteko ego-
kia izan daiteke horregatik. Esparru honetan ikerketak asko garatu beharko du, ordea,
kanabinoideen artean begiaren presioa jaitea lortzen duena zein den jakiteko.

✓ **Analgesia.** Kalamuak oinazea apaltzen du. THC-ren 20 mg.ko dosiak codeinaren 120 mg
dosiaren efektu berberak ditu.

✓ **Gihar lasaigarria.** Oharkabeko gihar espasmoak saihesten ditu
THCak eta horregatik onuragarria izan daiteke bizkarrezurrean arazo-
ak dituztenentzat. Azterketa sakonagoaren beharra dago, esparru
honetan kalamuaren erabilera zein izan daitekeen zehazteko.

✓ **Antikonbultsiboa.** Kalamuaren phenytoin izeneko substantziak
antikonbultsibo moduan eragiten du eta THC eta cannabidiol substan-
tziek efektu hau areagotzen dute.

✓ **Bronkioetako asma.** Kalamuaren THC substantziak bronkodilata-
zioa areagotzen du asmaren arazoa leunduz. THC hori aerosol moduan
hartzea litzateke egokiena.

✓ **Insomnia.** Hipnosiaren efektu beretsuak ditu THCak: REM fasea
laburtu eta loaren 4. Fasea luzatu egiten du. Biharamunean efektu negati-
boak izan ditzake, ordea.

✓ **Hipertentsioa.** THCak hipotentsio ortostatikoa eragiten du. Baina hau
da tentsioa jaisteko modurik desagokiena eta tratamendu egokiagoak badira.

✓ **Nerbio sistema zentralako depresiboek eragindako abstinentzia
sindromea.** Cannabidiol sub-
stantziak, THCak areagoturik,
opiazeezikiko adikzioa gutxitu
dezake, baina metadonak emaitza
hobeak eskaintzen ditu.

✓ **Aktibitate antineoplastikoa.** THCak eta
cannabidiol substantziek azido nukleikoaren sintesia
mugatu egiten du eta horregatik tumoreetan efektu antineoplasti-
koa du. Hala ere, hainbat substantzia dago merkatuan efektu bera
eskaintzen duena.

✓ **Aktibitate antimikrobiala.** THC eta cannabidiol
substantziek estafilokokokoak eta estreptokokokoak hiltze-
ko ahalmena dute. Baina horretarako gizakiarentzat
gehiegizkoak liratekeen dosiak erabili beharko lirate-
ke.

✓ **Migraina.** Aspalditik kalamuarekin aurrera eramandako tratamenduak arra-
kastatsuak izan dira migrainaren kasuan, baina azken urteetan ez da azterketa sistematiko-
rik egin.

✓ **Apetitu Estimulatzaila.** THCak hartzaile gehienengan jateko gogoia areagotzen du.
Anorexia gainditzeko laguntzeko egin diren saiakerak, ordea, ez dute arrakastarik izan.

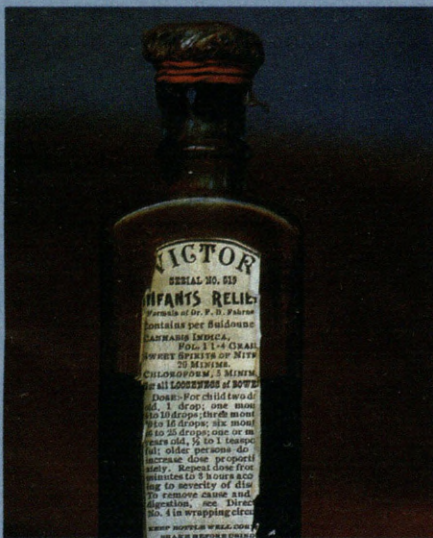
✓ **Alkoholismoa.** Alkohola kalamuarengatik ordezkatzeko saiakerak egin dira. Ez dirudi, ordea, emaitzak baikorre-
giak direnik, erretentzio mailak hobekuntza gutxi egiten baitu.

■ 5.000 urteko botika

Kalamuaren erabilera terapeutikoaren inguruko lehen erreferentzia idatziak 5.000 urte ditu ia. K. a. 2737. urtean Txinako Shen Nung enperadoreak buruturiko sendabelar bilduman hainbat disuntzio eta gaixotasunentzat kalamua gomen-datzen da. Eta ez da hori Kristo aurretiko erreferentzia bakarra; Indiako "Athavarda Veda", Persiako "Zend-Avesta" eta Asiriako "Susruta" izeneko medikuntza idatzietan eta Egiptoko hainbat papiroetan sendagaitzat hartu zen kalamua. Mendebaldeko medikuntzaren hastapenetan ere, Hipokrates, Dioscorides, Plinio Zaharra eta Galenok belarraren erabilera aholkatu zuten.

Erdi Aroan iraganeko ezagutza ahaztu eta erabilera baztertu egin zen Mendebaldean. Errenazimendua arte ez zen kalamua botika gisa erreku-peratuko. Medikuntza enpirikoaren bultzada berriak lagunduta, cannabis sendabide gisa berreskuratu zen. Napoleonek Egipton buruturiko kanpainak eta, bereziki, ingelesak Indiako kolonizazioak kalamua eta bere deribatuek europar farmakopeara eraman zituzten.

■ Kalamu jarabea eztularentzat.

XIX. mende amaieran, Sir John Russel Reynolds Victoria erregearen medikuak honela iritzi zion medikamentuari: "Egoera puruan eta zuzen emanda, dauzkagun sendagaien artean baliotsuenetakoa da".

40 urte beranduago, hala ere, debekua etorri zen. Esparru zientifikoan, Gabriel Nahas eta A. Campbell kalamuaren kalte organikoaren inguruko ikerketak burutu zituzten. Azken ikerketa medikuek ez dute haiek aipatutako kalte gehienak frogatzerik izan.

70eko hamarkadaren erdialdera marihuanaren inguruko ikerketek gora egin eta 80koaren hasieran cannabinoide endogeno batzuk eta euren hartzaile espezifikoak aurkitu ziren. Hainbat funtzio organiko eta mental kontrolatzen dituen sistema cannabinoidearen identifikazioaren bidea zabaldu zen, Cannabisaren eragin terapeutikoa ulertzeko bidea. 90eko hamarkadan ezagutza hedatu eta oinarririk gabeko efektu negatiboak desmitifikatzen hasi dira

apurka-apurka. Baina oraindik ikerketa ugari egin beharko da eta horretarako traba ugari gainditu ●

"medikuek oro har ez dute ahalegin berezirik egiten. Instituzioei presio handiagoa egin beharko litzaieke. Tristeia da gaixo batek behar duen botika debekatuta izatea".

KALTEAK? Kalamuaren bertuteak aipatu ditugu, baina ez da ahaztu behar, finean, droga bat dela eta kalteak ere ekar ditzakeela, ez bada kontsumoa ondo neurtzen. Egia da, hala ere, iraganean aipatu izan den hainbat efektu negatibo ikerketen bitartez ezeztatu dela. Adibi-

dez, eta luzaroan sinetsi izan bada ere, kontsumo kronikoak ez du garunean kalterik eragiten. Baina hemen ere ikerketa sakonagoa beharrezkoa litzateke zehaztasun handiagoz aritzeko. Orain arteko azterketetan kontsumitzaile direnen eta ez direnen taldeak aztertu izan dira eta desberdintasun gutxi topatu izan da kasu gehienetan.

Marihuanak gosea eragiten duenez, gizontzeko joera handiagoa dakar eta berau erretzeak bronkitisa eragin dezake (birika minbizirik, ostera, ez da orain arte frogatu ahal izan). Psikopatologiarik ez da sortzen kontsumo jarraituagatik, baina erabiltzaileak aurretik duen gaixotasuna areagotu dezake. Gainerako drogekin gertatu bezala, ez da gomendagarria haurrek edota haurdun dauden emakumeek hartzea.

Cannabisak ez du menpekotasun fisi-korik sortzen (klinikoki frogatuta dago), askotan kontrakoa badirudi ere. Izan ere, cannabis tabakoarekin nahastean, tabakismoa cannabisarekiko dependentziarekin nahastu daiteke. Abinentzia sindrome-rik ez du, ezta gaindosirik ere.

■ Martin Barriuso, Kalamudia elkar-terko kidea.

□ Orain arteko azterketetan kontsumitzaile direnen eta ez direnen taldeak aztertu eta desberdintasun gutxi topatu da

Kalteak kalte, adituek droga segurue-nen artean dute kalamua. Ezin da gauza bera esan, ordea, bere deribatuez. Euskal Herrian haxixa da gehien kontsumitzen dena eta berau oso kalitate txarrekoa omen da Barriusok esan digunez. Duela gutxi zazpi haxix zati desberdin aztertu eta autoetako olioia ere topatu omen zuten bertan. Haxixaren kalitatea ikustea erraza da: erretzean ateratzen duen keak txuria eta mantso igotzen dena behar du izan kalitatezkoa baldin bada. "Guk aztertuta-koetan" dio Barriusok, "paper bat gaine-an jarri eta belztu egiten zen".

Berez haxixak marihuanaren THC

□ **Cannabisak**
ez du menpekotasun
fisikorik sortzen.

Abstinentzia
sindromerik ez du
eragiten, ezta
gaindosirik ere

portzentaje beretsua edo handiagoa izan ohi du. Beraz, sendagai gisa erabiltzeko bata zein bestea litzateke egokia, hala erabakiz gero. Egun Euskal Herrira iristen den kalitate gutxiko haxixak, ordea, gomendagarriago egiten du marihuana sendagai gisa.

WHISKYA BAINO HOBEA. Kalamuaren bertute ugariak aipatu ondoren, eragin ditzakeen kalteak txikiak direla ikusi dugu. Zergatik zigortzen du legeak, orduan, kalamua? Kalamudiakoen ustez, "droga legal eta ilegalen arteko bereizketa erabat arbitrarioa da, interes ezberdi-

■ Kalamuaren erretxina glandulak, mikroskopia bidez hartutako irudian.

nen arabera egina".

Duela urte batzuk Frantziako Gobernuak burututako Roques informeak nolabait arrazoi ematen die. Azterketa horrek droga desberdinen artean gizartean era-

□ **Egun Euskal Herrira iristen den kalitate gutxiko haxixak gomendagarriago egiten du marihuana erabilera terapeutikorako**

gin negatiboena zeinek zuen, arrisku-tsuen zein zen jakitea zuen helburu. Emaizak zioenez lehen postuan alkohola dago eta harengandik gertu tabakoa, droga legalak biak. Cannabis azken postuan geratu zen txostenaren sailkapenean.

Ezin esan, beraz, Louis Armstrong jazz musikaria oso oker zegoenik "marihuana whisky baina ehun aldiz hobea" zela esan zuenean. Eta ezin esan, hala ere, erabat zuzena denik hark esandakoa. Kalamuaren erabilera terapeutikoren inguruan zehaztasuna lortzeko asko ikertu beharko baita ●

JOKIN ZAITEGI

XIV. Itzulpen laburren sariketa

GAIA: "URA"

EPEA: 2000ko urriaren 31a baino lehen

SARIAK: 1. Saria....200.000 pta
2. Saria....100.000 pta

INFORMAZIOA: AED Elkarte
"Jokin Zaitegi" sariketa
Pablo Uranga, 4 behe
20.500 ARRASATE (Gipuzkoa)
Tel.: 943 77 12 28

Arrasate 2000

Zuk ere parte har dezakezu

Antolatzailea:

Laguntzaileak:

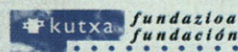
ARRASATEKO UDALA

EUSKO
JAURLARITZA

Gipuzkoako
Foru Aldundia

Esteban Garibairen heriotzaren 4. mendeurrena bete denean Arrasateko Udalak historialariaren "Memoriak" argitaratu ditu. Bere bizitzaren gorabeherak ez ezik argitalpen honek XVI. mendeko politika eta gizartearen inguruko informazio baliotsua eskaintzen du.

XVI. MENDEKO MEMORIA GARIBAIEN LUMATIK

Esteban Garibai historialari arrasatearraren heriotzaren data zehatzik ez da ezagutzen. Berak idatziriko azken testamentua 1599ko urriaren 17koa da; 1600eko apirilaren 30eko dokumentu batean, aldiz, bere emazte Luisa Montoia alargun bezala agertzen da. Beste dokumentu batzuek 1599ko azaroaren hasieran hil ote zen esaten dute. Gutxi gorabehera duela 400 urte hil zela esan daiteke beraz.

Urteurrena dela eta bere jaioterriko udalak hainbat ekintza burutu du. Garibairen memoriekin liburu mardula argitaratu du Jose Angel Achon Deustuko Unibertsitateko Historia irakaslearen ardurapean ("Las Memorias de Esteban de Garibay y Zamalloa") eta historialari ezagunaren inguruko jardunaldiak ere burutu dira Eusko Ikaskuntzaren eskutik.

Noiz hil zen zehazterik ez badago ere, badakigu Esteban Garibai Zamalloa 1533ko martxoaren 9an jaio zela Arrasaten. Bere lehen urteetaz Garibaik bere osasun kaxkarra du hizpide memoriatan. Jaioterrian, sortu berria zen Oñatiko Unibertsitatean, Gasteizen eta Santo Domingo de la Calzadan (Errioxa) burutu zituen ikasketak. 1556an Katalina Asurduirekin ezkondu zen. Ordurako hasia zen Espainiako historiari buruzko dokumentazioa biltzen: Gaztela, Extremadura, Nafarroa, Errioxa eta Portugalen ibili zen material bila. Lan horren emaitza hiru liburukitan banatutako "Compendio historial" izan zen. 1566an amaitu zuen lan mardula, baina Espainian berau argitaratzeko diru-

■ Esteban Garibai Zamalloa.

rik lortu ez zuela-eta, Flandriara joan eta bertan lortu zuen bere lana argitara ematea 1571. urtean. Urtebete beranduago, 1572an, Luisa bere lehen emaztea hil zen. Bere bizitzako lehen etapa amaitu zen honela, "Memorias" honetako III. liburuan biltzen dena. "Compendio Historial" lana eta bere jaioterriari eginiko zerbitzua dira bere bizitzaren lehen zati honen ezaugarri nagusiak; 1568 eta 1569an Arrasateko alkate izan zen.

Emaztea hil eta ondorengo urteak, gaixoaldi garaiak izango dira historialariarentzat, baina baita bere genealogia

lanen hastapen garaiak ere. Horrek, eta 1575ean bigarren ezkondu izanak (Luisa Montoia-ekin), bere bizitzan aro berri bati ekarri zuten. "Compendio"aren inprimaketa gastuak ordaindu beharrak bultzatu zuen genealogiak osatzera eta horrek eraman zuen Madrila, 1574an. Historialari gisa lortu ez zuen ospea eskuratu zuen genealogista gisa. Hurrengo urtean Felipe II.a ezagutu zuen eta Gortera hurbiltzen joango zen handik aurrera. Bere egoera ekonomikoak onera egin zuen apurka eta 1592an Felipe II.aren kronista bilakatu zen. Gorteko hurbilketak ez zuen, hala ere, Gipuzkoatik urrundu; 1593an, esaterako, Gipuzkoak erresuma titulua berreskura zezan ahalegindu zen eta "Grandezas" lanean lurralde honetako historiari (hiribilduen sorrera, bandoak, siderurgiaren garapena...) egin zion errepaso. Araba, Bizkaia eta, bereziki, Nafarroako historia ere jorratu zituen. Bere memoriak idazten jarraitu zuen

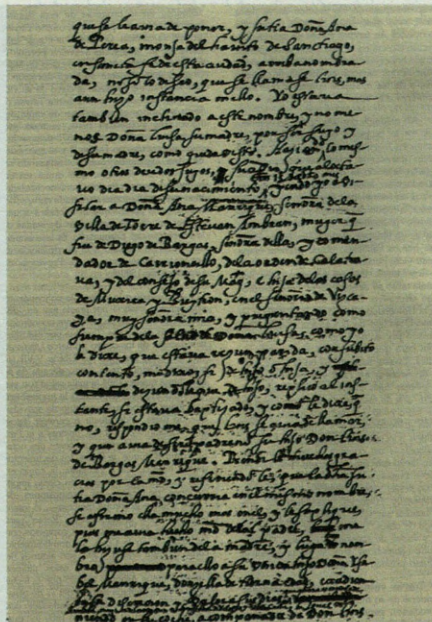
urte hauetan guztietan, harik eta 1594an gaixotasunak bere lanarekin jarraitzea galarazi zion arte.

DATUA ETA INFORMAZIOA.

Garibai bizi izan zen garaian ontzat eman zen bere lan historikoa. XVII. mendean, ordea, gogor kritikatu izan zen bere subjektibotasuna. Bere obra onetsi duenik ere izan da, batez ere Nafarroako historia argitzeko balio izan duelako. XX. mendean honetan Caro Baroja eta Arozena bezalako ikerleek balio handitzat jo dute. "Las Memorias de Esteban de Garibay y

Datuei dagokie- nez, Garibairen memoriak ez dira iturri guztiz fidaga- rriak. Autobiografia izaki, subjektibotasu- na nabari da

Zamalloa"ren edizio berri hau paratu dutenen esanetan, "datu"aren zehaztasuna eta "informazioa"ren baliagarritasuna bereiztea garrantzitsua da Garibairen lanean. Datuei dagokienez, Garibairen memoriak ez dira iturri guztiz fidagarriak. Autobiografia bat izaki, subjektibotasuna topatuko du irakurleak nonahi. Bere bizitzako pasarte ilunenak ez aipatzeko joera du ("Compendio" hura argitaratzeko dirua itzultzeko izan zituen arazoak, kasu). Intentziorik gabeko hainbat akats ere bada bere lanean. Baina datu horiek guztiak, behin topatu, kontrastatu eta testuinguruan jarriak izaten badira, garaia inguruko informazio baliotsua osatzen dute. XVI. mendeko bizitzaren, kulturaren, munduaren ikuspegiaren, arazoaren, gorteko giroaren... testigantza da, finean, Garibaik idatzitako testu biografiko hau.

■ Memorien eskuizkribua.

GARIBAIAREN GARAIA. Esteban Garibai Zamalloa jaio zenean Karlos V.a zen Gaztelako errege, Francisco I Frantziakoa eta Enrique VIII Ingalaterrakoa. Hiru potentziok ziren nagusi Europa mendebaldean (eta euren kolonia zabaletan). Mediterraneo, aldiz, Lepantoko Gatazkara bitarte (1571) "turkiar arrisku"ren izu bizi izan zen. Kulturari dago-

XVI. mendeko gipuzkoar baten bizi- tzak bi oinarri nagusi zituen Garibaik bere idatzietan islatzen duen bezala: erlijioa eta etxea

kionean, funtsezko belaunaldia desagertu zen XVI. mendeko lehen hamarkadatan: Maquiavelo, Rafael, Leonardo Da Vinci, Durero, Rotterdango Erasmo... Rabelais, Michelangelo edo Tizianok lanean jardun zuten hamarkada horietan eta belaunaldi berri baten zantzuak ere ikusi ziren laster: Montaigne, Palestrina, Giordano Bruno... Erlijio munduan, Erreformari amaiera eman zitzaion azkenean eta Kristautasunaren behin betiko zatiketa gauzatu zen. Bizitzaren esparru guztietan (politika, erlijioa, kultura...) aldaketa garaia da Garibairen garaia. Eta ez soilik nazioarteko mailan.

1540an Oñatiko Unibertsitatea sortu zen eta Garibai bera lehenengoetako ikaslea izan zuen gune berri honek. Arrasatek (historialariaren jaioterriak) mendearen hasieran alde batera utzi zuen banderizoen aferra eta Gipuzkoako egitu-

Jardunaldiak eta Memoriak 400 urteren buruan

Pasa den maiatzaren 22tik 26ra, Arrasateko Udaletxeko Areto Nagusian "Esteban de Garibay historialaria" izenburuko jardunaldiak burutu ziren Eusko Ikaskuntzako Historia-Geografia Sailak antolatuta.

Bere heriotzaren 400. urteurrenak historialariaren irudia gogora ekartzeko aukera eman zien, baita, bide batez, bere garaia errepasso egiteko ere. Izan ere, Jardunaldiei hasiera emateko, Cesar Gonzalezek Arrasateren fundazioaren eta bere foruaren hedapenaren inguruan jardun zuen. Hurrengo egunean, Jose Antonio Azpiatzuk ere Garibai baino, bere garaia hartu zuen gehiago hizpide, Arrasateko ekonomia, gizarte eta kultura, hain zuzen. Jardunaldien hirugarren egunean, Erdi Aroko euskal historiografia eta honek Garibairen obran izandako eragina izan zituen hizpide Iñaki Bazanek. Hurrengo hitzaldian Jesus Moya historialariaren irudira mugatu zen gehiago. Eta azken egunean "Las Memorias de Esteban de Garibay y Zamalloa" liburuaren aurkezpena burutu zen.

Francisco Borja de Aginagalde, Luzia Alberro, Juan Carlos Mora, Esther Zulaika eta Jose Angel Achónek osatutako taldeak burutu du lan honen edizioa, azken honen

zuzendaritzapean. Garibaik idatzitako testuaren traskribaketaz gain, liburuari arrasatearrak burututako hainbat genealogia erantsi dizkiote. Gainera, sarrera gisa, egilearen, garaia eta testuaren azterketa sakona ere burutu du taldeak ●

ERROTA - EL MOLINO KANPINA

- Hesiz mugatutako partzelak saneamenduz hornituta.
- Argi-indarra eta ur edangarria.
- Ur beroko zerbitzu zabalak.
- Bungalowak alkilerrean.
- Literak dituzten gelak taldeentzat.
- Supermerkatua. Taberna, jatetxea, self-service.
- Igerilekuak. Squasha. Minigolf.
- Haur parkea. Gazteentzako gela.
- Familia nahiz taldeentzat literadun gelak.

AZKEN BERRIKUNTZAK

- Telebista daukaten bungalowak
- Piraguak eta pedaloak erreko kaian.
- Bizikletak alokairuan.
- Tenisa, saskibaloia, futbol zelaia eta petanka

Tel.: 948 34 06 04 - Faxa: 948 34 00 82 • 31150 MENDIGORRIA (Nafarroa)

Uda iritsita, naturarekin gozatzeko grina eta beta handiagoak dira. Euskal Herriko bertako arrainak, hegaztiak eta gainerako animalia exotikoak bisitatzea da aukera bat. Euskal Herriko zoologiko eta aquariumetara hurbildu gara animalioz gozatzeko asmoz.

BISITA GIDATUA ANIMALIEN IGERI, HEGALDI ETA ORROETARA

Euskal Herrian hainbat dira animaliekin lanean aritzen diren elkarte eta instalazioak. Gu bisitarientzat bereziki prestatuta dauden (eta horregatik sarrera bat ordaindu behar den) parke eta erakusketatokitetan oinarritu gara. Ondorioz, bederatzi leku deskribatzen dizkizuegu, eta nahiz eta gehienak Ipar Euskal Herrian egon, agian osoenak Karrantza eta Donostiakoak dira.

■ Bizkaia parke ekologikoa

Kokapena: El Carpin Etxaldea, Biazñez Auzoa, Karrantza (Bizkaia). Telefonoa: 94 610 70 66.

Izaera: Aske bizi ezin diren (istripua edo izan ondoren eta Gorlizko Errekuperazio Zentrotik pasatu ostean) edo gizakiekin bizitzera ohiturik dauden animalien parkea. Ahalik eta ingurunerik naturalenean prestatutako instalazioak ditu.

Animalia motak: Batez ere Europako fauna, hala nola, gaueko harrapariak (hontzak, mozoloak...), eguneko harrapariak (belatzak, arranoak...), ugaztunak (artzak, otsoak, oreinak, pottokak...), partikularrek emandako dortokak eta beste.

Zerbitzuak: Sarreran parkearen helburuei buruz taldeentzako hitzaldia izaten da, mapa eta seinalizazio zehatza eremuan zehar, atsedenlekua, askaldegia, erakusketa gela, janari denda eta kafetegia. Ezinduentzako zerbitzuak ere badaude.

Ikerketa, kontserbazioa, hezkuntza: Udan zehar meha-

txatutako bertoko baso faunari buruzko erakusketa eta baita bertoko ganadu arrazen erakusketa bizia ere antolatu dituzte. Honez gain, eskola taldeentzat egun osoko bisitaldiak prestatzen dituzte.

Gainera: Datorren urterako lehen zein

bigarren zikloko ikastetxeentzako heziketa unitateak prestatzen ari dira; erabilera anitzeko gela, ikasgela, talde lan eta parkeko bisitaldiak. 2001 eta 2002 urteetarako, aldiz, zenbait egunetako egonaldiak egitea eta ingurugiro heziketa indartzea aurreikusten dute.

Bisitaldiaren iraupena: gutxi gorabehera ordu eta erdi.

Ordutegiak: Uztail, abuztu eta irail erdian egunero 11:00etatik 19:00etara. Urtean zehar asteburu eta jaiegunetan 11:00etatik 18:00etara. Bestelakoetan aldez aurretik deitu.

Sarrera: Helduentzat 600 pezeta (24 libera), haurrentzat 400 pezeta. Taldeentzako salneurri bereziak.

■ Eldora parkea

Kokapena: RN10 errepidea, Bidarte (Lapurdi). Telefonoa: (0)5 59 47 71 72.

■ Euskal Herriko zoologikoetan bertakoak, kanpokoak eta desagertzeko arriskuan diren animaliak aurki daitezke.

Izaera: Hego Amerikako hazienda baten itxurako parkea, bertako etxe, landare, animalia eta artisautzarekin.

Animalia motak: Llamak, txintxilak, ahuntzak, indioilarrak...

BOB EDME

■ Eldora parkean llamak, txintxilak eta ahuntzak badira.

■ Donostiako aquariuma edo itsas jauregia.

Zerbitzuak: Artisautza denda, haurrentzako jolastokia, jatetxea, kafetegia eta izozki postua.

Ordutegiak: Apiril, maiatz, irail eta urrian 14:00-19:00. Ekain, uztail eta abuztu 10:00-21:30.

Sarrera: Helduentzat 35 libera, haurrentzat 25 libera.

■ Etxola animalien parkea

Kokapena: Sarako Leze eta Lizarrieta mendatearen artean, Sara (Lapurdi). Telefonoa: (0)6 15 06 89 51.

Izaera: 300dik gora etxeko animalien (exotikoak ere bai) erakusketa. Baita animaliei egokitutako antzinako laborantza tresnak ere.

Animalia motak: 80 bat motakoak; usoak, kanarioak, oiloak, txerriak, ardiak, behiak, pottokak...

Zerbitzuak: Bisitaldia.

Gainera: 2-10 urte bitarteko umeentzat pottokan ibiltzeko aukera.

Bisitaldiaren iraupena: 45 minutu.

Ordutegiak: Apiriletik urrira arte egunero 10:00etatik 19:00etara.

Sarrera: Helduentzat 25 libera, haurrentzat 15 libera.

■ Gazteluko falkoneria

Kokapena: Bidaxuneko Agramondarren Gaztelua, Bidaxune (Lapurdi). Telefonoa: (0)5 59 56 08 79.

Izaera: Egun eta gaueko harraparien erakusketa eta berauek hegan ikusteko aukera.

Animalia motak: Arranoak, belatzak, putreak, miruak, hontzak, mozoloak...

Zerbitzuak: Bisitaldia eta ikuskizuna.

Bisitaldiaren iraupena: Ordu eta erdi.

Ordutegiak: Erakusketa apiril erdialdetik irail bukaera arte, 14:30-18:30. Ikuskizuna egunero 15:30etan (igandetan eta ekainaren 15etik irailaren 15a arte 17:00etan ere bai).

Sarrera: Helduentzat 38 libera, haurrentzako 22 libera.

■ Los Molinos ornitologia parkea

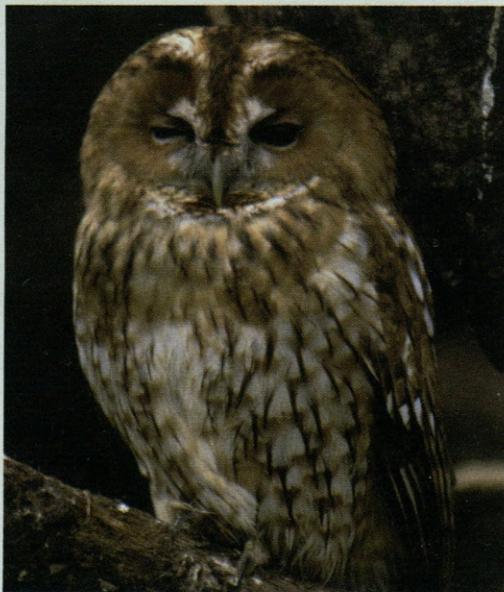
Kokapena: Biasteri (Araba). Telefonoa: 659 972 539.

Izaera: Ugaztunak ere ikusgai dituen 13.000 m kuadroko parke ornitologikoa.

Animalia motak: Bertako 140 espezieen artean, tukanak, zikoinak, guacamayoak, pelikanoak, kanguruak, koatiak...

Zerbitzuak: Bisita gidatua taldeentzat.

Ikerketa, kontserbazioa, hezkuntza: Besteak beste, turako batzuk haztea lortu dute.

■ Bizkaia parkean holako hontzak dira.

Sarrera: Helduentzat 700 pezeta, haurrentzat 350 pezeta.

■ Oreinen basoa

Kokapena: 2 Departamenduko errepide ondoan, Mithikile (Zuberoa). Telefonoa: (0)5 59 28 24 30.

Izaera: Oreinen ingurune naturalean, zelai eta basoan zehar zabaldutako 15 hektareako parkea.

Animalia motak: Batez ere oreinak, ehun inguru, baina badituzte ardiak, pottokak eta baserriko bestelako animaliak ere.

Zerbitzuak: Bisitaldi gidatua, atsedenekua, jolas parkea, argazkien erakusketa, freskagarri denda.

Gainera: Animalien gana hurbildu, ukitu eta eskura jaten emateko aukera.

Ordutegiak: Ekainaren 1etik abuztuaren 31 arte egunero 10:00etatik 19:00etara. Urtean zehar, taldeentzat alde aurretik deitu.

Sarrera: Helduentzat 25 libera, haurrentzat 15 libera.

■ Pottoken erreserba naturala

Kokapena: Pottokaren Etxea, Bidarra (Nafarroa Beherea). Telefonoa: (0)5 59 52 21 14.

Izaera: Jatorrizko Pottokaren Frantziako Erakundeak 1993an martxan jarritako kontserbazio ekimena.

Animalia motak: Pottokak beren ingurune naturalean. Gainera, ahuntzak, behiak eta harrapariak.

Zerbitzuak: Bisita gidatuak, janari denda, erakusketa, film emanaldia.

Ikerketa, kontserbazioa, hezkuntza: Zazpi urtetan desagertzeaz izan den jatorrizko pottokaren populazioa 10

zaldi eta 50 behorretara igotzea lortu dute. Besteak beste, Bizkaiko Pottoka elkarteari dute harremana eta Pariseko Zaldi eta Nekazaritza Azokan hartzen dute parte.

Ordutegiak: Ekainetik irailera 11:00etatik 18:00etara. Urtean zehar aldez aurretik deitu.

Sarrera: Helduentzat 40 libera, 6-13 urte bitarteko haurrentzat 30 libera.

■ Donostiako aquariuma

Kokapena: Donostiako kaiaren amaiera, Donostia (Gipuzkoa). Telefonoa: 943 44 00 99.

Izaera: Gipuzkoako Elkartea Ozeano-grafikoaren eskutik sortutako itsas jauregia. Helburua itsasoko bizitzaren aberastasuna erakutsi eta zaintzea da. 4.000 metro koadrokoa da eta 3 milioi litro ur biltzeko gaitasuna du. Dauden aquariumez gain, museo ozeanografikoan itsas inguru, arrantza eta ontzigintzaren historiarekin lotutakoen erakusketa dugu.

Animalia motak: Ukitzeko aquariumean jendeak eta bereziki umeek kaltegabeko itsas espezieak uki ditzakete (itsas izarrak, bertoko marrazotxoak, katu-arrainak...). Mikromundu aquariumean, berriz, bi bideo-kamerek eta monitoreak lagunduta, gure begiz ikusteko txikiegiak diren espezieak beha ditzakegu. Gaikako aquariumean, itsasuge tropikalak, arrain arriskutsu eta pozoitsuak, arrezifeetako arrainak, bertokoak eta beste hainbat espezieez goza dezakegu. Azkenik, eta itsas jauregiaren "izarra", ozeanotegia dugu. Berau (Europar bakarra da) 360°ko tunel ikusgarriak zeharkatzen du. Ekosistema ozeaniko osoa irudikatzen duen arrain ontzi erraldoia da.

Zerbitzuak: 200 pertsonentzako auditorium zinema edota ekintza gela, seiheleko

aldizkaria, hitzaldiak, denda eta kafetegi panoramikoak. Ezinduentzako instalazioak.

■ Ikerketa, kontserbazioa, hezkuntza:

Gaur egun antxoaren bizitza, lehenengo Donostiako badiaren ikerketa integrala eta itsasoko zaldiei buruzko ikerkuntzak egiten ari dira. Hau guztiaz gain, teknologia sailak hainbat zientzia elkarterekin (AZTI-ZIO) eta unibertsitatekin hitzarmenak sinatu ditu, eta eskola maila ezberdinei egokitutako heziketa egitarau ugari prestatuak dituzte.

Bisitaldiaren iraupena: Bi ordu.

Ordutegiak: Neguan egunero 10:00etatik 20:00etara (Gabonetako zenbait egun ezik). Udan egunero 10:00etatik 22:00etara.

Sarrera: Helduentzat 1.100 pezeta, haurrentzat (5-10 urte) 550 pezeta eta taldeentzat (aldez aurretik deituz) 700 pezeta.

■ Miarritzeko itsas museoa

Kokapena: Ama Birjinaren Haitzaren gaineko zabalgunean, Miarritze (Lapurdi). Telefonoa: (0)5 59 22 75 40.

Izaera: Bizkaiko Golkoko 150etik gora itsas espezie ikusgai dituen aquariuma.

Animalia motak: Itsastxakurrak (janari ematea egunero 10:30etan eta 17:00etan), marrazotxoak, izurdeak, arrain exotikoak, itsas zaldiak...

Zerbitzuak: Taberna panoramikoak, janari azkarreko jatetxea, denda.

Gainera: Arrantza, ozeanografia, meteorologia, etnografia eta itsas animaliei

■ Gatibu dira bi animalioak.

buruzko erakusketak.

Bisitaldiaren iraupena: Ordu eta erdi.

Ordutegiak: Egutegian zabalik 9:30-12:30 eta 14:00-18:00 bitartean. Eskola oporretan eta maiatz, ekain eta iraileko asteburuetan 9:30-19:00. Uztail eta abuztuan 9:30etatik gauerdira arte.

Sarrera: Helduentzat 45 libera, haurrentzat 30 libera ●

◆ IOSU ETXANIZ

Mila izarreko
Hotela ireki da
Valdegobian

4 BUNGALOW ALOKAIRUAN

Ipar-txapala tankera, era guztietako aukerak: sukaldea, bainugela duxaz, berogailu aparta, ur beroa, teilatondoa, 6 pertsonentzako tokia eta aparkalekua bertan.

VALDEREJO PARKE NATURALAREN INGURUAN KOKATUA EUSKAL HERRIKO TOKI EZEZAGUNETARIKO BATEAN

● ZERBITZUAK ●

Taberna - Jatetxea - Jolasokia - Supermerkatua
- Erizaindegia - Bungalowak - Ur beroa dohainik
- 240 toki - 71 partzela - Erreka

● IHARDUERAK ●

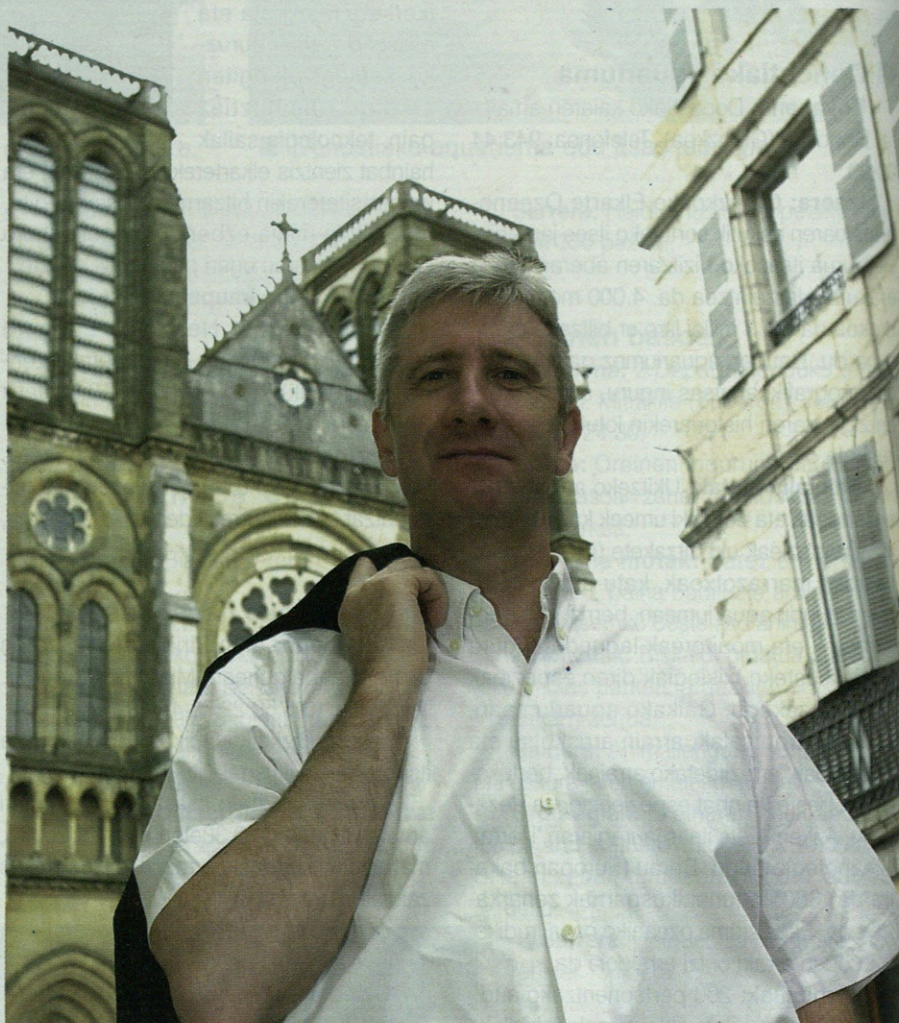
Tirolina - Puenteing-a - Rapela - Mendi Bizikleta
- Piragua - Valderejon txangoak - Mendi irteerak
- Zaldian ibilaldiak - Igerilekua

“PASTORALA EZ DA ANTZINAKO SOZINETATEAREN MIRAILA”

1951ean sortu zen Muskildin. Bertakoa du aita. Ama, berriz, Urdiñarbekoa. Amaren aita Irlandatik Zuberoako basoetara heldu zen basomutil gisara, Altxürükü herrira. Berak idatzia da uda honetan Eskiula herriak jokatzen duen “Maddalen Jauregiberri” pastoralara. Berriki “Baratze bat” diskoa plazaratu du: “Azken hamar urteotako ene bidean onduriko kantuen bilduma”. Paue eta Zuberoa artean bizi da, lanbideari eta sorkuntzari estu atxikia. Batzutan, ordea, zuberotar beste kreatzaileengandik urrun ikusten omen du bere burua; artista izaera medio, bakartasuna bizi du batzutan. Ez du sofritzen lehen beste, alabaina: “Desoreka batean bizi naiz, anbibalentzian bizi naiz, orokortasuna bilatzen dut, sofrikario horretan garatzen dut ene bizitza”. Haatik, norabait abian delarik, ez omen du bere burua bide hertsien barna mugatzen.

■ “Mauleko burgesia ttipia pastoralaren alde agertzen da egun, lehen ez”.

Zure obran, zure kantuetan eta zure aipuetan etsipen gisako arrasto bat ageri da. Gaztetasunetik eramaten den etsipen puntua ote da zurea?

Ttipitako frustrazio bat da hori; hainbat sofritu bainuen ttipitan. Mauleko eskolara joaitean bizitua. Muskildin edota Urdiñarben euskalduna izatea gauza naturala zen, Maulen ez. Ez bakarrik eskuararen aldetik, hiriko gauza ere bazen, baserriko izaitea izugarria zen. Hartara, errebeldia amini bat sortu zen eskualdunon baitan. Zenbaitek errebeldia

hori baliatu zuten eskuararen kontra joaiteko. Belaunaldi zenbait Parisera joan zen Euskal Herria fini zelakoan. Funtzionario eta jendarne sartuz hainbat. Beste batzuk, berriz, eskual kantuari eta kulturari ekin genion. Sofrikario hori daramagu nolazpait.

■ Zuberoako edota Mauleko sozietatean, bestenaz, zatiketa sentitu zenuten?

Mauleko burgesiarekin bai, bertako burgesiaren hertsidura bizi izan genuen; Zuberoako mentalitate hertsiairen aldetik zokoratze bat bizitu genuen, ez herri bihotzetik, ez baserrian. Herra pixkat bat

gordetzen dut Mauleko jende handikiarekilako. Jende hori, burgesia ttipia funtsean, egun pastoralaren alde agertzen da, gartsua eta fidela, baina orduan ez. Ni hiriburura ikastera joan nintzen garaian ez zen halakorik bederen. Maule orain baino azkarragoa zen orduan ekonomiko-ki, burges ttipi eta herri xehearen artean alde handiagoak ziren. Orain berdindu dira klase horiek. Gu, berriz, laborari semeak ginen, badakizu...

■ Egun, berriz, nola ikusten dituzu zure inguruko euskaldunak?

Egun, eskualdun anitzek pentsatzen du Euskal Herria munduko bihotza dela; hori ere ez da ona. Frustraziotik jalgitzeagatik ez da bortxazko ekimenik egin behar. Alde horretatik softritzen dut, ikusiz nola erdi hilak garen eta halako urguluan handi batekin oldartzen garen bizitzan. Umiltasun gehiagorik joan behar dugu munduan, Zuberoan, Iparraldean eta Euskal Herrian orobat.

■ "Baratze bat" diskoa plazaratu duzu berriki. Zer da berau zure ibilbide artistikoan?

Disko hau kasualitate bat izan da enetzat; ez nuen egitea pentsatzen. Gizakien arteko harremanen fruitua izan da. Jose Angel Arbelaiz eta Xabier Lete adiskideak gibelean izan ditut, besteak beste; Karlos Gimenez funtsezkoa izaki. Elkarlanean etxeari esker ere bada hein batean. Egia erran, ez da ene nahikaria izan, baina gertatu da.

Alta, ezin da ukatu, denok dugu nartzisismo puntu bat, eta horrekin bizitzen gara. Denek badugu nartzisismo puntu bat, eta hemen egin dudana hori da. Pentsatu dut, enetzat lehenik, bilduma txiki bat egitea on litzatekeela, xumeki. Disko baten egiteko halako zerbait behar da. Adin batekin hori guztia hobekiago asimilatzen duzu. Inkontzienteki gertatzen da. Ene nortasunean hozka bat utzi dut, nolazpait; konfiantza gehiago hartzeko balio izan dit. Alta, enetako, garrantzitsuago da pastoral bat egitea.

■ Pastoralgile trebatua izaki, nola bizi duzu pastoralara gaur egun?

Gaszte-gaztetan pastoralara gauza iragankorra izanzen zela uste nuen, orain pentsatzen dut oso modernoa dela. Badu bere mezua, eta bere erritoan betiereko jite bat. Ez daukat ene burua komunikatzaile ontzat, eta pastoraleari aritzeak jendearekila harremanetan sartzeri behartzen nau. Pastoral egitean harre-

Hamarrekoa

ALLANDE OIHENART

«Bernard Etxeparetik landa, lehen idazlea zuberotarra. Idazle laikoa eta amodioaz eskuaraz idatzi zuena»

PIARRES BORDAZAR 'ETXAHUN IRURI'

«Zuberotarron ugazaita artistikoa, hots, aita bitxia»

JUNES XÜBURU

«Zuberotar lagun filosofoa»

MARZEL ETXEHANDI

«Ene kontseilari izpirituala. Ene bihotz-ontzaile. Biziki hurbila dut»

BEÑAT SARASOLA

«Hein handi batean berari zor diot musika munduan eginiko bidea»

MIXEL BERZAITZ

«Anaia»

DOMINIQUE ESPIL

«Ene uztarriko laguna. Bera gabe ezin izanen nuke gauza handirik egin»

KARLOS GIMENEZ

«Musikari handia. Badu euskal espiritu berezi bat. Berezko xumetasuna, apaltasuna»

XABIER LETE

«Euskal Herriko olerkari handienetako bat. Frantziako Apollinaire-ren parekoa. Poeta unibertsala. Sofrikario handia jasaten du egun maleruski»

ITXARO BORDA

«Bihotz handiko emaztea. Poesia iturri agortezina da Itxaro»

manetarako legitimitate handia hartzen dut. Pastoral apailatzea historian sartzea da, historian lan egitea, hori xerkatzen dut.

■ Hastapenean sofritu izan omen zenuen. "Harizpe" pastoraleari berri-tzaile eta hausle izateaz kritikatu zintuzten.

Bai. Baina harrezkero, ikuskizun moderno baten legetan sartu da pastoral. Nik maite dut kritika, kritikak norberaren baitan erreusten du zerbait beti. "Harizpe"z geroztik, ikustez bederen, herri guztiek egin dute "Harizpe"ren hainbat berdin. Nehor ez dela gibelera etorri erran nahi dut: jantzien aldetik, ikuskizunaren legearen aldetik, berrikuntza sortzeko ideien aldetik... Denek egin nahi izan dute zerbait berri "Harizpe" pastoralaz geroztik.

■ Pastoralak elizako kutsua du. Zuberoako giro eliztarrak ez bide zaitu aise onartu.

Zuberoan apezek -eta hauen ingurukoek- sozietateko elitea direla pentsatzen dute. Pastoral haiek baino hobekiago egitea ez dela posible uste dute. Apezek nahi dute pastoraletan haien legitimitatea azkartu, lehenik haiena dela ziurtatu. Ez dut herraz erraiten. Gaineratikoak, gu sekularrok, ondotik heldu gara beren ustez. Hori guztia inkontzienteki gertatzen da, baina funtsean holako zerbait badela pentsatzen dut. Pier Paulek pastoral egitean komedia musikala egin ote zuen pentsatu izan zuten, eta ez pastoral. Hori epaiketa txarra da. Ofentsiboki eta agresiboki jotatzea ere bada.

■ Aurtengo pastoral apailatzeko Eskiulatik deitu zizuten. "Maddalen Jauregiberri" ondu duzue. Zer nolako esperientzia bizitzen ari zara?

Eskiula herri oso bitxia da. Biarno partean da administrazioaren aldetik, oso euskalduna da alta. Horrek erran nahi du egiturek ez dutela eskualduntzen, ez direla aski eskualduntzeko. Egunen batean Eskual Departamentu bat bada, Baiona eskualdunduko da gehiago? Ez dakit. Nahi nuke ikusi. Egitura ez baita aski bihotzaren zabaltzeko, ene ustez. Eskiulak bihotza badu.

Eskiularrek aspaldi zuten gogoan pastoral bat jotatzea. Suertez, enekin egin nahi zuten, 2.000. urtean egin ere. Sujeta ez zuten emana. "Zuk ekarri eta guretzat ongi izanen da", erran zidaten. Maddalen Jauregiberri nuen aspalditik

■ Pier Paul duela 25 urte. Guk-eko Joanes Bordarekin; Usurbilgo sagardotegi batean; eta Eneko Labeguerierekin.

gogoan. Bere bizitzarengatik lehenik. Bigarrenik, mende berriko lehen pastora-lean emazte bat protagonista izanez, modernitatearen seinale ederra izaiten ahal delako. So egiten badugu pastoral generoa eta erritua, Zuberoako muga emazte garaikide bat protagonistatzat hartuz, denborarekin lotura bat erdiesten dugu. Mende oso bat bizi zuen emazte honek, bi gizaldien gairi. Bere familia zatitua bizi izan zen; zuri eta gorri, eskualdun eta ez eskualdun. Espainiako gerra zibilaren denboran, Franco eta hemengo Ibarnegarainen jarraitzaileak

ziren bere familiako erdiak, kontserbado-reak: ordena, zuzentasuna eta zorrozta-
suna. Beste erdia, iheslarien babesten eta frankisten kontra aritu zen. II. Mundu Gerran berdin, petenisten alde batzuk, erresistentziakoen alde bertzeak. Madalena, tarteko, herriaren eta euskararen aldeko militantea izan zen. Hartakotz hautatu dut.

■ Hegoaldekoen begietara nola senti-
tzen zara pastoralgile gisa?

Zaila zait horri erantzutea. Pastorale-
ra jiten den publikoa pixka bat intelek-
tua da; ez da gazteria zabala etortzen

pastoralaren ikustera. Jende prestatua da
gehienbat. Heldu dira, pixka bat, lehen-
goko baratze galdu hartara, antzinako
Zuberoara, eta Zuberoa engoitik ez da
hura. Zuberoa egungo gauza bat da.
Eskulan ikusten dudanez, nik bezala egi-
ten dute lana. Bizi moderno bat dago,
jendea joan-jinean bizi da. Pastoral ez
da antzinako sozietatearen miraila, egun-
go arte baten sortzea da, herriko gauza
naturala da.

■ Ez duzu egitura politikoetan kon-
fiantza handirik. Alta, Iparraldean eta
Zuberoan partikularzki euskara hil-

T a n t o a

Izarretara doan bideari jarraikiz

Dominique Espil
Paueko Lagun eta Maita
elkarteko lehendakaria

Bere sustraiak sakonki erroturik Xibe-
roko lurraldean -usu zilarrezko
kolorez tindatzen duena-, Etxahun
Iruriren melodietan junpaturik, laurogei
kanturen eta lau pastoralen egilea -“Elkano-
ren Semeak” eta “Euskal Spiritua” agerral-
dien sortzailea-, Pier Paul, “Baratze bat”
azken diskoarekin, euskal baratzean sartu
da bere bidea areago zabaltzeko.

Bizitza profesional eta ezinbestean
kartesiari batera debideratu baino -Pier
Paulek berekin darama poesia-, irraziona-
lerantza bidea da berea, zinezko xerkatze
edota bilakatze espirituala.

Hertsikeri kulturala hautsi beharraz
oharturik, gazteek nonahi bizi eta (hirian
nahiz mendian) xede berberak dituztela
eta ezberdintasunak aberasgarriak direla-
koan, Pier Paulek, bere eskual arima era-
gin kosmopolitari irekiaz -izarian ontsa
atxikirik betiere-, bluesa darama bere bai-
tan; espresio gustagarria. Xerkatze hauen
guztien estekagailua musika duela, doi-

nuak nola eleak talentuz daki ezkontzen.

Bere bizitzaren bilakabidea islatzen
duten obrek arrunta ez den eklektizismoa
erakusten dute beregan. Alabaina, berbe-
rak balio iraunkorretan pausatzen dira:
bere jatorrizko kulturarekiko begirunea,
euskararekiko maitasuna, unibertsaltasu-
naren egarria, gizabanakoen bilakabidea-
ren gorespina, galkorrekiko atxikimen-
dua eta betierekoan fedea.

Izarrez ereindako bide honetan, zen-
baitzuek, lokarri gisara-edo, datozen
belaunaldientzat ildo ezabagaitz batzu utzi
behar direla pentsatu genuen. Baita berak
hala egin ere. “Baratze bat” azken bilduma
atseginenez eta gustura galtzen garen zinez-
ko laberintu bat da. Gero eta gehiago
entzun eta areago maitagarria!

Okerrik ezean, Pier Paul bertze proiektu-
tuetan abiatu da engoitik. Kari horretara,
adiskide fidelak eta sortzeko zorian diren
talentuak nahiago ditu bere inguruan bildu,
eta ez artistaren bakartasunean laketu ●

tzen ari da.

Hori arazo ikaragarria da. Egiturak baitezpadakoak dira. Hor dituzu ikastolak eta bertze; egitura politikoak baino lehengo eginak izan direnak. Egiturak bai; ez naiz kontra. Izan dadin Baionan prefetura eta Maule suprefetura, bada, ongi. Ez naiz kontra, kasu! Baina ez dut ikusten hor dela Euskal Herriaren salbazioa. Batzutan alibi edo koartada gisa erabiltzen ote den beldur naiz. Ez dezagun pentsa horregatik egoera asko aldatuko denik, agian bai, baina gutti enetako.

Nahi nituzke betiere nafarrekin eta hegoaldeko eskualdunekin harremanak estutu; eskualdunentzat, kasu, unibertitate bat egitea. Egiturak bai, prefosta, baina ez administratiboki soilik. Ez dut uste Euskal Departamendu berri batek gauza hainbeste aldatuko duenik. Sortze berri bat behar dugu; alta, ez dut ikuspen berri bat atzemaiten. Agian tronpatzen naiz, eta barkatu, baina Baionan eskual gauza gutti ikusten dut.

■ **Bestalde, "Euskal Spiritua" agerraldiak profesionalismoan pentsatzeko irrika ematen du. Zuri ez?**

Zirkuitu profesionaletik, marketing mundutik desbideratu dut ene eginbidea. Ez naiz profesionaltasunaren kontra. Ez da hori. Euskal arte eta kulturen dirua behar da. Guk ere behar dugu halakoa. Baina ene bidea ez da hori. Nik bertze bide bat hautatu nuen. Ene ikusmoldeetik artegintzan arazoa izanen dugu aitzinartzean, artea ez baita kontsumitzen den gauza bat, ez bakarrik bederen. Artea herriarekin sortu behar da, herriak ez badu artea sortzen, arte sortzaileak galtzaile geldituko gara.

"Euskal Spiritua" edo "Elkanoren Semeak" agerraldiek indar handia dute, baina agertu ahala bere indarra galtzen dute. Emanaldi gehiago egingo zirkuitu profesionalean aritu behar dugu, eta nik bertze manera batez funtzionatzen dut. Bost bat hilabetetan espirtu berezi bat sortzen dugu, bizitzeko molde bat funtsean. Ikuskizun eguna inportantea da, baina bizi izan dugun bost hilabeteko aldia inportanteagoa.

■ **Egun loriatua bizi zara pastoralarekin. Magikotzat jotzen duzu.**

Maite dut izen hori; pastoralara magikoa da. Non ikusten dugu pastoralara bezalako ekimenik? Ez dugu beste nehon ikusten.

Zirkuitu profesionaletik landa ez dugu halako ideiarik kausitzen; ez anitz bederen. Ez da soilik pastoralara egitea, pastoralara egiteko sortzen den amodioa dago, jende arteko maitasuna.

■ **Paue eta Muskil-di artean bizi zara. Nola ikusten duzu Zuberoa, nola zure burua pertsonalki eta artistikoki?**

Zuberoak lehen-bizi bere laborarien beharra dauka. Ene herrian uros bizi dira; ni bezain. Nekez baina laborariek badute beren tokia egungo munduan. Paueko mundu modernoaren eta Zuberoaren artean daramat bizitza. Geografiak ez du lehen bezala kontaktzen. Bidean bizi naiz berdin. Bankuetxe batean lan egiteak -formatzaile gisa-

libertate bat emaiten dit. Artistikoki ez dut ene burua profesional gisa ikusten. Egin nahi nituen guztiak egin ditut; ez naiz frustratua. Menturaz, egin dudana baino gehiago eta hobekiago egiten ahal nuen. Azken 15 urteetan zerbait egiten dut urtero. Zuberoan jendearekin sortu ditudan harremanek biziki aberastu naute. Zuberoako herrietako bizizaleekin

□ **"Gaztetan pastoralara gauza iragankorra izanen zela uste nuen; egun oso moderno dela uste dut, betiereko jite bat duela"**

garaturiko harremanek esker, gustura bizi naiz ene espirtuarekin, artistikoki nola-baiteko legitimitatea atzeman dut Zuberoan, eta hori ez da beti aise.

■ **Gibelara soz, gaztetan nahi zenuen guztia erdietsi al duzu?**

Behinola, Damaskorako bidean, argia ikusi nuen Beñat Sarasola eta Guk talde-

■ **"Artea herriarekin sortu behar da; herriak ez badu artea sortzen, arte sortzaileak galtzaile geldituko gara".**

ko bertze lagunekin topatzean; suerte handia izan zen enetzat. Eskual kantua, kultura eta hizkuntzari lotua bizi naiz, eta ez dut duda egin sozietate horretan zela ene eginbidea. Bakezko bide zuzena, gure bizimoldeak jarrai dezan. Hori da ene gauza garbi bakarra. Ene bizitza pertsonalean gudu asko libratu dut. Ene bizitzan baitezpadako bi euskarri ukan ditut:

herria eta etxea. Hirugarrena xerkatzen dut. Baina zein da hirugarrena? Jainkoa edo lurrekoa amodioa? Badakizu, eskas dugu zerbait xerkatzen dugu. Birekin

ontsa zara; bat galtzen baduzu, lurrera zoaz. Hobe hiru ukaitea. Laugarren euskarrik ez dut nahi, lau puntu sobera dukezu. Mugiezin gera zaitezke. Menturaz, laster plantatuko naiz Zuberoan bizitzan. Lana utzi eta bertze gisa batez bizi, agian ●

◆ **MIKEL ASURMENDI**

PRINTZA

JAKOBINOAK

Jean Haritschelhar honela mintzo zen "El Pais"en Iparraldean euskarak duen egoerari buruz:

"(...) Frantziako Gobernuak dioenez, Kaledonia Berrian frantsesa da hizkuntz ofiziala. Bertakoak zer esana duela aitortzen du, nahiz eta ofizialtasun hitza aipatu ere ez duten egiten. Korsikan gauza bera gertatzen da. Toki hauetako hizkuntzak aintzakotzat hartzen dituzte, baina ez dituzte ofizial bilakatzen. Guzti honetan, Jakobinoen ideologia dago, aspaldidanik frantziar gehien gogoetan finkatua dagoena. Hori aldatzea oso zaila izango da. (...) Ofizialtasuna da behar-beharrezko duguna. Baina, non bizi garen ezin dugu ahaztu. Frantziarrak ez dute ofizialtasuna onartuko, eta beraz, urratsez-urrats jokatu behar dugu, koofizialtasunari begira beti ere. (...)

Normalizazioaren bidean, hezkuntzaren eragina handia da. Lehen ez genuen euskara eskoletan ikasteko aukerarik, eta orain, aldiz, milaka dira ikastetxeetan euskaraz hitz egiten eta idazten ikasi dutenak. Nire ustez euskara barneratzeko euskalkia abiapuntu da, horixe baita gure inguruan duguna. (...) Zenbat euskalki ditugun jakinda, euskara batuak guztion arteko hizkuntza nazionala behar du izan. Zentzu honetan, euskaldun guztiek argi izan behar dute euskara batua euskalkietatik etorria dela; alegia, ez dugula zortzigarren hizkuntzarik sortu. (...) Euskara batuaren iturria euskalkiak dira (...)"

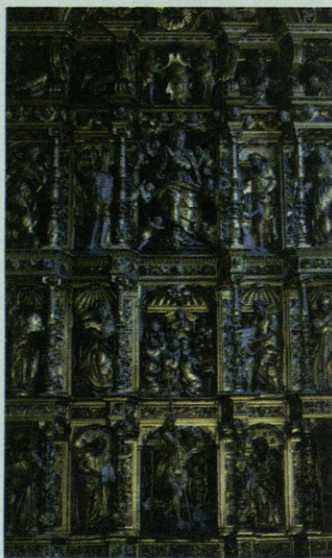
NEGOZIAKETEN AMAIERA

GUZTIRA 1.136 metro koadroko zabalera eta sei metroko altuera du, hemendik aurrera, Maria Victoria Arkaiak zuzenduko duen Kursaleko erakusketaretoak. Uztailearen 7an sinatu zuten Kursaal elkargoak eta Kutzak aretoaren salerosketa. Hilabetetako negoziaketen ondoren, 630 milioi pezetan (25,2 milioi libera inguru) erosi du Kutzak erakusketaretoa. Irailean Donostiako Zinemaldiarekin elkarlanean erakusketa ipiniko da bertan, jaialdia hasi eta hurrengo asteetan zehar. Inaugurazio ofiziala orde, urriaren amaieran edo azaroaren hasieran burutuko da Jorge Oteizari buruz inoiz egin den erakusketa antologiko zabalenarekin.

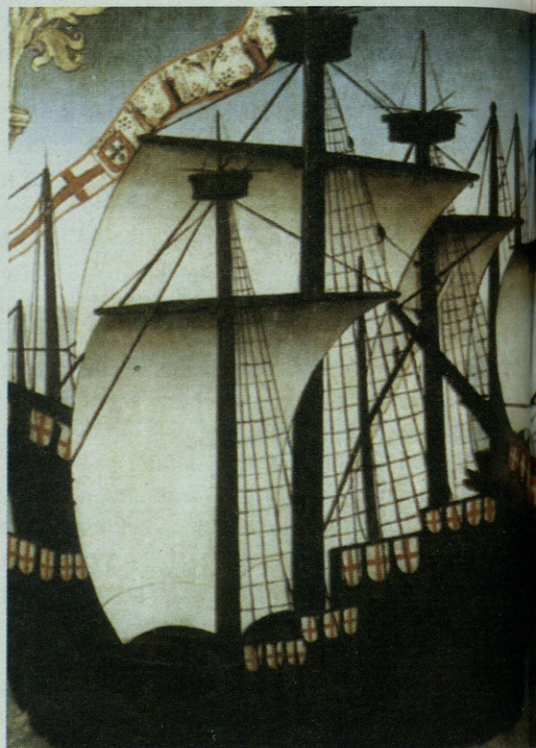
ERRETAULEN ONDAREA

EUSKO Jaurilaritzako Kultura sailak Bilbo, Gasteiz eta Donostiako gotzaitegiekin elkarlanean erretaulen ibilbidea izeneko proiektu berria jarri du martxan. Ekimen hau "Ibilbide Monumentalak. Nolakoa zaren Euskal Herria"

proiektuaren baitan dago. Azken honek Euskal Herriko ondare kulturala bisita gidatuen bidez ezagutzera emateko helburua du. Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan zehar, guztira, sei ibilbide prestatu dira, hauetan 68 erretaula ikusi ahal

■ Oñatiko erretauletako bat.

izango direlarik, gidari profesionalen laguntzaz. Bide hauetatik bi Araban kokatu dituzte -Arabako Lautada eta Aiara-ko bailara zeharkatuz-, beste bi Bizkaian zehar -Durangaldea eta Lea Artibaiko herrietatik igaroz- eta azken biak Gipuzkoan antolatu dituzte -bertako Deba Garaia eta Urola eskualdeetako erretaulak ikusteko.

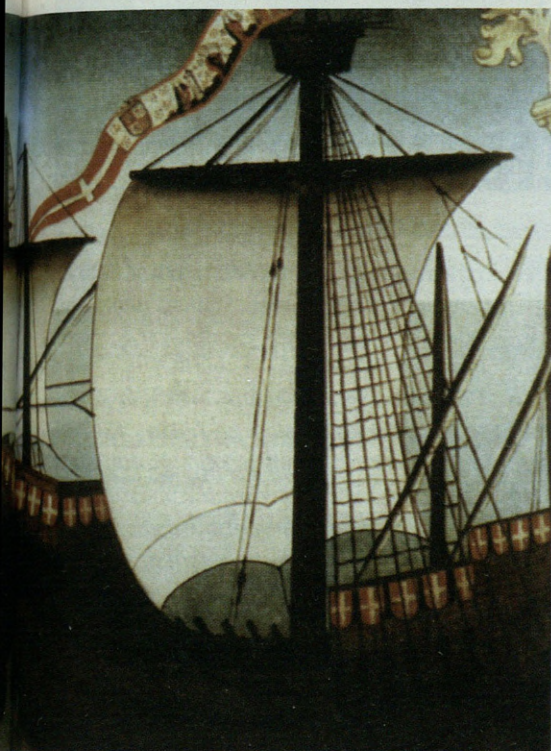
TRIKITI ZAHARRAREN BERRIAK

IA 82 urte ditu Juan Joxe Eizagirrek "Mardu zaharrak" eta hala ere, uztailearen 11n aurkeztu zuen berak jotako trikiti piezez osaturiko diskoa. Bertan, Antton Baltzola edota Elgetarekin ikasitako doinu batzuk grabatu ditu, baina baita gerra garaian irratiz entzunda ikasitako beste batzuk ere. Guztira, 19 pieza bildu ditu diskoan.

H I T Z B I T A N

- Txomin Peillenen hitzak dira hauek "Euskaldunon Egunkaria"n esanak: "Argitaletxeek ere euskara batua eta 'euskaiñola' nahastu egiten dute. Liburuetan agertzen dena gipuzkera batua da (...) Zuberotarrentzat ez da erraza ETB entzutea (...)"
- Gaizka Mendigurenek zera adierazi zuen "Gara"n aurrez Aingeru Epalzak esandakoaz: "Aingeru Epalza idazleak salaketa zuzena egin zuen (...) Nafarroa Garaian, egun euskara eta euskaldunok jasaten dugun erasoari erantzuteko, autokontsumorako idazkiak egiten

L A K

Xabi Nabarrok eta Joseba Tapiak aukeratuak. Zestoako -Arroa Beheko auzoko- trikitilariak Alegiako gaztetxean egin du diskoaren grabazioa, Arroa Beheko gazteek lagunduta. Diskoaren edizioa berriz, Auzo Elkartek hartu du bere gain.

JAZZAREN IRUDIAK GASTEIZEN

GASTEIZKO Jazzaldiak 25 urte betetzen dituela-eta, Amariara aretoan munduko jazzaldietako kartelen erakusketa dago ikusgai jaialdiak iraun bitartean. Besteak beste, Montreux, Monterey, Newport edo New Orleans-eko jazzaldietako kartelak daude bertan. Gainera, Gasteizko Jazzaldia sortu zenetik izandako kartel guztiak daude erakusgai. Hauen egileen artean, Juan Sagastizabal, Santos Iñurrieta, Alberto

ONTZIAK BIRZIKLATZEKO

Irailaren 15era arte egongo da ikusgai Donostiako Ontzi Museoan "Ontzi tradizionalak Milurteko berrian" erakusketa. Bertan, argazkien bidez Europako hainbat lekutan ontzi tradizionalei ematen zaien erabilera eta hauen inguruko ohiturak ikus daitezke: herri probak, ibai eta itsas eskurtsioak eta abar. Erakusketarekin batera, Ontzi Museoak liburua argitaratu du, non herri ezberdinetako adibideak azaltzeaz gain, ontzien xehetasunak eta funtzionamendu eta eraikitze moduak azaltzen diren. Bi ekimen hauen xedea Euskal Herrian desagertzen doazen ontziak berreskuratzea da. Osagarri gisa, bilera eta jaialdia antolatu dituzte ontzigintzazaleentzat Donostian.

Schommer, Julio Arregi eta Mintxo Cemillán - aurtengoaren sortzailea- aipa daitezke.

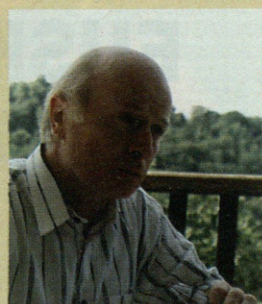

■ Aurtengo Gasteizko Jazzaldiaren kartela.

ditugu (...) ez zaio erantzun gizarte osoarengan eragina ukan zezakeen terminologiarekin".

• Jon Lopategik honako hausnarketa egin zuen bertso txapelketei buruz "Euskaldunon Egunkaria"-n: "Bertso txapelketek sortu ohi duten beroaldia mesedegarri gertatzen da bertsolaritzarentzat, eta baita ere euskararen prestigioarentzat".

• Jasone Zenezek honela zioen egunkari berean: "Hizkuntza bat baino gehiago dakitenek gehiago hausnartzen dute hizkuntzari buruz, eta horrek esan nahi du gaitasun metalinguistiko handiagoa dutela".

■ J. L. Davant.

IZENAK

Jean Louis Davantek "Euskal Populazioaren historia" liburuaren zortzigarren edizioa aurkeztu du. Bertan, historia zaharra aztertzeaz gain, 1936tik 2000 urtera arte gertaturikoak aztertu ditu. Beraz, azken edizio honetan Lizarra-Garazi akordioa, euskal departamenduaren aldarrikapena eta beste hainbat datu berri gehitu du. Edizio hau frantsesez burutu du.

Jose Luis Alvarez Enparantza, "Txillardegi"ren hainbat lagunek "Txillardegi lagun giroan" liburua plazaratu dute UEUren bitartez.

Amaia Lasak 1967tik 1997ra idatzitako poemen bilduma argitaratu du EHUren eskutik. "Geroaren aurpegia" lana 30 urtetan bizitakoari buruzko euskarazko poemek eta gaztelaniazko itzulpenek osatzen dute.

■ Amaia Lasak.

“Aberriaren alde (eta kontra)” eta “Gogoa Zubi”, Ramon Saizarbitoriak eta Anjel Lertxundik hurrenez hurren idatzitako saioak dira. Alberdaniako Zerberri sailean argitaratuak. Hauek irakurri eta autoreekin izaniko solasaldien osteko gogoetak dira ondokoak.

EUSKALGINTZAREN ARRASTOA SEINALATU DIGUTEN BI SAIO

Aberriaren alde egitean, zenbaitetan, gogoa urratzerainoko bidea egin ohi dugu euskaldunok. Eta, bidez bide, bidea suntsitu ere sarritan. Zubiak eraikitzeke garaia omen da oraingoa. Hala izanik ere, eginaren eginez, zubi hitzaren balioa ez ote den menderatzen ari pentsatzeko motiborik dagoelakoan gaude. Bi saio hauen bitartez, Ramon Saizarbitoriak nahiz Anjel Lertxundik euskalgintzaren arrastoa seinالاتu digute. Berriz ere, ordean, lekukoa bide bazterrean geratu ote den beldur gara.

JAR GAITEZEN.

1999ko hasieran, herrigintzaren bidean barrena abiatzeko-edo, “Jar gaitezen” izeneko artikulua bat argitaratu zuen Anjel Lertxundik “Egunkaria”n. “Izanetik izanera bidean, handia da euskaldunon mina; esanahi eta esanezina”, gaztigatu zigun idazle oriotarrak. Urte eta erdi iragan ostean, euskaltzaleok jarri ote garen galdetu diogu: “Zaila da horri erantzuten, hortara jarrita baikara betiere. Ez, baina, nik nahi nukeen moduan. Izan ere, sarritan, politikaren farfailak itota bizi gara, politika ulertzeko modu oso mugatuan. Uste dugu hori bakarrik dela herrigintza. Herrigintza marko politikoak ematen duen politikagintza soilak bada, nik ez dut herrigintza hori nahi”. Abertzaletasunak

abertzaletasuna besterik ez ekartzeak ez du Anjelen gogoa betetzen.

Aberri hitza hizpide izanik, aberriaren alde paratzean, euskaldunon patu hitsaren bidean jarri gaitu bere saioko pasarte batean Ramon Saizarbitoriak; Bilboko Gran Vian barrera jarri ere. Bere alaba eskolako lagunekin txangoz dabil Bilbon. Galdu da nonbait, eta Arte Ederretako museoa non den galdetzen dio udaltzain bati euskaraz. “No me vaciles” ihardetsi dio udaltzainak: “Euskal Herriari buruzko dugun irudi faltsua aurkitu zuen nire alabak. Gaixok uste

tik ikustea komeni dela gaztigatu digu, eta aurrean nor duen, halako diskurtsoa darabilela berak: “Euskararen egoera nahiko tragikoa da oraindik. Nik ez nuen euskaraz egiten zuenari eraztuna jartzen zitzaioneko garaia ezagutu, euskara debekatuta zegoen garaia. Nolabaiteko tolerantzia zegoen garaia izan zen gurea, euskararen aldeko militantismo garaia. Egungoa baino hobea akaso, ze, egun, ia-ia nahiago duzu zure hizkuntza debekatzea, hitz bakoitza aldarrikatzen bizi beharra baino”.

EUSKALDUNON ENDOGAMIA ETA ZAILTASUNAK. Ugari dira euskararen erronkak, ugari direnez. Euskararen kalitatea eta euskararen espresagunak, kasu.

□ “Herrigintza marko politikoak ematen duen politikagintza soilak bada, nik ez dut herrigintza hori nahi” ANJEL LERTXUNDI

zuen Euskal Herrian orok euskaraz egiten genuela, gezurra izaki”. Alegia, askotan, euskaldunok nahi genukeen errealtatean kokatzen dugu gure burua, eta halako sustoak hartzen ditugu, Ramonen hitzetan. Bere ustez, azken urteotan euskaltzaleok ohartzen hasi gara badirela ere espainol sentitzen diren euskal herritarrek, euskaltzaleon portaeraren aurrean harritu eta izutu egiten direnak.

Aberriaren alde (eta kontra) jartzean, idazle donostiarrek errealtateak alderdi asko duela adierazi nahi izan du. Errealtatea bi begien bitartez eta alde anitzeta-

Euskaldunok gure burua euskaraz adierazteko ditugun zailtasunak izan ditugu hizpide jarraian: “Gure hizkuntzaren garapena eta zirkunstantzia guztiengatik zailtasunak ditugu euskaldunok. Espresatzeko gai ez garen neurrian, nor eta nolakoak garen esateko aukerak galtzen ari gara. Faktore exogenoak dauden arren, gure baitara bildu beharra hartzen dut faltan. Hizkuntzari ateratzen ez dizkiogun etekinak galtzen ari gara. Hartan, orduan eta baldarrago espresatu, orduan eta baldarragoak gara euskaldunok”, adierazi digu “Gogoa Zubi”ren egileak. “Aberriaren alde (eta kontra)”ren egilea ere, donostiarra den aldetik, euskararen espresaguneez (hiriburuez, kasu) arduratuta dago: “Donostian euskaraz bizitzea zaila da. Paradoxikoa dirudien arren, beste inon baino zailagoa da euskaldun izatea. Gasteizen, Bilbon, Iruñean edo Baionan, badakigu zein lekutan eta zein jarreretan hitz egin dezakegun

Kultura sailaren babeslea:

Elgoibarko Udala

**ONDO PASAU
SAN BARTOLOME JAIXAK**

■ Ramon Saizarbitoria donostiarra eta Anjel Lertxundi oriotarra, Donostiako Konstituzio plazan.

euskaraz". Oro har, eta bereziki, Euskal Herriko hiriburuetakoko euskararen egoera ez dela osasuntsua dio Saizarbitoriak: "Euskaraz ziurtasunez egin daitekeen esparruak 'ghettoak' dira. Izan ere, euskaldunak, euskararen profesionalak nolabait, endogamia moduko batean bizi dira. Asko konturatu gabe ere, bere 'ghetto' an bizi dira. Zoritarrez euskalduntasunean bizi direla uste dute, baina funtsean, euskal mundu fikizio batean bizi dira".

Espazioak espazio, euskararen profesionalen egin-bidean, Anjel Lertxundiren liburutik harturiko oharra izan dugu aipagai: "Azken urteotan langintza handia egin da linguistikaren esparruan. Baina, askotan, gramatika gorabeherak medio, behar-beharrezko ditugun jomuga linguistikoak desbideratzen ditugu. Izan ere, linguistika lanabesa den aldetik, ez dugu berarekin obsesio-naturik bizi behar. Euskararen erronka ez datza H baten gorabeheran, bere erabilera jorian eta aberatsean baizik. Gure hizkuntzaren joritasunaren aldeko apustu garbiago bat egin beharra daukagu".

TRADIZIOARI EUTSI. Ramon Saizarbitoriak eta Anjel Lertxundik suerteko garaitzat jotzen dute beren "militante garaia". Artean, dena omen zegoen egiteko. Moderno izatea zuten helburu, euskaldun moderno, alegia. Formak zituzten helburu, eta estilo berriak berenganatzen saiatu ziren. Egungo gazte euskaldunek, berriz, neurri batean, landuago dute bidea. Orduko eta oraingo literatur ekoizpenak, irakaskuntzarako testuak eta

xe, dinamikotasun batean bizi behar du. Definizioz, hizkuntza bat bada, dinamikoa da. Gu gara hizkuntza dinamizatzaileak, eta euskara egiten dugunak".

ABERRIAREN ALDE VERSUS UNIBERTSALISMOA. Idazleok, biok hala biok, bakoitzak bere erara, partikularismoa eta unibertsalismoa jarri dituzte parez pare. Partikularismoaz aritzean abertzaletasunaz dihardu Ramonek, nola-

bait. Aberriaren alde jartzean, euskaldun izatea eta abertzale izatea parekotzat jotzen ditu bere liburuan. Baita, garaion, euskarak iraun dezan nazionalismoa ezinbestekoa dela esan ere; nahiz

Ramon euskal nazionalismoarekiko kritiko ere baden. "Aberriaren kontra" izena baitu bere saioak ere: "Nazionalismo guztiek beren muinean zerbait txarra dute eta kontu handia izan behar da nazionalismoarekin. Euskaldunok nazionalismoaren minbizia dugula esaten dutenean, egia da, hala da, batzuek minbizia dute. Baina inor gutxi dago libre gaitz horretatik. Euskal Herrian, batzuek behintzat, nazionalismo hitza zentzu kul-

□ "Ia-ia nahiago dut gure hizkuntza debekatzea, hitz bakoitza aldarrikatzen bizi beharra baino" RAMON SAIZARBITORIA

hedabideak, oro har, ezin dira alderatu. Hala ere, hau guztia izanda ere, tradizioari heldu beharko diogu euskaraz osasuntsu biziko bagara. Honela dio Anjelek: "Memoria tradizional historiko literario laburra daukagu. Gure memoria herri literaturan dago, aldizkari literarioetan. Horietatik edan eta eguneroko kaleetako hizkera landu beharra daukagu. Euskara liburuetakoa da, eta belarrietakoa ere bai. Euskarak, hizkuntza guztiek bezala-

tural batean erabiltzen dugu, hala ere. Neurri handienez defentsako nazionalismo bat bezala, nazionalismo baten aurrean gure burua, izaera, kultura eta, batez ere, euskara gure hizkuntza defenditzeko. Zenbaitetan gehiegikeriak egiten dira euskal nazionalismoaren izenean. Badira nazionalista ez diren euskaltzaleak, nazionalista euskaldunak ez direnak”.

Behinola Juan San Martini (Ararteko ohia, eibartarra eta sozialista, euskararen alde hainbeste egindako gizona, Ramonen hitzetan) bera ez zela nazionalista edo abertzalea, euskaltzalea baizik, entzun zion Saizarbitoriak. Eta harrituz, Juan San Martin izan baitzen lehen-

dabiziko pertsona hori esaten. Ramon ez da iritzi horrekin guztiz ados, ordea: “Juan San Martinekin bat ez nentorrela adierazi nuen publikoki. Euskaldun-federadun aferan bezala, nire euskaltzale militante garaian, ni ez nintzela federaduna eta federadun ez nintzelako euskaldun izateko eskubidea ez nuela galtzerik adierazi nuen. Nazionalistak ez direnen kasuan gauza bera gerta daiteke: ez zaie euskaldun eta euskaltzale izateko gogoia deuseztu behar. Hori esanda ere, dudarik gabe, euskarak iraun du nazionalismoari esker. Euskal nazionalismoa izan ez balitz, honezkero, euskara Hegoaldean desagertzeaz legoke; Iparraldean dagoen bezala. Euskarak oraindik ere berme ide-

ologiko bat behar du, eta nazionalistak ez direnek lehenbailehen eta modu sinetskor batean erakutsi behar dute berme hori. Ni sinesteko prest nago, baina nazionalistak ez diren alderdietako gehienek ez dute borondate politikorik erakusten euskararen alde. Sinestarazten baldin badigute euskararen alde direna, egiaz erakusten duten momentuan, esan ahal izango dugu euskara ez dela nazionalismoarekin ezkondu behar. Ni pozik nengoke une hori iritsiko balitz”.

“Partikularismoa versus unibertsalismoa” auziaren harian, globalizazioaren arazoaz gogoetatu du Lertxundik. Herri txikia izateak ez gaitu globalizazioaren aurrean kokildu behar: “Globalizazioa-

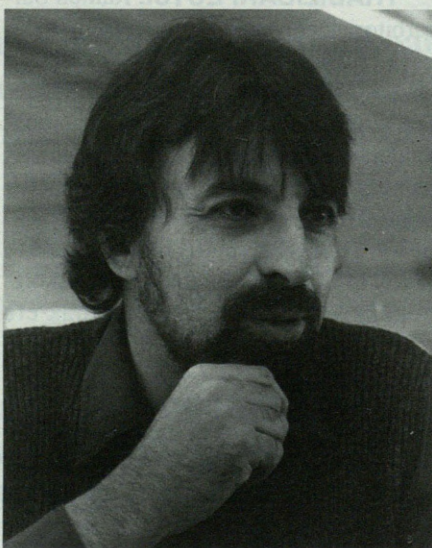
■ Beude bi liburuok hilik, baina ekar ditzagun euren proposamenak bizira

Zail da esaten Alberdania etxeko Zerberri saileko lan-ildoetan -lekukotza, dibulgazioa, elkarrizketa/erreportaia, gogoeta, gaurkotasuna- zein dagokie Saizarbitoria eta Lertxundiren liburuei. Funtsa duten obra guztiak bezala, generoen eta sailkapenen konbentzioetatik haratago daude biak hala biak ere. Obraren funtsa, berriz, esan gabe doanez, ez dago orrialde kopuruaren baitan, obrak egiten duen ekarpenean baizik.

Elkarren oso bestelakoak dira Lertxundiren eta Saizarbitoriaren obrak, eta, hala ere, elkarren osagarri. Azalean dira, batez ere, elkarren bestelako. Sortzeko erak berak eragindako aldea izan daiteke hori: UEUko hitzaldi bat dago Saizarbitoriaren jatorrian; lanketa pausatuko bat, aldiz, Lertxundirenean. Lertxundirenak euskararen inguruko eztabaida ordenatzeko plana, gidoia, ezartzen digu, eta euskara zehar-lerro erabatekoa da gure gizartean, liburuan ongi frogatzen denez. Saizarbitoriaren, berriz, eskarmentu pertsonalari lotuago dago, eta intuizio aberasgarri (gauzak ikusteko modua aldarazten diguten intuizioak dira, nire hitzegian, aberasgarri). Zein bere aldetik, ordea, azken aspaldion euskararen inguruan egin den ekarpenik aipagarriena osatzen dute bi liburuxkook. Are gehiago biak batera hartuz gero.

Zerberri sailaren asmoa liburuak saltzea dela ezin ukatuko dugu, bestalde. Alde horretatik, beraz, nahiko pozik agertu

behar genuke bi liburuokin. Sailak badu, ordea, beste -eta bestelako- helbururik ere. Euskarazko liburugintza gehiena bezala, herrigintzaren atal ere bada, batetik. Bestetik, berriz, gogoeta eta eztabaida susperetzea du, hasiera-hasieratik, xede (ez lan-

Joxerra Garzia
Alberdaniako Zerberri
saileko arduraduna

ildo guztietan, baina bai hauetan), eta, alde horretatik, emaitzak ez dira pozez txoratze-ko modukoak izan.

Egia da liburuak dezente laudatu direla, bere oihartzuntzua izan dutela hedabideetan. Prest nago liburu moduan merezi zuten

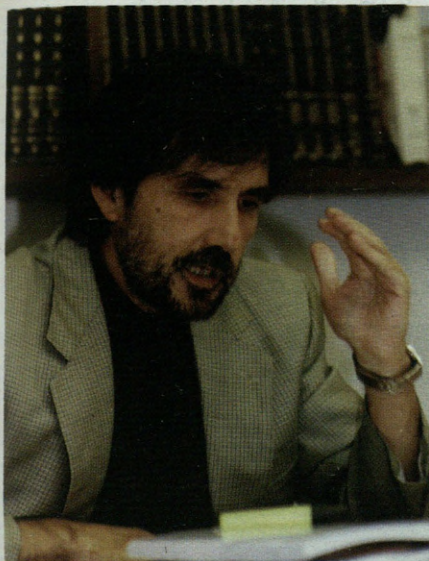
adinako oihartzuna izan dutela onartzeko ere. Hedabideek, ordea, den-dena berdintzen dute, dena euforikoki enfatizatu behar ero horren bidez. Hamabost egunetan dibertimentu gisa idatzitako liburu inora ez doana eta mendeko proposamenik tajuzko-ena dakarrena, “liburu” dira biak hedabideetan. Deskuidatuz gero (alegia, aurkezpenen irudi egokia eskainiz gero), jolas hutsa baino ez denari toki zabalagoa emango diote, gainera hedabideek. Heda-bideek? Ez, noski. Kazetariak.

Eta horretan ez dakit asmatu dugun. Ze formato behar du gizarte honek usteltzen ari zaion arazoari behingoz adarretatik hartzeko proposamena aintzat hartzeko? Erret dekretua? Lehendakariaren gutuna? Alguazilaren bandoa?

Zakurraren bibolina! Hor daude Lertxundiren eta Saizarbitoriaren liburuak, gure hizkuntza zaharraren arazo zahar eta berriei bestela begiratzeko proposamenez beteak. Ez naiz liburuak saltzen ari. Aspaldi aurkeztu ziren, eta liburuak gaur egun duten bizi-esperantza gero eta laburragoa kontuan izanik (hamabost egun? hilabete?) ezin esan bi liburuok gazterik hil zirenik. Beude hildako liburuaren bake-atsedenean.

Liburuok eragin zuen kezka eragin zuten arazoiek, ordea, lehenean diraude. Beude liburuak hilik, baina ekar ditzagun Lertxundiren eta Saizarbitoriaren proposamenak bizira. Ez dauden-daudenean onartu eta aplikatzeko, hil edo biziko zaigun eztabaidari behingoz ekiteko baizik ●

MARISOL RAMIREZ

ALBERTO ELOSEGI

■ “Euskaldunok nazionalismoaren minbizia omen dugu. Egia da. Baina inor ez da libratzen gaitz horretatik”.

ren aurrean, gu nola izan, nola euskaldun izan eta zer eskaintzen dugun dago jokoan. Desberdin izateko beste modu bat erakutsi behar dugu. Denok berdinak, herri eta kultura bereko hiritarrak, musika eta liburu berak eta hamburgesa berak kontsumitu ordez, bada, guk munduan izateko modu bat dugula erakutsi behar dugu. Eta hori euskalduntasuna da”. Saizarbitoriak ere, bere alde, honela trenkatzen du euskalduna eta moderno izatearen afera: “Kultur txikikoa izateak irakurtzeko eta idazteko ardura eman dit. Esparru honetan jaio ez banintz, euskalduna izan ez banintz, ziurasko ez nuen

idazteko zaletasunik edukiko. Euskarak eman dit aukera eta bidea kultura zabalgatzen batera iresteko”. Horiek horrela, Ramonek honela zehazten du esana: “Alabaina, ez genuke hizkuntza handi bat izan nahian indarra galdu behar, handiak imitatuz, baizik eta geure eredu propioa eraiki, izateko modu propioa asmatu beharko genuke. Eta hori oso zaila da. Ez gara gai gure modeloa eraikitzeko, eta horretan jardun beharko genuke. Gure erakundeek kanpoko instituzioek egiten dutena egiteko joera dute, tamalez”.

IDEOLOGIA AUZITAN.

Instituzioen politika eta ideologia izan ditugu hizpide amaitzeko. Bi saiokideek ez diote ideologiari muzin egiten. Hona Anjelen zehazpena ordea: “Hizkuntza batekin egin daitkeen hanka sartzerik handiena ideologia partikularizatzea eta monopolizatzea da. Ideologia monopolizatzen

denean besteek ezinbestean utzi egin dutelako, gaitzerdi. Ordea, monopolizazio hori besteak baztertzeik datorrenean, nor den euskaldunago planteatzen denean eta ideologia gainetik jartzen denean, hots, hizkuntzaren garapenaren gainetik ideologia jartzen bada, hor sortzen dira

gatazkak eta arazoak. ‘Gehiengoa nor izango den, halakoa izan behar dugu’ ustea dugu gurean. Horrek kalte egiten dio euskarari”.

Biok hala biok, herrigintzarako estrategak hartzen dituzte faltan. Nor bere esparruan ari gara euskaltzaleok, epe laburreko estrategiak

□ **Herrigintzarako estrategak falta ditugula diote biek. Euskaltzaleok bakoi-tza gure esparruan ari garela, epe laburreko estrategiak landuz**

landuz. Euskalgintzak eta herrigintzak epe luzerako planteamenduak behar ditu. Orainokoa ez dira epe luzerako planteamenduak egin, eta hartaz, zer nolako bidea behar dugun ez da seinalatu oraindik ●

◆ MIKEL ASURMENDI

LEIRE ARZUAGA

■ “Globalizazioaren aurrean, gu nola izan, euskaldun nola izan, eta zer eskaintzen dugun dago jokoan”.

asteburu honetan...
...GARAGARDO lantegian
BAZKALDUKO DUGU!

BERTOKO
euskal GARAGARDOA

DEITU
ARINAGO!

Barazar Mendatea - ZEANURI

94 673 94 74

Iruñeko Ganbara Abesbatzak etorkizunari heldu nahi dio. Berrogeita hamalau urteko historia oparoari segida emateko bitartekoak ipintzen hasia da. Xede nagusia koruaren profesionaltasuna erdiestea da, abesbatzaren biziraupena bermatu ahal izateko.

MUSIKA GARAIKIDEA XXI. MENDEAN SARTZEKO

■ Abesbatzaren planak profesionalizatzeko helburua du, musika garaikidean espezializatuz.

Iruñeko Ganbara Abesbatza Nafarroako talderik garrantzitsuenetarikoa dugu musika koralari dagokionean. 1946 urtean sortu zuen Luis Morondo musikari nafarrak eta ordutik kalitatea izan da koruaren irizpide bakarra. Horretan darraite oraindik, baina azken urteotan gizarteak ezagutu duen aldaketa sakonak eraginik izan du Iruñeko erakundean. Alde batetik, abesbatzen eskaintza asko hazi da; eta bestetik, talde afizionatu batean kalitatezko ahotsei eustea gero eta zailagoa da.

Hau guztia dela eta, Ganbara Abesbatzak plan estrategikoa abiarazi du profesionaltasuna helburu hartuta. Erronka zaila zalantzarik gabe, baina ezinbestekoa Iruñeko Ganbara Abesbatzako Luis

Felipe Sarasa presidentearen irudiko: "Gerra ondoko European Morondo maisuak berezko marka eman zion ganbara talde txiki bati. Esan genezake Europa bere oinetara makurtu zela, hain zen handia musika gura, eta ez soilik abesbatzaren kalitatearengatik, baita koru gabezi handia zegoelako ere". Garai horretan koralak zenbait lehiaketatan parte hartu zuen eta Frantziako Lille hiriko irabazi zuen. 186 abesbatzen artean gailendu zen, nazioartean ezagutzera emanez.

Ordutik, ia kontinente guztietan izan da Iruñeko taldea, bereziki Ameriketara eta European. "Egun, panorama musikala asko aldatu da, eskaintza handia da, batik bat Europa Ekialdetik datozen

koruena, ia 'katxe'rik gabe etortzen baitira. Hortaz, koralari zigilu berezia ematen saiatzeko tenorea egokitu zaigu, mundu honetan aurrera egin ahal izateko", dio Sarasak.

Zein da bereizgarri hori? Musika garaikidea, abesbatzen artean gutxien jorratzen den alorra, agerian denez. Horrelaxe dio plangintza estrategikoak eta horretan ari da buru belarri Iruñeko Ganbara Abesbatza duela hiru urte, Koldo Pastor musikari iruinese-

meak taldearen ardura hartu zuenetik. Alta, "koralak ez dio inoiz balioanitza izateari utziko, berpizkundeko musika zein barrokoa egin dezakegulako. Baina musika garaikidearen ildotik -bai ulertzeko, bai interpretatzeko oso zaila dena- leku bat aurkitu dezakegula uste dugu, beste talde batzuek egiten dutenetik bereiziz". Oso koru gutxi daude munduan musika garaikidea abesteko gai direnak, presidentearen ustez.

PRIMERAKO LEHENGAI.

Koldo Pastor zuzendari, musikari eta konpositorea iritzi berekoa da. Neurri handi batean, abesbatzaren norabide berria -musika jakin baten arabera- espezializazioa- bere esku dago. "Zuzen-

■ Historian zeharreko bidaia

Luis Morondok sortu zuen Iruñeko Abesbatza Ganbara Elkartea 1946an, XV, XVI eta XVII. mendeetako musika lantzeko asmoz. Denbora aurrera joan ahala, abesbatzaren errepertorioa beste estilo batzuetara zabaldu zen. 1950ean, Iruñeko Ganbara Abesbatzak Lilleko Nazioarteko Kantu Txapelketa irabazi zuen eta ondorioz, Europan ezagutzera eman zen.

Ordutik, abesbatzak ospe handiko jaialdietan parte hartu zuen eta baita munduko aretorik inportanteenetan kantatu ere. Hala nola, Pariseko Pleyel aretoan, Buenos Aireseko Colon antzokia, Bienako Konzerthausen, New York-eko Metropolitan Housen, Habanako Antzoki Nagusian, Florentziako Pergola aretoan, Amsterdango Concertgebowen...

Luis Morondok ospea eman zion abesbatzari, kalitatezko ahots taldea finkatuz. 1983an zendu zenean, Jose Luis Eslavak hartu zuen zuzendaritza artistikoa. Garai horretan, Finlandia, Israel, Cuba, Sobietar Errepublikak Sozialisten Batasuna eta Estatu Batuetan barrena ibili zen Iruñeko Abesbatza Ganbara.

1994an, Maximo Olorizek Jose Luis Eslava ordezkatu zuen abesbatzaren aurrean eta berrikuntza sakanak bultzatu zituen, taldean ahots gazteak sartuz. Horrek koruaren estilo aldaketa ekarri zuen interpretazioari dagokionean. Nazioarteko jaialdi nahikotxo ezagutu zituen orduan ere taldeak: Miarritze, Nantua, Beneziako Udaberri Musikala, Madrilgo Arte Sakratuaren Jaialdia eta 1995 urtean Argentinan barrena egindako bira, besteak beste.

1998an, Koldo Pastor Arriazu musikari eta konpositore iruindarri egokitu zitzaion abesbatzaren ardura. Ordutik eta gaur arte, musikari banguardistenak lekua izan du abesbatzaren baitan, ezinbesteko bihurtuz koruaren errepertorioan. Luis Morondoren agindupean zegoen jorratutako bideari atxiki zitzaion Koldo Pastor, sortzaileak Agustín González Acilu, Tomás

Marco, Leonardo Balada, Fernando Remacha edota Paul Armaren partiturak landu baitzituen bere garaian.

Koldo Pastor buru zelarik, abesbatzak Alacanteko Musika Garaikideko XIV. Nazioarteko Jaialdian parte hartu zuen, hala nola Torre Vieja XIII. Topagune Koralean. Halaber, "El camino, campo de estrellas" suite-koralaren grabazioa azpimarratu beharko genuke, Carlos Etxeberria, Vicent Egea eta Koldo Pastorek berak konposatutako hiru pieza biltzen dituenak.

Duela bi urte kantatu eskola abiatu zuten. María Eugenia Etxarren irakasleak hartu du honen ardura eta eskaera gero eta handiagoa da ●

■ 1950ean irabazi zuen Lilleko Nazioarteko Kantu Txapelketa.

dari bakoitza bere nortasuna ezartzen saiatzen da bere koruan. Nire arlorik nagusia musika garaikidea da, nahiz eta musika ezberdinak egitea garrantzitsua dela pentsatzen dudana". Bere ustez, esku artean duen lehengaia primerakoa da profesionalizazioari heldu ahal izateko: "Abesbatzak oso maila ona du, baina aldi berean oztipoa izan daiteke, zaila baita kantariak aurkitzea. Solfeoa, lehen begiradako irakurketa, ahots landua... eskatzen ditugu, eta ez da erraza kantari berriak aurkitzea. Zuzendari batentzat luxu handia da Iruñeko Abesbatza".

ITZULPEN ZERBITZUA

esкура

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezeroen beharretara egokituz,
*Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italiara,
Katalana, Portugesa, Galegoa...*

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
esкура@enskalnet.net • www.esкура.com

Horixe da hain zuzen, Plan Estrategikoan espezializazioak eskatzen duen lehen gauza: kalitate handiko ahotsak izatea. Hemezortzi-hemeretzi ahotsetako Ganbara taldea izaki, eta erdiak baino gehiagok kantu ikasketak unibertsitateko burutu dituela kontuan harturik, eman beharreko lehendabiziko urratsa taldea sendotzea da, hau da, taldea elkartuta, desertziorik gabe, mantentzea. Beraz, kantariak alde egin ez dezaten ahalegindu behar dute. Sarasaren iritziz, logikaren barne dago bost urtez kantu ikasketak egin dituen pertsonak musika ogibide nahi izatea: "Une honetan lau pertsona dauzkagu Lizeoko korurako eta Koru Nazionalerako oposaketak egiten. Hemezortzi laguneko taldetik lau joaten badira, korala bi urtez besorik gabe uzten duzu".

ENBAXADA KULTURALA. Alta, profesionalizazioaren helburua erdiesteko ez da aski kalitatea hobetzearekin. Horregatik, Ganbara Abesbatzak egitasmo sorta prestatu du datozen urteotan betetzen joa-

teko. Profesionalizazioak egungoa baino aurrekontu zabalagoa eskatzen du, plantila iraunkorra eta egitura administratibo handiagoa. Azken arlo honetan eman du lehen **urratsa**

Barne Batzorde Exekutiboa eratuz. Halaber, diru sarrerak gizentzeko erakunde publiko eta pribatuak laguntza eskatuko da eta bazkidetza bultzatuko. Baina presidentearen iritziz, erakunde publikoen laguntza ez litzateke soilik ekonomikoa izan behar. "Abesbatzak

erakundearen sustengu handiagoa behar du. Ez bakarrik sustengu ekonomikoa, baizik eta laguntza moral sendoagoa. Batzuetan bakarrik sentitu izan gara. Beharbada, ez dugu jakin ongi saltzen. Esaterako, gurea bezalako talde txikiak ez du beste taldeek izan dezaketen interesa hedabideentzat".

Lauzpabost urteren buruan - plan estrategikoak jasotzen duen epea- jakinen da abiatutako ekimenaren emaitza. Epe luze-ertainerako hartutako konpromisoa zaila gertatuko zaiela badakite, baina koruaren lehendakariak ez du etsi nahi. "Ganbara Abesbatza Iruñeak eta Nafarroak duten lehen enbaxada kulturala da nazioartean. Gure Erresuma Zaharra eta Iruñea Zaharraren izena mundutik zehar gehien zabaldu duen erakundea da. Gainera gure oinarri kulturalen zati handi baten eramaile da, edonora joanda ere, gure lurraldeko musikak oso leku garrantzitsua duelako erreperatorioan", amaitzen du Sarasak ●

◆ XABIER SAGARDIA

zintzarria

munduko musiken Xareta 1go jaialdia
zugarramurdi. uztailak 29, 30

ANTOLATZAILEA:

10 Egunkaria
urte

hijas del sol
luar na lubre
lucrecia
oskorri
alaitz eta maider
erdi aroko azoka...

larunbata
29
20:00 jabier muguruza
20:30 faltriqueira GA
21:10 etzakit
22:20 hijas del sol ginea
23:30 oskorri
00:40 luar na lubre GA
01:50 xuia reggae band

igandea
30
20:00 maddi oihenart
20:30 pier paul berzaitz
21:10 john whelan UK
22:20 lucrecia kuba
23:30 eric rigler & bad haggis.eeuu
00:40 alaitz eta maider

www.zintzarria.com

sarrerak jadanik salgai (2.500 pta)
CLUBES CANeko bezeroentzat sarrera: 2.200 ppta.
• urretxindorra (bilbo)
• bilintx - frudisk (donostia)
• arriaga (gasteiz)
• bertso hop (irun)
• xalbador - chaston (iruña)
• mattin (baiona)

InfoClub
901-500 500

MEGA PLAN

CUENTA JOVEN

XARETA

Xareta

etb

euskaderratia
euskadigaztea

Itzulpen-Interpretazioa

Lizentziatura berria EHUn

Lerro hauek idazten ari naizen bitartean, 140 lagun inguru ari dira EHUKo Gasteizko Filologia Fakultatean datorren ikasturte honetan abiatuko den itzulpen eta interpretazio lizentziatura berrirako sarrera-azterketak egiten.

Euskal Itzultzaileen Elkarte (EIZIE) aspalditik ibili da ahal izan duen toki guztietan aldarrikatzen gure unibertsitatean ikasketa horiek eskaini beharra, batez ere euskararen beraren egoeratik: izan ere, euskarari hizkuntza ofizialaren izaera aitortu zitzaionetik pasatu diren urte luzeetan, jende asko eta asko ari izan da Administrazioan eta handik kanpo itzulpenak egiten eta, itzulpen horien bidez laguntzen euskararen barne eta gizarte normalkuntzaren oinarriak ipintzeko lanari; baina itzultzaileok ez dute izan unibertsitate mailako prestakuntza jasotzeko modurik (ez bazen kanpoko unibertsitateetan eta, beraz, euskararik gabe), eta, are okerrago dena, euskal itzulpenari eta haren arazoei buruzko oso ikerketa gutxi egin da.

EGIA da, nolanahi ere, 80ko eta 90eko hamarkadetan, Martuteneko Itzultzaile Eskolan, Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundearen Administrazio eta Lege Arloko Itzultzaile Eskolan, Deustuko Unibertsitatearen eta EHUn itzulpen masterretan jende askok jaso dituela gutxieneko ikasketa batzuk, eta haien bitartez euskarazko itzulpenaren ezaugarri eta arazoez gogoetatu, ikasi eta zer-bait ikertu duten irakasle batzuk ere egon direla: EIZIEren "Senex" aldizkarian argitaratuta daude ekarpen horietako batzuk, eta zenbait liburu ere kaleratu izan da.

Baina unibertsitate-ikasketarik ez izateak ekarri du lan arazorik ere: gure Administrazio desberdinetan lanean ari diren itzultzaile-interpretak era guztietako kategoriatan sarturik daude, gora-behera handiak dau-

delarik batzuetatik besteetara; kasuren batean, EGA edukitzea nahikoa zen, adibidez, interprete lanpostu baterako lehiatu ahal izateko.

Jakina, lizentziatura berriak ez du ekarriko goizetik gauera arazo guztiontzako konponbidea, baina konponbidean jartzeko berme gehiago ematen du; eta bestalde, berriro azpimarratu nahi dut, euskal itzulpenari buruzko ikerketa bideratu eta biderkatu egingo du zalantzarik gabe, hori erabat onuragarria izango delarik itzulpen horren kalitatea egunetik egunera hobetzen jarraitzeko.

EUSKALDUNON EGUNKARIA

Koldo Biguri

EIZIEko lehendakaria

"Administrazioetan lanean ari diren itzultzaile-interpretak era guztietako kategoriatan sarturik daude, gora-behera handiak daudelarik batzuetatik besteetara; kasuren batean, EGA edukitzea nahikoa zen, adibidez, interprete lanpostu baterako lehiatu ahal izateko"

KONTUAN izan behar da euskal gizartean itzulpenak oraindik toki handia beteko duela euskararen beraren normalizazioan, eta ezinbestekoa du, horregatik, ondo prestatutako profesionalak edukitzea, bai eta orain langintza honetan dihardutenentzat beren trebetasuna hobetzen jarraitzeko tresna teorikoak eskaintzea ere. Dena den, uste dut harro egoteko motiborik ez zaigula falta, hain zuzen ere euskal itzulpenak oso maila handia erdietsi baitu azken bi hamarkadotan, baita baldintzarik onenetan garatu ez bada ere. Aurrerantzean, beraz, panorama hobetu baino ezin da egin, hori da gure itxaropena behintzat; eta, gainera, ingelesa, frantsesa eta beste hizkuntza batzuk ere ondo jakingo dituzten profesionalak izan ahalko ditugu.

HORRETARAKO, lizentziatura berria egingo duten ikasleei gomendio bat luzatuko nieke: aprobetxatu dezatela orain Unibertsitatearen bidez beste herri bateko unibertsitatera denboraldi bat pasatzera joateko dagoen aukera, beste hizkuntzak ahalik eta gehien ikasteko. Hain zuzen, esan ohi den bezala, itzultzaile ona izateko hiru baldintza daude: beste hizkuntza bat ondo jakitea, norbere hizkuntza ezin hobeto jakitea, eta bi hizkuntza horien artean ondo nola itzuli ikastea ●

Astia Hartuta

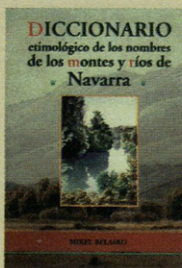
LIBURUAK

**ANKULEGI:
GIZARTE
ANTROPOLOGIA
ALDIZKARIA***Askoren artean*Ankulegi
140 orrialde
1.200 pta.**EL REPARTIDOR
DE SUEÑOS***Fernando Alonso*Tlalaparta
153 orrialde
1805 pta.

ANKULEGI antropologia elkarteak izen bereko laugarren aldizkaria kalean du jada. Elkartearen helburua gai antropologikoen inguruan sortzen diren elkarlana eta eztabaida gune izatea da. Asmo hori jarraituz, joan den martxoan Donostian egin ziren IV. Antropologia Jardunaldiko komunikazioak jaso dira azken alean: “aplikatua”ren zentzuaz gogoetak, antropologia praktikoari buruzko azterketak eta baita egindako zenbait ekintzen adibideak ere. Aipatu komunikazioez gain, artikulatu batzuk ere bildu dira: Edmund Leach-en testu klasikoaren euskarazko itzulpena, Iban Ayestaren Berlingo garapenkeriaren diagnosi-kulturalari buruzko lana eta Bill Rolstonek Ipar- Irlandan musika eta politikaren arteko harremani buruz egindakoa, hain zuzen ere ●

Ibilaldi haietako batean agertu zitzaion ametsen banatzailea”. Esaldi honekin hasten da Fernando Alonsoren istorioetako bat. Lehen kontakizunean Jon Larrea Manhattaneko galerietatik paseatzen ari dela bat-batean jaso duen muxuaz ohartzen da. Ondoren, Gorka eta Jaione, arratseko kolore gorri tartean, Hayde Park-en topatzen dira bat-batean. Beste istorio batean, Olatzek hodei kaxa bat jasotzen du posta bidez, gerlariak ilargiari kantatzen dioten bitartean. Ezberdin, iradokitzaile eta osoak diren hogeita lau istorio, oro har.

Fernando Alonso, bere lehen liburu hone-tan, poesia eta prosaren muga kulunkatzen da, hiri kronikaren adibide fina eskainiz, gaur egungoa, jende, lurralde eta paisaien nahasketa koloreanitzean ●

**DICCIONARIO
ETIMOLOGICO***Mikel Belasko*Pamiela
606 orrialde**SORGINA ETA
MAISUA***Mariasun Landa
eta Jokin
Mitxelena*Elkarlanean
45 orrialde
900 pta.

Nafarroako mendi eta ibaien izenak aurkezten dizkigu hiztegi etimologikoak. Mikel Belaskok dokumentazioa eskuratzeko mendi gida nagusienak aztertu eta 2.000 inguru izen biltzea lortu du: gailurrak, ibaiak, zintzurak, erreserba naturalak, historia kutsudun parajeak... Liburu honen bitartez, irakurleak Nafarroako mapak irakurtzeaz gain, izen bakoitzak zer ezkutatzen duen jakiteko aukera ere izango du. Idazleak Nafarroako toponimia ofiziala zabaltzeko helburuarekin argitaratu du hiztegi etimologikoa, baina definizio ofizial hauek mendizaleek erabiltzen dituzten eta herrietan erabiltzen diren hitzekin ere erlazonatu ditu. Ahal izan den heinean, gainera, izenen esanahia ulertzen errazteko kondaira eta kontakizunak ere aipatzen dira ●

Erdipurdi sorginari Sorginen Goi Mailako Eskolan jarri zioten bere izena: ikasle kaskarra eta aldebreza izan eta ozta-ozta lortu baitzuen bere sorgin titulua. Berak, aldiz, hori guztiaren errua maisuei botatzen die, txarrak omen zirelako. Ez dakigu irakasleei dien maitasun gutxi edota eskas ikasi zuelako den, baina gauza zera da: gure sorginak gauza bakarra egiten dakiela, maisuak txanpain-botila bihurtu. Hauxe da Mariasun Landak proposatzen digun istorioa. Eta idazteko unean irudigile baten laguntza izan du idazleak, Jokin Mitxelena. Izan ere, ume eta gazteei zuzendu ipuina izatean, irudiek testuek adina garrantzia izan ohi dute. Uda giroan garelako kontuan hartuta, eta ipuinaren azalak diogen moduan, oportetarako liburu aproposa da ●

DISKOAK

URA

Oskorri

Elkarlanean

2.450 pta.

Nortasun handi eta kolore bizi-ko musika herrikoi garaiki-dea. Honela definitzen ditu Oskorri taldeak azken lanean bildutako doinuak. Kalitatezko hamalau abesti berri dira eta hauek grabatzeko orduan kolaboratzaile ugariaren laguntza izan du taldeak: Glen Velez, Faltriqueira, Michel Bordeleau eta Jabier

Texedorrena, adibidez. Musika arloan daramatzen 27 urteak kontuan hartuz gero, Oskorri euskal folkaren ordezkari historikoena dela esan daiteke. "Ura" kaleratu duen 23. lana da, erronka handia taldekideentzat. Hala ere, benetako heldutasun eta egonkortasunaren irla lortu dute disko honekin, nahiz eta hau "Ura" izan ●

Egileari Galdezka

Jokin Mitxelena
Irudigilea

"Esperientziak esaten didana egiten dut"

Mariasun Landaren libururako egin dituzu marrazkiak. Zein izan ohi da pertsonaiak sortzeko prozesua?

Gehienetan berdintsua izaten da. Normalean idazleak egiten du aurretik testua. Kasu honetan ere hala izan da, testua egina zegoen, argitaratzea erabakia eta Mariasunek marrazkiak nik egin nitzan nahi izan zuen. Noski onartu niola. Hau da prozesuaren hasiera. Elementu nagusienak testuak hartzen ditu eta nik horri itxura eman behar, nolabait. Itxura horretarako gauzak, noski, nik asmatuak dira, parte hori niretzat hartzen dut eta, ondoren, idazleak bere oniritzia edo ematen du. Kasu honetan Mariasuneri gustatu zitzaion nik egin nion interpretazioa eta horrela gelditu zen.

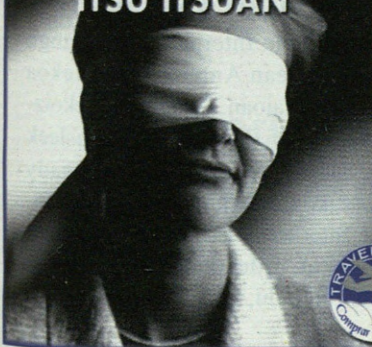
■ **Marrazkiak sortzeko unean, irakurleak haurrak direla izaten duzu gogoan?**

Bai. Aurretik erabakita egoten da zein adinetako haurrentzat izango den saila eta horietan apur bat pentsatzen dut, bai. Hala ere, gai honetan ez dago lege finkorik: liburua halako adinekoentzat delako zein arau bete behar dituen... Nik intuitu egiten dut, esperientziak esaten didana egiten dut; adin horientzat egokia dena.

■ **Zer nolako garrantzia dute marrazkiek: irudiak testua laguntzen du ala alderantziz?**

Zenbat eta haur txikiagoentzat diren, marrazkiak garrantzia handiagoa izaten du, haurrek marrazkiak bederen ulertzen dituztelako. Aldiz, irakurtzen hasten ari direnean, irakurtzen duten horrekin soilik ez dute ondo konprenitzen zer pasatzen den eta orduan marrazkiek laguntzen diete. Heltzen goazen erān, testua osatzeko edo apaintzeko edo giroa emateko balio dute. Hala ere, marrazkien garrantziaren gaia betiko eztabaida da ●

**EZ EROSI ZURE
PROGRESIBOAK
ITSU ITSUAN**

Urrutira eta hurbilera betaurreko berekin bikain ikusteko ez dira aski kristal progresiboak. Hoberenak behar dira: VARILUX, oso ongi graduatuak eta aditu batek egokituak: MULTIOPTICAS.

Horregatik, VARILUX MULTIOPTICASekin fidatzen da eta MULTIOPTICASek VARILUX gomendatzen du.

Ez erosiitsu itsuan.

MULTIOPTICAS kreditu txartelarekin ordain ezazu nahi duzun moduan eta unean

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**

ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

**VARILUX BEZALA,
FIDA ZATEZ
MULTIOPTICASekin**

Gure herriari zerutik egindako erretratua dakar "Euskal Herria: lau haizeetara" dokumental sail ikusgarriak. Udako programazio txepelaren erdian, euskarazko katean nabarmentzen den saio bakarretakoa asteazken gauetan dago ikusgai, 22:30etan hasita.

UR GAINA PATINEKIN IGURTZIZ

Airean ibili da helikopteroa lau urtarotan zehar. Emaitza; ordu erdiko 25 atal, "Wescam" kameraren aukerak baliatuz. Sabairik gabeko ibilgailuan jarrita, Kanadan garatu den kamera honek egonkortasuna ematen dio irudiari, helikopteroaren dardara eta itzulien gora-beherarik gabe. "Ia ia 300 ordu behar izan ditugu airez zazpi probintzietako irudiak hartzeko. Kostaldea, hiriak, bailarak, ordokiak, mendiak eta nortasun bereziko herriak... eta paisaia erakargarriaren tartean, biztanleak, herri bizia, alegia" azaldu du Iñaki Pangua saioko zuzendariak. Honenbestez, hegazkinetik, labarretan, zaldiak, traktoreak, ontzixkak, surflariak, eskalataileak eta abar ikus daitezke. Halaber, angelu zabaleko optika erabili dute,

ziztu bizian hartu irudiek zirrara handiagoa piztu diezaguten.

Telesaila grabatzea lan lehiakorra eta zintzoa izan da. Denbora luzez, errealizazio taldeak Euskal Herriko bazterrak miatu zituen, zubiak, kableak eta argido-reak non zeuden kontuan izanik. Pilotuaren abileziak eta aparteko irudiak lor-

tzeko grinak bestalde, estualdiak pasarazi zizkien, alegia, helikopteroa haitz artean sartu edo tsasoko olatuek helikopteroaren patinaren kontra jo zutenekoa.

Halaxe, lehen atalak ikusi ondoren, maila handiko dokumentalak direla esan behar; irudien edertasuna aski da atal guztiak ikusminez jarraitzeko. Hala eren,

hutsen bat bilatzekotan, musika eta testuen kutsu poetikoe-gia aipatu beharko genuke, irudien osagarri izan baino erritmoa motelarazten dute-eta. Hain hizkuntza eta doinu jasoak sartu beharrean, berri-tzaileagoa izango zen musika anitzagoa tar-tekatu eta pasadizoak kontatzea, edo zergatik ez, euskaldun arrunten kezka irudien gainetik entzutea. Aukera ona galdu dute euskaldun egiten gaituen ama lurra erakustez batera, gure izaera jasotzeko ●

◆ BEÑAT

DOXANDABARATZ

■ Irudian, Plentziako itsasadar ikusgarria helikopterotik hartuta.

Txori Batek Esan Digu

■ LEJARZAREN ARRAZOIAK TELE 5ETIK ALDE EGITEKO

Inoiz ez bezalako emaitzak lortu arren, Mikel Lejarza bilbotarrak bertako zuzendari nagusi gisa ez jarraitzea erabaki du. Antza denez, Correo taldeko akziodunak gero eta zokoratuago daude italiar akziodunen mesedetan, Paolo Vasile buru dutela. Albistegien ardura eman zaie Correo-koei, beste zereginak italiarren esku geratuz ●

■ GOENKALEN AKTORE IZATEKO AUKERA

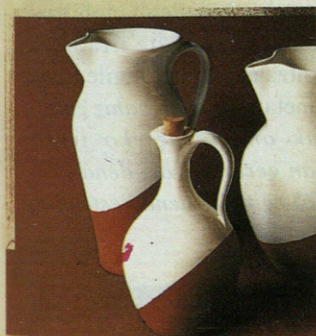
Ikusleen fideltasuna Goenkalerekin saritu nahi izan du ETBk. Jaso diren 3.000 deietatik, 1.300ek asmatu dituzte pantailan ageri ziren Goenkaleko sei aktoreen izenak. Irailean egitekoa den zozketan jakingo da nori egokitu zaion egun batez Goenkaleko aktore izateko parada. Bitartean, bere zazpigarren ekinaldia prestatzen dihardu lantaldeak ●

■ KAMERA KUSKUSEROA "EL BUS" SAIOAN

Telebista eta Internetek bat egingo dute udazkenean Antena 3n hastekoa den "El bus" saioan. Endemolek ekoiztu "voyeur" lehiaketa honetan ikusleek autobusaren barnean dagoen "steady cam" delako kamera mugitu ahal izango dute Internet bidez. Antza, epe erdira, telebistak ordenadore simple baten itxura hartuko du, tekla eta guzti ●

D U R A N G O

Beharrezko osagarria

Historia • Natura
HARRIGARRIA

Soldata kobratu gabe hiru hilabete daramatela salatu ondoren, kaleratuak izan dira donostiar irratiko hamar langileak. Bi milioi eta erdi pezeta ordainarazi zizkieten lanean hasteko.

LANGILEEI 25 MILIOI OSTUTA

Erdaldunen artean entzuleria fidela duen arren, ilunpean bezala egon da beti irrati komertzial hau. Susmagarria izan zen irratiaren esatari edo idazkari gisa sartzeko deialdian aurreko esperientziarik ez eskatzea. Are gehiago, bi milioi eta erdi pezeta (100.000 libera) ordainarazi izana fidantza gisa. Baina, azpikeria usaindu ez eta onartu egin zuten. Aitzakia ederra jarri zieten gainera: dirua trebakuntza on jaso zezaten baitzen, eta aldi berean, beste inora joan ez zitezen. Trukean, 100.000 pezetako kontratu mugagabea agindu zieten; baita kopuru hori atzera emango zitzaiela ere %7ko interes batekin.

Arazoak baina, apirilean iritsi ziren, soldatak ordaintzeari utzi ziotenean. Langileak kexu agertzean, tratatu txar psikologikoa jasan zuten. Egoera

hain jasangaitza bihurtu zen, non beraien artean ere gaiak hitz egiteko beldur ziren, baten bat zuzendariaren "satorra" izango zelakoan. Lantokian kamerak omen zeu-

RUBEN PLAZA

■ Irratiko langileak mobilizatu egin dira iruzurra salatuz.

den dena grabatzen langileak kontrolpean eduki nahian. Programazio berria ere abiarazi zuten, langileei ordu "extrak"

sartu zitzaten eskatuz. "Ordu extrak ez dira ordaintzen, curriculumak hobetzeko dira-eta" argudiatu zuen Rosalia Dominguez zuzendariak; "norbait gaixorik egonez gero, huts egindako egunak soldatatik kenduko zaizkizue" gaineratuz. Hori gutxi balitz, soldata beste bi "gizarajo" sartu arte ez zitzaiela ordainduko entzun zuten zeharka langileek. Dominguezek Efe agentzian adierazi duenez, "dena gezur galanta da; langileak auzitara eraman ditugu difamazio eta kalumniak esateagatik".

Beraz, iruzurraren berri emateko, langileek mobilizazioak egin dituzte irratiaren egoitza aurrean; langile baten esanetan, "jendea nahiz entzuleak ohartarazteko irrati horren barruan gertatzen ari denaz, eta bide batez, guri egin digutena beste inori egin ez diezaioten" ●

Aurpegia

Iñaki Guridi

Larunbateko programazioa goitik behera egiten du Segura irratiaren.

"Kolonian on bat oparitu zidan behin entzule berezi batek"

Oraindik kazetaritza ikasten diharduen arren, eskarmentua du mikro aurrean 21 urteko legazpiarrak. Egin irratiaren 17 urterekin hasi zen ordezkapenak egiten. Gero, ETBn bekadun gisa aritu ondoren, Segura irratiaren dihardu larunbateko programazioa taxutuz, hala nola, "Altza eta dantza" zorion agurren tartea, "Gerizpean" magazina eta musika saioa 15etan. "Irratiak duen bat-bate-

kotasun hori da gehien atsegin dudana". Hain zuzen, entzuleekin sortzen den harremana du gustukoan Iñakik, are gehiago Segura bezalako irrati txiki batean, lehiaketak irauten duen 20 minutu horietan, 30 dei inguru izaten dira-eta. "Lagunak adar joka ari izaten zaizkit amonekin zein ondo moldatzen naizen esanez. Behin, nire urtebetetzea zela eta, kolonia on bat oparitu zidan entzule berezi batek" ●

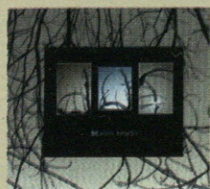
Bagak

■ EMANKIZUN BEREZIAK ATZERRITARRENTZAT

Baionako turismo bulegoak eskatuta, saio bat ematen hasi da Gure Irratia, gure artean uda igaroko duten atzerritarrek Euskal Herria hobeki ezagutu dezaten. Irailaren 8a arte, egunero 13:30etatik 14:30etara eta 20:00etatik 21:00etara, beren hizkuntzan zenbait xehetasun entzuten ahal dute, hala nola, gure historia, gastronomia eta Donejakue bideaz; baita agenda ere. Astelehenean frantsesa eta ingelesa darabilte; asteartetan frantsesa eta alemana; asteazkenetan frantsesa eta italiera; ostegunetan frantsesa eta gaztelera eta ostiraletan azkenik, frantsesa, euskara eta ingelesa ●

Argitalpenak: NAGORE IRAZUSTABARRENA - Agenda: ERIZ ZAPIRAIN

DURANGO uztailak 20
Dut
"Askatu korapiloa" azken diskoa aurkeztuko du Irungo taldeak.
Berbaro taberna
21:30

ELGOIBAR uztailak 22
Nazioarteko XIV. Folklore Jaialdia
Kuban Errepublikako taldeak eta Euskal Herriko Haritz dantzari taldeak igoko dira oholza gainera.
Olaizaga Kiroldegia
22:30

DONOSTIA irailaren 15era arte
Erakusketa
"Ontzi tradizionalak milurteko berriaren atarian" titulupean, erakusketa bitxia prestatu du Untzi Museoa.
Untzi Museoa

BAIONA uztailak 20
XI. Jazzaldia
Ostegunean amaitzen da jazz astea. Michel Pastre Big Band, Ray Brown Trio eta Bob Sellers Trio izango dira ikusgai, besteak beste.

GASTEIZ uztailak 22
XXIV. Jazzaldia
Festibalaren azken egunean, McCoy Haynes Group-ek batetik eta Michel Brecker eta Pat Methenyk bestetik, kontzertua eskainiko dute.
21:30

IRURITA (BAZTAN) uztailak 22
Garagardo Besta
Rosendo, Hamlet, The Bon Scott Band eta 2 Kate taldeak izango dira, besteak beste, urteroko hitzorduan. Eta jatorri orotako garagardoak dastagai.
19:00

ESKIULA uztailak 23
Pasforala
"Maddalen Jauregiberri"
Pier Paul Berzaitzek atondu ikuskaria eskainiko da.
Herriko plaza
15:30

ARRASATE uztailaren 24tik abuztuaren 6ra
AHTren aurkako akanpada
Ekitaldi ugari izango da, hitzaldi, tailer, antzerki, mendi martxa eta musika, aldarri beronen pean.

OBANOS uztailaren 22tik 29ra
"Misterio de Obanos"
XIV. mendeko kondaira oinarri hartuta, herriko 400 biztanlek eskuhartuko du ikuskizun eraldoi honetan. Asteburu honetan hasi eta datorrenera arte emango dute.
Herriko plaza
22:00

IRUÑEA uztailak 20
"Arestiren ildotik"
Maite Idirin, Ur Apalategi, Pascal Gaigne, Karlos Gimenez eta Jabi Areak taxutu ikuskizuna emango da, UEUko ekitaldien barruan.

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa

*gizarte-ekintza
obra social*

*Zientziari unea eta gunea
eskaintzeko garaia da.*

Miramon.Zientziaren KutxaGunea

Kutxan beti eskaini izan diogu tarte oparoa kulturari: hor ditugu, esate baterako, Erakusketak, Kontzertuak, Argitalpenak, eta makina bat lankidetzak garrantzitsu, Zinemaldiarekin, Musika-Hamabostaldiarekin, Aquarium, Kilometroak eta beste hamaika jarduerarekin.

Eta halaxe jarraituko dugu etorkizunean ere.

Baina gure gizartea ez dago geldirik. Etengabe aurrera doa. Horregatik, pentsatu dugu bazela garaia, modu erraz eta atseginean, zientziaren ezkutukiak aurkitu ahal izango ditugun gunek bat eraikitzekoa: **Miramon.Zientziaren KutxaGunea**, hain zuzen. Dena askoz ere argiago ikusiko duzun gunea.

Gipuzkoako barnealdea 120 km • 2-4 egun *Herrialdeko arima eta bihotza (III)*

Gipuzkoa sakratuari begira

■ Loiolako San Inazioaren Basilikako kupula galantak urrunetik erakartzen gaitu.

Gipuzkoaren arimaren inguruan jarraitzen dugu; hasieran Arantzazuko Ama Birjina eta bertako monasterioa izan baziren, oraingo honetan Loiolako santua eta bere omenez eraikitako basilikari erreparatuko diegu, jaiotzen ikusi zuen Azpeitiko herria eta bertatik hurbil dagoen "Gipuzkoako Begiratokia" ahaztu gabe.

Euskadi
Atsegin handiz

Pixka bat beherago aparkatzeko lekutxo bat dago, eta begira-tokia errepidearen ondo-ondoan dago, bien arteko tarterik gabe, beraz kontuz ibili.

AZPEITIA

Herrialdea: Gipuzkoa
Donostiara: 37 km.
Altitudea: 80 m.
Biztanleak: 13.610
Euskaldunak: %87
Azalera: 69 km²

Dentsitatea: 197 bizt./km²
Jaia:
 San Sebastian (urtarrilak 20)
 San Inazio (uztailak 31)
 Ostiral Santua

Urolaren ezker aldean eta mendiz inguraturik dagoen udale-rri honek gehien bat industria jorratzen du gaur egun, baina bere historiaren ondorioz jauretze askotxo kontserbatzen du.

Izan ere, Azkoitiarekin batera Hiri Nagusi titulua zeukan, eta biek Errege-Gobernariaren eta Diputazioaren egoitzak hiru urtero txandakatzen zituzten. XVIII. mendea arte Batzar Nagusiak ere bertan biltzen ziren.

Lehen aipamena 1027. urtekoa da, Iruñeko Apezpikuaren aktetan, "Garmendia de Iraurgi" izena agertzen zela. Hau, geroago "Salvatierra de Iraurgi" bihurtuko zen, eta 1397tik aurrera gaur ezagutzen dugun izena jarri zioten. Dena den, hiri gisa, 1310ean Gaztelako Erregeak, Fernando IV.ak, fundatu zuen.

Azpeitiko historian bi gertaera garrantzitsu azpimarratu behar dira: San Inazio Loiolakoaren jaio-tza eta 1766ko matxinada.

Loiolako San Inazio-taz eta bere omenezko basilikaz geroago luzatuko garenez, matxinadaz

■ Ama Birjina eta kobatxo.

BIDEAN BERRIZ ERE, jauretzez jositako Azkoitia sigi-sagean zeharkatu eta hiruzpalau kilometrorra, beharbada Euskal Herriko monumenturik ikusgarriena den Loiolako Santutegi izugarria iritsiko gara, San Inazioaren jaiotetxearen inguruan eraikitako itzelezko tenplu barrokora.

Kilometro eta erdi gehiago eginez berriz, ezker aldera hainbat jainkotegi eta eraikin erlijioso pasa ostean, Azkoitiaren bizilagun-lehiakide den Azpeitia monumentalean sartuko gara; lehenbizi ezkerrean, gero zuzen eta alde zaharrean barneratu baino lehen eskuinera, azkenik berriz ere zuzen egiteko.

Urrats horiek jarraitu baditugu (herri barrenean norabide zuzena hartzea korapilotsua da) Tolosarantzako bidean egongo gara. Pare bat kilometro beranduago dugun bidegurutzean berriz, ezkerrean joko dugu Tolosarantz Erreziletik (eta ez Urrakitik) hurbilduz. Hortik 9 kilometrotara Errezil zeharkatuko dugu, Basarri bertsolariaren jaioterria, alegia. Bertan XIII. mendeko San Martin eliza bisita dezakegu.

Bidean gora, 5 kilometrotara, Iturburuko Zubi garaia dugu errepidearen gainean, baina 200 metro lehenago (ez dago seinalizaturik) Gipuzkoako Begiratoki ikusgarria. Bertatik Errezilgo bailara osoa ikusiko dugu, Herniok menperatzen duen baserriz zipritindutako bailara, hain zuzen.

Trenaren Museoa
 Julian Elorza Kalea, 8
 Tel.: 943 15 06 77

Azpeitiko Udala

Ingurugiro Etxea
 Egibar Etxea (Loiola)
 Tel.: 943 81 24 48

zera esango dugu, azkoitiarrekin batera burutu zutela eta bere arrazoa aduanak Ebrotik kostalderaino eramatearen erabakia izan zela.

IKUSTEKOAK

Herriko Plazan Udaletxea dago, lehenago Agustindarren monasterioa izan zena, kanpandegiak argi uzten duen moduan. Angelu batean hiriaren armarria dauka.

Herriko Plazaren erdian musika-kioskoa dugu, eta bere inguruan mugitzen da populazioaren bizitza eta giroa. Eliz kaletik sartuz, berriz, San Sebastian Eliza aurkituko dugu. Hementxe bataiatu zuten San Inazio.

Antzina dirudienez gune tenplari bat zen, eta XVI.ean berriztatu eta handitu egin zen. Bi mende beranduago lehenagoko atari platereskoari beste neoklasiko bat atxiki zitzaion. Elizaren aztarnarik zaharrena berriz, Erdi Aroko kanpandegia da. Barrualdean, Aldare Nagusiko erretaula barrokoa nabarmenduko dugu, eta noski, koruaren azpian San Inazio bataiatu

zuten ponte, langa barroko handi batez babestua.

Elizatik gertu mudejar estiloko adreilugintza-lanak dituen Antxieta Etxea dugu. 1507an eraiki zen, Juan Antxietakoaren aginduz. Azpeitiar hau Errege-erregina Katolikoen musikaria zen. Berriztatua dago.

Enparan kalean aurkituko dugun Basozabal Etxea hiriko eraikin zibilik zaharrena da, XV. mendekoa, hain zuzen. Hori

MONUMENTOS NACIONALES DE EUSKADI. GUIPUZCOA

■ San Sebastian Soreasukoaren aurrealdea.

dela-eta, "Etxe-Zar" izenarekin ezaguna da.

Beste eraikin interesgarri bat Altuna Etxea da, Udaletxetik hurbil dago eta mudejar estiloan eraikita.

Enparan Dorrea 1320. urtean eraiki zen, ibaiaren igarolekuak kontrolatzeko. Alboetako eraikinak 1760. urtekoak dira. Abitaingo Iturriak elizaren inguruan daude, antzinako harresien ondoan eta udal-garbilekuekin batera. 1842. urtean egin zituzten, estilo neoklasikoan, eta gaur egun berriztatuak daude.

Burdinbidearen Euskal Museoa hiri honetako bitxikeririk apartena izan liteke, tren zaharrak ikusteaz gain beraietan sartu eta lokomotora ketsuak bultzaturik Azpeitiatik Lasao auzoraino joan daitekeelako.

Museoan, lokomotora, tranbia, trolebus, automotore eta mota guztietako bagoiez gain trenbide munduko erloju-bilduma aberatsenetako bat dago eta baita makina-erremintako museo ere.

Bisita gidatuak: asteartetik ostiralera 10:15-13:30 eta 15:30-19:00 ordutegiekin, larunbatetan berdin eta igande-jaiegunetan goizez. Telefonoa: 943- 15 06 77. Sarrera dohainik da eta Azpeitiko Tren Geltoki zaharrean dago.

MONUMENTOS NACIONALES DE EUSKADI. GUIPUZCOA

■ Antxietatarren Jauretxea.

SARRALLE, S.A.

Landeta auzoa, Orendaundi kalea, 7 • 1 P.K.
20730 AZPEITIA Gipuzkoa
Tel.: 943 15 70 88
Faxa: 943 15 72 89 • 943 15 72 90
E-mail.: sarralle@sarralle.com
www.sarralle.com

LOIOLAKO SAN INAZIOREN DORRETXEA ETA INGURUKO ERAIKINAK

San Inazio Loiolakoa 1491ko abenduaren 25ean jaio zen, bere omenezko basilikaren ezkerreko atetik sartzen den dorretxe mudejarrean, eta eraikin osoa bezala berriztatua dago, jaio-tzearen bostgarren mendeurrena zela-eta.

Horrela, gelak San Inazioaren sendiaren bizimodua eta Iruñeko gudaren osteko zauriak sendatzean erlijiora konbertsioa eza-

■ San Inazio larri jaso zutenekoa, dorretxearen aurrean.

■ Basilikaren sarrera nagusia ezin ederragoa da.

gutzeko moduan girotu dira, argi eta ahots automatikoez lagunduta.

Santutegiaren ondoan komentua eta bestelako eraikinak ditugu, ostatua esaterako, eta inguruetan (batez ere pasialekua-ren ondoko paraje natural ederrean barreiaturik) bestelako eraikin erlijioso mordoak, zein baino zein ikusgarriagoak. Horrenbestez, bestelako kapera, monasterio eta abar aurkituko dugu.

LARRAÑAGA ZERRATEGIA, S.L.

LARRAÑAGA ZERRATEGIA, S.L.

EGUR ALMAZENA NAZIONALAK ETA INPORTAZIOKOAK

Tel.: 943 81 46 28 • 943 81 60 71 • Faxa: 943 81 68 66
Oñatzeko bidea z/g • 20730 AZPEITIA (Gipuzkoa)

Loiolako San Inazioaren Basilika

Azkoitirako norabidean, oinez egitea gomendatzen dugun bidea aurkituko dugu. Pasialeku ederra da eta paisaje politak ikusteko aukera dago. Pare bat kilometrora gure herrian aurki dezakegun jainkotegirik monumentalena dugu.

Santutegi barrokoa Jesusen Konpainiak eraikiarazi zuen 1681ean, ordenaren fundatzailearen omenez, jaio zen dorretxearen inguruan. Planoak Berniniren jarraitzaileetako batenak ziren, Carlo Fontanarenak, eta arkitektuak herriko bi, Ignacio eta Francisco de Ibero anaiak.

Kanpotik hurbiltzen ari garela, atariraino doan oinezko etorbidearen hasieran santuaren estatua handi batek ongi etorria luzatzen digu. Hala ere, askoz lehenagotik eta urrunetik ikusi ahal izan dugun lehen elementua, eta tenplu hau besteetatik desberdintzen duena bere itzelezko kupula da. Honek 56 metroko altuera du, eta kanpotik zein barrutik izugarria da.

Bestalde, elizak oinplano zirkularra eta

■ *Jaiotetxearen barruan San Inazioaren bizitza ezagutzeko parada dugu.*

■ *Basilikaz gain, Loiolan bestelako eraikin erlijiosu interesgarriak dira.*

Herreraren estilora egindako aurrealde dekoratua ditu. Elizarako sarreran eskailera barroko handi bat, baranda edo kalostraz hornitutako arkupea, zutabe korintoarren gaineko hiru arku handi eta jaspezko beste bi habe daude.

Aurrealdeko tinpanoan berriz, Austriako Etxearen armari handia dago, Margarita Austriakoa izan baitzen loiolatarrei dorretxea jesuitarrei ematea eskatu ziena, basilika egin asmoz.

Barrualdeko nabea borobila da eta inguruan zazpi aldare ditu. Nabearen gaineko kupula galantak zortzi leiho handi ditu, eta zokaloa gerra-irudiez dekoratua dago.

Azkenik, San Inaziori eskainitako Erretaula Nagusiko ornamentazioa txurrikereskoa da, eta santuaren zilarrezko irudia Caracas-eko Errege Konpainia Gipuzkoarraren oparia izan zen.

Informazio Praktikoa

AZPEITIA

Udaletxea: ☎ 943- 15 72 00.

Udaltzaingoa: ☎ 943- 15 13 13.

Ertzaintza: ☎ 943- 85 10 00.

Larrialdiak: ☎ 943- 81 51 00.

Kotxe-Tailerra:

Azpeiti Motor (Opel)- Arretxe 17 (Landeta auzoa). ☎ 943- 15 11 16.

Jatorduan:

Juantxo Jatetxea- Loiola-Bide 3.

Kiruri Jatetxea- Loiola auzoa 24.

Uranga Jatetxea- Loiola auzoa.

Omarbide Jatetxea- Harzubi Hiribidea 47.

Patxo Jatetxea- Paulo VI auzunea 16.

Txokoa Erregetgia- Arrabal 13.

Jan eta lo egiteko:

*Hotel-Jatetxe Izarra- Loiola auzoa z/g. ☎ 943- 81 07 50.

ERREZIL

Lo egiteko:

Izarre Nekazal Etxea- Eizarre Baserria. ☎ 943- 81 35 24. Logela 5.000-6.000.

Landare transgenikoak, klonak eta hibridoak ahoz aho dabiltza, baina espezie bakoitzeko barietateak galtzen ari dira. Bada berauei arreta pixka bat jartzeko garaia.

GALEAREN JABETZA

Neolitiko ez hain urrun hartan haragiaz gain landareak jateari ekin zioten gure aurrekoek. Harrezkero gose-gosearen antsiari eta gose gastronomiko finari aurre egitearren landareak etxekotzea etengabekoa izan da. Milaka urtetako langintza honetan inguruko landareetara jo izan da, kultura eta komunitate-identitateen adierazle bilakatzeraino. Espezie bakoitzeko barietate egokien aukeraketa eta hobekuntza garaiko gizartearen premien arabera izan da. Gizarte xahutzaile honen isla modura, aberastasun hori zeharo eskasten ari da. Nork ezagutzen ditu garai bateko elikaduran oinarritako ziren gaztainondo barietateak?

Sagardoak dirua egiten du eta hor non-bait jaso dira barietate batzuk, ehunka galtzeko arrisku gorrian dira, ordea. Orain Txalaka edo Urtebia ordeztar-

king eta McIntosh jaten ditugu. Urtetan eta urtetan burututako lana urte gutxi batzuetan errekaratzen ari gara. Astakeria honetaz jabetu eta gure lurretan ditugun espezieen milaka eta milaka barietate jaso eta mantentzeko ekimen eraginkorrak antolatzen garaia bada, badenez. Transgeniko, klon, hibrido eta abarrekin hedabideak eta ahoa betetzen zaizkigun aro honetan, orain ezezagunak diren etorkizuneko beharrei aurre egiteko izugarritzko aberastasuna galtzeko zorian garela jakin behar dugu. Guk galdu ahala multinazionalak beren biltegietan piltzen dituztenean, are gehiago ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Gorputzaren pisuarekiko kezka gero eta adin goiztiarragoetan agertzen da. Haurrek meheagoak izan nahiko lukete eta horretarako kirola egiten dute.

EZ DUTE LODI EGON NAHI

Aurtengo udaberrian kaleratu den jateko ohiturei buruzko inkesta baten emaitzek diotenez, 10-12 urteko umeen %23ak meheagoak egon nahiko luke, eta %26ak pisua galtzeko ariketa fisikoa egin duela aitortzen du.

Aurreko astean ere aipatu genuen Espainiako botikarioen elkargoek eskola-umeen artean nutrizioa ohitura osasungarriak sustatzeko asmoz bultzatutako PLENUFAR izeneko egitasmoa. Pizza edo hamburgesez gain, pasta da gehien estimatzen den janarietako bat, "dieta alferra" deitu izan zaionaren adibide ezin hobe, ez baitira murtzikatu behar eta aho betean jaten dira. Baina berez, pasta ez da jaki txarra, neurrian hartuz gero bederen.

120.000 eskola-umeren erantzunekin osatutako ikerketa horrek baditu beste kezkatzeko moduko datu batzuk ere:

umeen heren batek ez du inolako frutarik hartzen egunero, gomendagarriena 2-3 ale kontsumitzea litzatekeen arren. Berdura ere behin edo bitan kontsumitzen omen dute astean (%57aren iritzia da hori), sarriago hartu behar litzatekeen arren. Oro har, hala ere, umeen dietak, hobetu daitekeen arren, betetzen ditu eskakizun nutrizionalak.

Beste bitxikeria batzuk aipatzeko, esan daiteke 12 urterekin nabaritzen direla desberdintasunak nesken eta mutilen artean (neskek ogi gutxiago eta entsalada, fruta eta berdura gehiago jaten dituzte) eta sukaldean aritzea atsegina dela diotenak ere gehiago direla nesken artean (%77), mutilen artean baino (%66) ●

◆ JABIER AGIRRE

MANXT 2

TXAHALA BOTA

... goitika egin, oka egin

uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuggrssshhh!

ECHAR LA PELA. ECHAR LAS PARRIAS / LÂCHER UN PÂTÉ. FAIRE UNA PIZZA. DEGUELER / TO TALK ON THE BIG WHITE TELEPHONE

ΖΑΖΡΙΑΚ BATMAN

Kike Amonarrizen Umorea

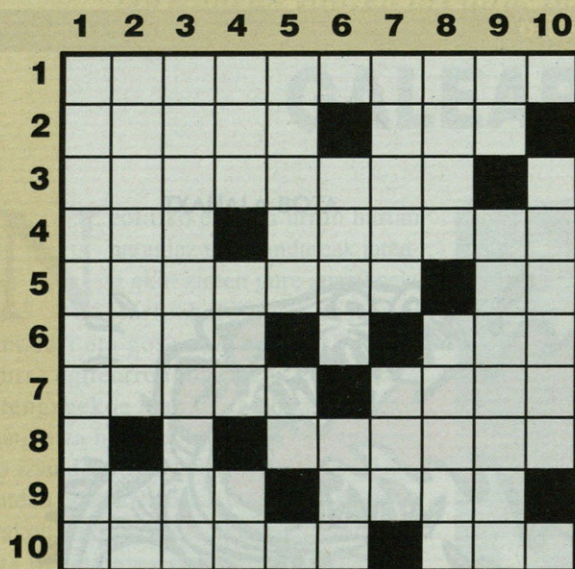
MAITASUN FROGAK

Itziarrek ordea, dibortzioa eskatu zuen,... IÒaki ez baitzegoen sekula etxean!

BARRE KONTUAK

- Bai, baina janda gero,
Naparra!

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Solaskide. 2.- Enara. Gogo bizi, irrika.
3.- Higatu. Bokala. 4.- Toka, duzu. Zimurrak kendu.
5.- Iparraldean, nekatu. Nor atzizkia. 6.- Aurreneko bakoitia.
Bokala. Ez ar. 7.- Landetako herria. Barazki-mota.
8.- Kontsonantea. Potasioa. Txalupa. 9.- Dut, hari. Santu.
10.- Altza. Barazki ezaguna.

GOITIK BEHERA

- 1.- Sartalde. 2.- Bizitasunik gabeak. Iridioa.
3.- Droga. 4.- Nazioarteko garraioetan. 1999an. Titanioa.
5.- Nekeza. Ebroren hasieran. Kontsonantea. 6.- Bokala.
Guraso arra. Erne! 7.- Ukitu. Arnas ezak hil. 8.- Beldurra.
Emakume izena. 9.- Bostehun eta bat. Zoritxarrez.
10.- Bokala. Egokiera. Bokala.

Letra Zopa

A	R	I	H	M	A	E	Z	G	A	K	N	A	M	R	O
A	E	A	R	A	T	O	G	A	F	O	U	T	I	H	U
R	G	O	E	T	X	I	S	I	T	O	T	A	S	T	E
A	K	P	B	S	A	F	A	X	T	L	O	Z	R	U	A
T	A	B	I	O	L	O	N	T	X	E	L	O	A	S	L
E	K	E	G	A	R	R	L	O	O	A	N	N	P	X	A
P	S	G	U	D	N	A	P	N	A	P	S	U	N	O	B
E	S	T	O	U	Z	O	H	O	E	N	D	D	O	R	N
A	A	N	E	A	I	K	A	T	E	A	A	O	R	R	I
E	Z	M	I	K	E	U	A	N	I	L	O	I	B	A	T

Aurki itzazu letra zopa honetan
8 musika-tresnaren izenak.
Hitzak ezker-eskuin,
goitik-behera
edo diagonalean
azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

			★	O	★	A	★	L	★	N	★
			I	R	U	N	D	E	G	I	A
			★	E	L	E	I	Z	E	G	I
★	S	★	D	I	E	★	R	O	N	A	★
L	A	G	U	N	★	G	U	★	O	N	A
★	K	A	T	A	K	U	M	E	A	★	T
S	A	R	E	★	E	R	I	Z	★	F	A
★	N	A	★	A	R	I	N	A	K	★	R
K	A	T	A	L	I	N	A	★	E	K	I
★	K	U	K	U	A	★	K	R	A	K	A

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Zuhaitziak. 2. Akerra. Rio. 3. Mari.
Plaza. 4. Abendua. Al. 5. Kina. Zinka. 6. ELA. Itoa. K. 7.
Ta. Izutua. 8. A. Ira. Z. To! 9. Radarrak. N. 10. Irina.
Kepa.

Goitik-behera: 1. Zamaketari. 2. Ukabila. Ar. 3. Herena.
Idi. 4. Arina. Iran. 5. Ir. D. Izara. 6. Zaputzu. R. 7. T.
Laiotzak. 8. Ira. Nau. Ke. 9. Aizak! At. P. 10. Koalak.
Ona.

T X A R H A L A E P T I E G A I
B A L O N E O R G U R R I A U O
A L I A R I M X A G O E R A T B
H D A Z K U T A T O N S R S Z A
A U K T U R T A R R I L A K U E
Z N T A T O A U Z T A I L A B U
A R I I A R S B O F L M A I A Z
R A H A L I R I P A N I N E K O
O T I M K K L A O H A T Z A E R
A Z K A Z E E A T A B E N D U A

Hitz Gezidunak

	Arakatua	▼	Izena	▼	Pl., zuhaitz mota	▼	Lekalanda- rea	▼	Arabako herria
	Lanbidea		Seguruak		Boroa		Errep., ikara		
	▶		▼		▼		▼		▼
	Gipuzkoako herria	▶			Alfer	▶			
	499				Zenbaki bikoiti				
Deitura	▼	Sorburua	▶	▼		▼			
Musika- tresna		Oparoak							
▶		▼					Mauritania	▶	
							Guraso arra		
Musika nota	▶		Areago	▶		Portua	▶	▼	
Ezten			Perukoa			Oparitu			
▶			▼	Bete	▶	▼	Indioa	▶	
				Suitzako ibaia			Ote, hitz elkarketan		Norat atzizkia
Milaka kilo	▶		▼		Garraio- mota	▶	▼		▼
Mendiko atea					Egile atzizkia				
▶				Nafarroa- ko herria	▶	▼			
				Fosforoa					
Ekarriak	▶		▼				Ogi, hitz elkarketan	▶	

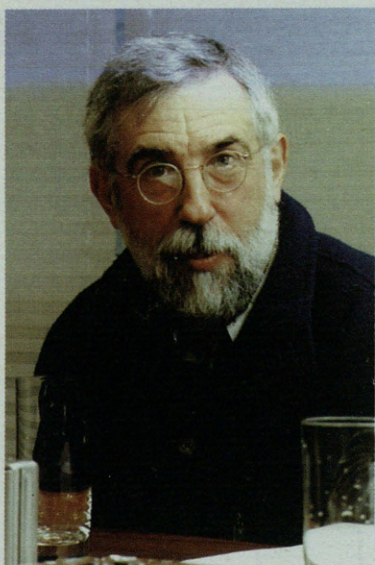
Pertsonaia: Euskal idazle lapurtarra (1901-1985)

Denborapasak: LUMA • Txistek: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO HARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

EMILIO LOPEZ ADAN

MENDIZALEAK AURRERA

Uda, sasoi ederra. Opor usaineko artikulua idazteko propioa, eman dezagun mendiaz. Gure belaunaldia oso mendizale, edo, gaztaroan esaten genuen bezala, mendigoizale, izan da. Orduan, mendira joaten ginen, Gorbeia edo Aizkorri; orain, mendia egiten da, eta has-teko hirumilakoak. Hizkuntza aldatzen ari da, bizitza osoarekin. Onerako? Txarrerako?

MENDIAK leku handia du euskaldunen imaginarioan, eta gehiegi lotu da natura garbia eta ama-lurra bezalako ipuinekin. Batzuek diote mendia kontsumorako lehen-gai bilakatzen ari dela orain, baina hori aspaldiko kontua da. Produkzioarako, merkaturako, beti baliatua izan da eta paisaiak ez dira batere naturalak: edonon ikusten da jendeen eskua, eta estetika azken kontua izan da. Ekonomia monetarioa baino lehen, oiha-nak saroiu zituzten artzainek; gero, ikazki-nek, ontzi-masten mozleek, meatzariak, zurginek, baserritarrek, denek ustiatu eta eraldatu dute mendia. Aisialdiaren zibilizazioa hasi bezain pronto, mendizaleen eta ehiztarien dirua sartu zen dantzian. Beste komunikabideren faltaz Zeanuriko tranbia hartzen zenean, gaua Gorbeia txaboletan ematen zen, biharamun goizean gailurrera joateko: txaboletako loaldiak eta afariak, noski, pagatzen ziren. Hurbiltzeko martxarik ez da orain Euskal Herrian, baina tranbiako bilbotarren afariak edo todoterrenoko ehiztari bordalesentzat Zuberoako artzainek apailatzen dituzten bazkariak, gauza bera dira.

Zinezko arazoa ez da kalitatea, kantitatea baizik: mendian gauza asko egiten da eta jende gehiegi dabil. Errentabilitatea eta bere-koikeria nagusi, badira inoiz ez bezalako posibilitateak oreka ekologikoa eta paisaiak hankaz gora botatzeko, eta segur botako direla. Gainera, hainbeste erabiltzaileren interesak kontrajarriak dira eta giroa okertzen ari da. Horrela, mendigoizaleek badute senda bilatzearen gustua eta ez diote galtzeari bel-durra; berriz, ibiltari organizatuek maite dituzte bide balizatu zabalak, dudarik gabe-koak. Biek oinez egiten badute, oilagorren

ehiztariak bezala, uso-sasoian etortzen diren tropa mekanizatuek pistak nahi dituzte, eta pistazaleak ere dira motozaleak eta artzainak, nahiz eta azken hauentzat mendizale eta ibiltariei saldu gasnak mozkina garrantzitsua izan. Aipatu gabe lurra saltzeko tirria: zuloak (pantanoak egiteko) eta kaskoak (haize erro-tak ipintzeko) saltzen dituzte udalek eta partikularrek eta, omen, horrela lortu diruak beharrezkoak dira herrietan jendea eta zerbitzuak mantentzeko, baina kalte ekologikoen eragile handiak dira, mendizaleentzat jasangaitzak. Gero eta jende gehiago, gero eta aktibitate gehiago, gatazkak hasi dira. Aralarraren ez dute perretxiko-biltzaile giputzik nahi, Larraineko alkateak ibiltari eta mendi-kariei debekatzen die mendia uso-sasoian, Urepeleko alkatesak gauza bera egin nahi du neguan, mendia "garbitzeko" suak nonahi eta nolanahika pizten direnean... Iaz su batek harrapatu du mendizale talde bat Errozaten: bost hildako... Badira bilkurak mendien erabilpena arautzeko: noizko bide balizatu obligatorioak, langan txartela pagatuz geroz eta gidari profesional baten ardura pean? Benta eta txabolen bisita-degustazioa barru, noski.

IGOAL, lehen errazago zen. Behin, Lizarrako trenaren geltokian, goizean goizik, salatari ezagun batek barrandatu gintuen eta esan: "Badakit zertarako joaten zareten mendira: lasai hitz egiteko eta bideak gerlarako ikasteko!". Gasteizko gobernadoreak behin baino gehiagotan debekatu zigun ibilaldi bat edo beste, subertsio arriskua zela eta.

Orain, neuk jartzen dizkiot baldintzak eta debekuak nire buruari: "Abiatzeko bideak ez dik orube partikularrik zeharkatu behar... ehiza sasoiaren ez diagu ehiztarien ondotik ibili behar... todoterrenoen pistetatik ez dik merezi, dena hautsa eta zarata baita... poli-ziak zaintzen dituen errepetidoretatik urrun, mesedez ... giriek maite dituzten kasko fama-tuetan hago lasai, euskaraz entzunik atzerri-tar bezala tratatzen bahaute ere... lagunen txaboletan ez ezak sua aipa... erdara hutsez-ko seinaleak erauzi baino lehen, kontuz, begira inor ez dagoen...". Eta araudiak oso nahasiak direnean, bagoaz Pirinioetara, gora, urrun, pentsatuz gorago joan zela Luis Pedro eta bazekiela zergatik ●

"Batzuek diote mendia kontsumorako lehen-gai bilakatzen ari dela orain, baina hori aspaldiko kontua da. Produkzioarako, merkaturako, beti baliatua izan da eta paisaiak ez dira batere naturalak: edonon ikusten da jendeen eskua, eta estetika azken kontua izan da"

Larrun

Mugarik gabeko pentsamendua

Zein eduki sozial izan behar du burujabetzak?

Nola garatuko da 35 orduen aldarrikapena?

Madrilen estrategiari nola egin behar zaio aurre?

Sindikalgintza abertzalearen bi protagonista nagusiekin:

- Jose Elorrieta
- Rafa Diez

LARRUN
hilero banatzen da
doan ARGIArekin.

